

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

ÇOCUK CEZA YARGILANMASI SİSTEMİNDE
UZLAŞTIRMA
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Pınar BURHAN

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

ÇOCUK CEZA YARGILANMASI SİSTEMİNDE
UZLAŞTIRMA
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Pınar BURHAN

Öğrenci No
2120036015

ORCID ID
0000- 0003- 4305- 5020

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ashhan ÖZTEZEL

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Çocuk Ceza Yargılanması Sisteminde Uzlaştırma**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09.10.2024

Pınar BURHAN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

9/10/2024

Enstitümüz *Hukuk* Anabilim Dalı *Kamu Hukuku* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2120036015** numaralı **Pınar BURHAN**'ın "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Çocuk Ceza Yargılanması Sisteminde Uzlaştırma*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 28/05/2024 tarih ve 2024/24 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi As*** ÖZ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Eg*** FA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ha*** UL***
(Bahçeşehir Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Pınar BURHAN
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan ÖZTEZEL
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2024
Alanı : Kamu Hukuku
Anahtar Kelimeler : Onarıcı Adalet, Uzlaştırma, Çocuklar İçin Uzlaştırma

ÖZ

ÇOCUK CEZA YARGILANMASI SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA

Çocuk ceza yargılanması sistemi, suç işleyen çocukların adaletle ve aynı zamanda onların yaş, gelişim düzeyi ve özel ihtiyaçlarını dikkate alarak ele alınmasını sağlayan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu sistem, sadece suçun cezasını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda çocuğun yeniden topluma entegrasyonunu ve gelecekte suç işlememesini sağlamak için rehabilitasyon ve destek sağlar.

Bu bağlamda onarıcı adaletin alternatif bir yöntemi olarak geliştirilen, çocuk ceza yargılanması sisteminin önemli bir unsuru olan uzlaştırma, suç işleyen çocuklarla toplum arasında yeniden bağlar kurmayı, çocuğun üstün yararını gözeterek sorunları çözmeyi hedefler. Uzlaştırma süreci, çocuğun suçunu kabul etmesini, zarar görenle veya toplumla uzlaşmasını ve suçun nedenlerini anlamasını sağlar. Bu süreç, sadece ceza vermekten ziyade çocuğun sorumluluğunu kabul etmesini teşvik eder ve gelecekte suç işlemesini önlemek için yapıcı bir rol oynar.

Bu çalışmada, çocuk ceza yargılanması sisteminde uzlaştırmanın önemi ve etkisi üzerinde durulacaktır. Uzlaştırma sürecinde çocukların yargılanma sürecine ihtiyaçları doğrultusunda neler yapılabileceği, gelişim süreçlerinin sağlıklı ve verimli ilerleyebilmesi için nelere dikkat edilmesi gerekir gibi konular üzerinde durulacaktır.

Name and Surname : Pinar BURHAN
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Aslıhan ÖZTEZEL
Degree and Date : Master's (Thesis), 2024
Major : Public Lav
Keywords : Restorative Justice, Mediation, Mediation For Children

ABSTRACT

CONCILIATION IN THE JUVENANT CRIMINAL TRIAL SYSTEM

The juvenile criminal justice system adopts an approach that ensures that children who commit crimes are handled with justice, taking into account their age, developmental level and special needs. This system not only determines the punishment for the crime, but also provides rehabilitation and support to ensure the child's reintegration into society and the avoidance of future crimes.

In this context, mediation, which was developed as an alternative method of restorative justice and is an important element of the juvenile criminal justice system, aims to establish new ties between children who commit crimes and the society, and to solve problems by considering the best interests of the child. The mediation process enables the child to admit his/her guilt, reconcile with the victim or society, and understand the reasons for the crime. Rather than simply giving punishment, this process encourages the child to accept responsibility and plays a constructive role in preventing future offending.

This study will focus on the importance and impact of mediation in the juvenile criminal justice system. During the mediation process, issues such as what can be done in line with the needs of children during the trial process and what needs to be taken into consideration so that their development processes can proceed in a healthy and efficient manner will be discussed.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR	v
SÖZLÜK.....	vii
GİRİŞ.....	1

1. ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA

1.1. Onarıcı Adalet Anlayışının Tarihsel Süreci	3
1.1.1. Onarıcı Adalet Uygulamaları	4
1.1.1.1. Mağdur – Fail Uzlaştırması.....	5
1.1.1.2. Aile Grup Konferansları.....	6
1.1.1.3. Cezalandırıcı Halkalar.....	7
1.1.1.4. Toplum Islah Kurulları.....	8
1.2. Onarıcı Adalet Sistemi İçerisinde Uzlaştırma Kurumunun Yerinin Tespiti	9
1.3. Uzlaşma, Uzlaştırma Kavramı.....	13

2. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN BENZER KAVRAM VE KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE FARKLARI

2.1. Tahkim.....	17
2.2. Sulh.....	19
2.3. Ön ödeme	21
2.4. Etkin Pişmanlık.....	23
2.5. Arabuluculuk	24

3. MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMA

3.1. Fransa	27
3.2. Amerika Birleşik Devletleri	29
3.3. İngiltere.....	31
3.4. Almanya.....	31
3.5. Avusturya	34
3.6. Hollanda.....	35

4. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

4.1. CMK Düzenlemesi Bakımından Uzlaştırma	36
4.2. Yetişkin Uzlaştırmanın Şartları	40
4.3. Çocuk Uzlaştırmanın Şartları.....	41

5. UZLAŞTIRMA YASAĞI KAPSAMINDAKİ SUÇLAR

5.1. Cinsel Suçlar.....	44
5.2. Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar.....	45
5.3. Uzlaştırmaya Tabi Bir Suçla Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Bir Suçun Birlikte İşlenmesi	45
5.4. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kamu Tüzel Kişisi Olduğu Suçlar	48

6. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

6.1. Uzlaştırmanın Zamanaşımı Ve Dava Süresi Bakımından Sonuçları.....	50
6.2. Uzlaştırmanın Soruşturma ve Kovuşturma Evresinde Ortak Sonuçları	51
6.2.1. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşturmaması	51
6.2.2. Tekerrüre Esas Olmaması	51
6.2.3. Müsadereye Etkisi.....	52
6.2.4. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına Etkisi	54
6.2.5. Koşullu Salıverilmeye Etkisi.....	55
6.2.6. Hapis Cezasının Ertelenmesine Etkisi	55
6.2.7. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminata Etkisi	56
6.2.8. Ödenmiş Olan Adli Para Cezalarına Etkisi	56
6.3. Uzlaştırmanın Tazminat Sonuçları	57

7. SİSTEMİN ÇOCUK ÖZELİNDE BİR UZLAŞTIRMA MÜESSESESİNE İHTİYACI

7.1. Çocuklar İçin Uzlaştırmanın Çocuk ve Toplum Açısından Önemi	62
7.2. Uzlaştırmada İstatistik Verileri.....	63

8. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI

8.1. Mağdur Açısından	70
8.2. Fail Açısından.....	70
8.3. Toplum Açısından.....	71
8.4. Ceza Adalet Sistemi Açısından	72

9. UZLAŖTIRMA KURUMUNDA ETKİN UZLAŖTIRMA	
9.1. UzlaŖtırma Sürecinde Etkinliğin Artırılması	74
9.2. Etkinliğin Artırılmasında UzlaŖtırmacının Rolü	75
9.2.1. UzlaŖtırmacının KiŖisel ve Mesleki Nitelikleri	75
9.3. Çocuk UzlaŖtırmada UzlaŖtırmacının Önemi	77
9.4. YetiŖkin UzlaŖtırmada UzlaŖtırmacı	78
9.4.1. UzlaŖtırmacının Görevleri ve UzlaŖtırma Usulünde Yapılması Gerekenler	79
9.5. Çocuk Suçluluğu UzlaŖtırmada UzlaŖtırmacı	83
9.5.1. Çocuk Suçluluğu UzlaŖtırmacısının Sahip Olması Gereken Nitelikler	83
9.5.2. Çocuk Suçluluğu UzlaŖtırmacısının Uyması Gereken Etik İlkeler.....	84
9.5.2.1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi	85
9.5.2.2. Görevini Özenle Yerine Getirme İlkesi	85
9.5.2.3. Taraflara Saygılı Davranma ve Taraflara KarŖı Ön Yargılı Olmama İlkesi.....	86
9.5.3. Çocuk ve YetiŖkin UzlaŖtırmacıya Tek Yaptırım: Sicilden ve Listedenden Çıkarılması.....	86
9.5.3.1. Sicil ve Listedenden Çıkarılma Prosedürleri ve Yaptırımlar.....	87
SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Yıllara Göre Ön Ödeme İle Sonuçlanan Dosya Sayıları Türkiye Geneli.....	22
Şekil 2. 2022 Yılı Uzlaştırma İstatistiği	64
Şekil 3. 2023 Yılı Uzlaştırma İstatistiği	64
Şekil 4. Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı (%), 2022	65
Şekil 5. Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Nedenlerine Göre Karıştığı Olay Sayısı, 2020-2022	66

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
AİHM.	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS.	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM.	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CMK.	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK.	: Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
Çev.	: Çeviren
ÇKK.	: Çocuk Koruma Kanunu
E.	: Esas No
Ed.	: Editörlüğünde
F	: Fıkra
vd.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri
K.	: Karar No
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa

S. : Sayı
T. : Tarih
TBB. : Türkiye Barolar Birliği
TCK. : Türk Ceza Kanunu

SÖZLÜK

Uzlaşma: Ulaşım, uymaca, uzlaşmak durumu, uyuşma.

Uzlaştırma: Ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların adli makamların denetiminde ancak yargı dışı yollarla çözümünü amaçlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

Uzlaştırıcı: Uzlaştırmayı yapan kişi.

Mukayese: Karşılaştırma.

Onarıcı adalet: işlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren süreçtir.

GİRİŞ

Uzlaştırma kurumu, onarıcı adalet anlayışının önemli bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel ceza adalet sisteminde failin cezalandırılması ön planda iken, onarıcı adalet anlayışında mağdurun uğradığı zararın giderilmesi, fail ve mağdurun sürece daha aktif katılımının sağlanması gibi amaçlar ön plana çıkmaktadır. Onarıcı adalet anlayışının pratiğe yansıyan bir örneği olarak uzlaştırma kurumu, farklı ceza adalet sistemlerinde çeşitli uygulamalarla yer bulmuştur. Ülkemizde uzlaştırma kurumu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile mevzuatımızda yerini almıştır.

Bu doğrultuda, uzlaştırma kurumu, taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde alternatif bir yöntem sunmakta ve ceza adalet sistemine olan güveni artırmaktadır. Uzlaştırma sürecinde mağdurun zararının tazmin edilmesi, failin sorumluluk üstlenmesi ve toplumsal barışın sağlanması hedeflenmektedir. Özellikle, tarafların uzlaşma sürecine aktif katılımı hem mağdurun hem de failin yaşadığı olumsuz deneyimlerin onarılmasına katkı sağlamaktadır.

Çocuk ceza yargılaması süreçleri, toplumun en hassas bireylerinden biri olan çocukların hukuki haklarını korumayı ve onların iyilik hâlini sağlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, çocukların üstün yararını gözetmek, yargı sistemimizin temel bir ilkesidir. Uzlaştırma, çocuk adalet sisteminde özellikle önemli bir yere sahiptir çünkü bu yöntem hem mağduru hem de faili olan çocukların rehabilitasyonuna ve topluma yeniden entegrasyonuna katkıda bulunabilir.

Bu tezde, çocuk ceza yargılanması sistemlerinde uzlaştırma sürecini ele almakta ve çocuğun üstün yararını her adımda nasıl gözetebileceğimizi tartışılmaktadır. Uzlaştırma süreci, cezalandırma odaklı yaklaşımların aksine, çocukların gelişimini destekleyici ve onarıcı bir adalet anlayışını benimsemektedir. Çocukların suç işleme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçlarını anlamak, bu süreçteki müdahaleleri şekillendirirken en kritik unsurlardan biridir.

Bu tezin amacı, uzlaştırma mekanizmalarının çocukların yaşamlarında nasıl pozitif değişiklikler oluşturabileceğini vurgulamak ve bu süreçlerin uygulanmasındaki en iyi pratikleri sunmaktır. Bu bilgiler ışığında, çocukların üstün yararının korunması

ve onların topluma sağlıklı bireyler olarak dönüşümlerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.

1. ONARICI ADALET VE UZLAŖTIRMA

Çocuk ceza yargılaması, bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimlerine büyük önem veren bir süreçtir. Bu bağlamda, uzlaştırma mekanizması, çocuk suçluluğu ile mücadelede alternatif bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Uzlaştırma, çocukların suç işleme davranışlarını anlamak, onlara sorumluluk duygusu kazandırmak ve mağdurlarla ilişkilerini onarmak amacıyla geliştirilen bir yöntemdir. Bu süreç, yalnızca ceza verme odaklı bir yaklaşım yerine, rehabilitasyon ve sosyal entegrasyon hedeflerini benimsemektedir. Bu çalışma, çocuk ceza yargılaması sisteminde uzlaştırmanın işlevselliğini, yasal çerçevesini ve sağladığı faydaları detaylı bir şekilde inceleyerek, bu alternatif çözümün çocuklar üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlayacaktır.

1.1. Onarıcı Adalet Anlayışının Tarihsel Süreci

Onarıcı adalet, suçun toplumsal bir yaraya neden olduğunu kabul eden ve bu yarayı onarmaya yönelik bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Tarihsel olarak, onarıcı adalet anlayışı, ceza hukukunun cezalandırıcı yaklaşımına bir alternatif olarak gelişmiştir. Bu kısımda, onarıcı adaletin kökenleri, gelişimi ve günümüzdeki yeri üzerinde durulacaktır.

Onarıcı adaletin kökleri, antik dönemlere kadar uzanır. Özellikle, yerel toplulukların suçların sonuçlarını çözmek için bir araya geldiği durumlar, bu anlayışın ilk örnekleri arasında sayılabilir. Antik Yunan ve Roma toplumlarında, suçlar genellikle topluluk tarafından değerlendirildi ve mağdur ile fail arasındaki ilişki ön plana çıkarıldı. Bu dönemlerde, suçun getirdiği zararların onarılması, sadece ceza ile değil, aynı zamanda mağdurun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çabalarla da ele alınıyordu. Orta Çağ'da, onarıcı adalet anlayışı bir ölçüde geri planda kaldı. Cezalandırma, devlet otoritesinin sembolü haline gelirken, suçlar genellikle kişisel çatışmalar olarak değil, devlete karşı işlenen birer eylem olarak değerlendirildi. Ancak, Rönesans dönemiyle birlikte bireylerin hakları ve toplumsal adalet anlayışları yeniden sorgulanmaya başlandı. Bu dönemde, toplumsal ilişkilerin yeniden yapılandırılması gerekliliği, onarıcı adaletin yeniden gündeme gelmesine yol açtı.

Onarıcı adaletin cezalandırıcı adalet anlayışı karşısında söz sahibi olması yakın geçmişte olmuş ise de, esasen tarih boyunca adalet kavramının var olduğu ilk

toplumlarda bile onarıcı adaletin uygulanmış olması dikkate alındığında cezalandırıcı adalet anlayışından çok daha eski temellere sahip olduğu söylenebilir¹.

20. yüzyılın ortalarından itibaren, onarıcı adalet, özellikle suçun nedenlerine odaklanma ve mağdur ile fail arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirme çabalarıyla yeniden canlanmıştır. Bu dönemde, suçun sadece bir bireyin eylemi değil, aynı zamanda toplumsal bir problem olarak görülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde, yerli halkların toplumsal adalet anlayışları, onarıcı adaletin temellerini oluşturmuştur. Günümüzde, onarıcı adalet uygulamaları, mahkeme sistemlerinde ve toplumsal hizmetlerde giderek daha fazla yer bulmaktadır. Arabuluculuk ve geri ödeme gibi yöntemler, suç mağdurlarının ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanmakta, aynı zamanda faillerin topluma yeniden kazandırılmasına yönelik fırsatlar sunmaktadır. Birçok ülkede, onarıcı adalet programları, suç oranlarını azaltmak, toplumsal bağları güçlendirmek ve bireylerin sorumluluk almasını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Bu bağlamda, okullarda, cezaevlerinde ve toplum merkezlerinde onarıcı adaletin öğretilmesi, genç nesillere empati ve sosyal sorumluluk duygusu kazandırma yönünde önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

1.1.1. Onarıcı Adalet Uygulamaları

Onarıcı adalet, ceza adalet sisteminin geleneksel anlayışının ötesine geçerek, suçun yalnızca fail ve mağdur arasındaki bir çatışma değil, aynı zamanda toplumsal bir yaralanma olduğunu vurgulayan yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Bu model, mağdurların ihtiyaçlarına odaklanırken, faillerin eylemlerinin sonuçlarıyla yüzleşmelerini ve topluma yeniden kazandırılmalarını hedeflemektedir. Toplumun tüm bireylerini sürece dahil eden onarıcı adalet uygulamaları, adaletin sadece cezalandırma değil, aynı zamanda iyileştirme ve onarma işlevini de üstlenerek daha kapsayıcı ve etkili bir çözüm arayışı sunmaktadır. Onarıcı adaletin uygulanma amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması değil, bir araya getirilen tarafların adil olan çözüme birlikte karar vermelerine imkân sağlamaktır². Bu kısımda, onarıcı adaletin temel

¹ A. Kul Yenigül, 'Onarıcı Adalet ve Cezalandırıcı Adalet' *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 5, sayı:9, 2019, s. 12.

² G. Akdeniz, 'Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri', *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 16, sayı: 1, 2019, s. 7.

ilkeleri ve uygulama yöntemleri olarak, mağdur-fail uzlaştırması, aile grup konferansları, cezalandırıcı halkalar ve toplum ıslah kurulları ele alınacaktır.

1.1.1.1. Mağdur – Fail Uzlaştırması

Mağdur-fail uzlaştırması, onarıcı adalet sisteminin önemli bir parçası olarak, suçun mağduru ile fail arasındaki ilişkinin yeniden yapılandırılmasını amaçlayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel cezai adalet sisteminin ötesine geçerek, mağdurun yaşadığı travmanın tanınmasını ve failin eylemlerinin sonuçlarıyla yüzleşmesini sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu süreç, tarafların karşılıklı olarak bir araya gelerek, deneyimlerini paylaşmalarına ve hissettiklerine dair anlayış geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Uzlaştırma süreci genellikle tarafların isteği üzerine başlar ve bir uzlaştırmacı aracılığıyla gerçekteşirilir. Uzlaştırmacı, taraflar arasında güvenli ve yapıcı bir iletişim ortamı oluşturarak, her iki tarafın da ihtiyaçlarını ve duygularını ifade etmesine yardımcı olur. Mağdur, yaşadığı acıyı ve kaybı dile getirirken, fail de eylemlerinin sonuçlarını anlama fırsatı bulmaktadır. Bu durum, failin sorumluluk almasını ve topluma yeniden entegre olma yolunda adım atmasını teşvik eder. Mağdur fail uzlaştırması onarıcı adalet anlayışı ile birlikte ilk olarak 1974 yılında Kanada'nın Ontario eyaletinde çocuklara karşı açılmış olan bir ceza davasında uygulanmıştır.³

Mağdur-fail uzlaştırması, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplulukların da fayda sağlamasına olanak tanımaktadır. Suçun toplumsal etkileri göz önüne alındığında, uzlaştırma süreci, topluluk içindeki güveni yeniden inşa etmeye yardımcı olabilir. Mağdurun zararlarının giderilmesi ve failin rehabilitasyonu, toplumda suçun tekrar etme olasılığını azaltarak daha güvenli bir ortam oluşturur. Ayrıca, uzlaştırma süreci, yargı sisteminin üzerindeki yükü hafifletme potansiyeline de sahiptir. Dava süreçlerinin uzunluğu ve karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda, uzlaştırma yöntemleri daha hızlı ve etkili bir çözüm sunar. Bu hem mağdur hem de fail için zaman ve kaynak tasarrufu sağlamaktadır.

³ M. Serdar Özbek, 'Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu', *Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu- Yargılama*, Ankara, 2013, s. 51-52.

Sonuç olarak, mağdur-fail uzlaştırması, adaletin daha insani bir boyutta uygulanmasını sağlayarak, bireyler ve toplumlar arasında onarıcı etkiler yaratma potansiyeline sahip bir süreçtir. Bu sistemin başarıyla uygulanması hem hukukun üstünlüğünü hem de insan haklarını güçlendiren bir yaklaşım olarak, modern ceza adaleti anlayışına önemli katkılarda bulunmaktadır. Uzlaştırma, suç sonrası iyileşme süreçlerinin daha geniş bir perspektif çerçevesinde ele alınmasına ve bireylerin yeniden topluma kazandırılmasına olanak tanımaktadır.

1.1.1.2. Aile Grup Konferansları

Aile grup konferansları, onarıcı adalet uygulamalarının etkili bir örneğini sunarak, bireyler ve aileler arasındaki çatışmaların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. Bu konferanslar, genellikle suç veya yanlış davranışların sonuçlarını ele almak amacıyla düzenlenir ve tarafların, suçun ya da anlaşmazlığın etkilediği tüm bireylerle bir araya gelmesini sağlar. Katılımcılar arasında mağdurlar, suçlular, aile üyeleri ve toplum temsilcileri yer alabilir; bu çeşitlilik, olayın çok boyutlu yönlerinin ele alınmasına olanak tanımaktadır. Konferansların temel amacı, tarafların hissettikleri duyguları ifade etmeleri ve sorunun kök nedenlerini anlamalarıdır. Bu süreçte, her bireyin deneyimleri ve bakış açıları saygı ile dinlenir. Böylece, hem mağdurların hem de suçluların hissettikleri zarar ve kayıplar açık bir şekilde ortaya konur. Bu empatik yaklaşım, bireylerin birbirleriyle kurduğu iletişimi güçlendirir ve olayın neden olduğu acının farkına varılmasını sağlar.

Aile grup konferanslarının diğer bir önemli yanı, toplumsal bağları güçlendirmesidir. Topluluk üyeleri, bu süreçte yalnızca sorunları çözmekle kalmaz, aynı zamanda birlikte nasıl daha sağlıklı bir yaşam sürdürebileceklerini de tartışma fırsatı bulurlar. Bu süreç, katılımcıların ortak hedefler belirlemesine ve gelecekte benzer sorunların yaşanmaması için işbirliği yapmasına olanak tanır. Böylece, ailelerin ve toplulukların dayanışması artar.

Aile grup konferansı yöntemi, uzlaştırma uygulamalarıyla benzerlikler taşıyarak ilk olarak çocuklar üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yaklaşım, Yeni Zelanda'daki Maori topluluklarında kök salmıştır ve temelleri, çocuk hakları ile mağdur ve suça sürüklenen çocukların ailelerinin sürece aktif katılımına dayanmaktadır. Çocuk faillerin özgürlüğünün kısıtlanmasının en son çare olarak değerlendirilmesi ve karar alma

süreçlerinde kültürel değerlerin gözetilmesi, bu yöntemin en önemli unsurları arasında yer almaktadır. Aile grup konferansı, 1989 yılında Yeni Zelanda'da kabul edilen "Çocuklar, Gençler ve Aileleri Kanunu" ile yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. ⁴Bu yasa, 14-16 yaş aralığındaki çocukların mahkemelerde yargılanmak yerine aile grup konferanslarına yönlendirilmesini amaçlamaktadır. Uygulamanın yürürlüğe girmesinin ardından, çocuk hükümlü sayısında kayda değer bir azalma gözlemlenmiş; bu durum, aile grup konferanslarının etkinliğini ve başarılı sonuçlarını kanıtlar niteliktedir. Böylece, bu yöntem hem çocukların rehabilitasyonu hem de toplumsal bütünleşme açısından önemli bir alternatif sunmaktadır.

1.1.1.3. Cezalandırıcı Halkalar

Onarıcı adalet uygulamaları, geleneksel cezalandırıcı adalet sisteminin ötesine geçerek, suçun neden olduğu zararların giderilmesine ve toplumsal ilişkilerin yeniden tesisine odaklanmaktadır. Cezalandırıcı halkalar, bu bağlamda, suç faillerinin yalnızca ceza almasının ötesine geçerek, onların topluma yeniden entegre edilmesini sağlayan bir mekanizmadır. Bu yaklaşım, suçun yalnızca bireysel bir eylem olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak ele alınmasını teşvik eder. Cezalandırıcı halkalar, suçun sonuçlarının yalnızca fail ile devlet arasındaki bir mesele olmadığını, aynı zamanda mağdur, toplum ve failin de dahil olduğu daha geniş bir bağlamda ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede, mağdurların yaşadığı travmanın tanınması ve onlara ses verilmesi, onarıcı adaletin temel ilkelerinden biridir. Mağdurlar, suçun etkileriyle yüzleşmekte zorlanırken, onarıcı adalet mekanizmaları, onlara hikayelerini paylaşma fırsatı sunarak, duygusal ve psikolojik iyileşme süreçlerini destekler. Bu süreçte, failin suçunun sonuçlarını anlaması ve sorumluluk alması büyük bir önem taşımaktadır. Cezalandırıcı halkalarda, failer, mağdurlarıyla doğrudan etkileşim kurma fırsatı bulurlar. Bu durum, failin empati geliştirmesine ve topluma olan aidiyet duygusunu yeniden kazanmasına yardımcı olur. Sonuç olarak, hem fail hem de mağdur için bir iyileşme süreci başlatılmış olur.

Toplumun da bu süreçte aktif bir rol oynaması gerekmektedir. Onarıcı adalet

⁴ İ. Doğan, R. Yanardağ, 'Onarıcı Adalet Yaklaşımında Çocuklar ve Sosyal Hizmet Bakış Açısı, Ailede Çocuk, Genç ve Yaşlılar Üzerine Araştırmalar', İksad Yayıncılık, 2019, s.12.

uygulamaları, toplumsal dayanışmayı teşvik ederek, suçun önlenmesine yönelik etkili bir zemin hazırlar. Toplum, suç faillerini dışlamak yerine, onları yeniden kabul ederek, bu bireylerin toplumsal normlara uygun bir şekilde yaşamalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım, suçun sosyal köklerine inerek, toplumsal eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ele almayı da amaçlamaktadır.

1.1.1.4. Toplum Islah Kurulları

Onarıcı adalet uygulamaları, suçun yalnızca cezalandırma ile değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin onarılması ve bireylerin yeniden topluma kazandırılmasıyla ele alınması gerektiğini savunur. Bu bağlamda, Toplum Islah Kurulları, suç faillerinin toplumla etkileşim içinde sorumluluk alarak değişim süreçlerine katılmalarını sağlamak amacıyla önemli bir rol üstlenir. Bu kurullar, hem mağdurların hem de faillerin seslerinin duyulmasına olanak tanırken, toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir platform sunar. Failler, bu süreçte kendi eylemlerinin sonuçlarını anlamaya teşvik edilirken, toplumsal normlara yeniden entegre olmaları için gerekli destek ve rehberliği alırlar. Toplum Islah Kurulları, eğitim almış uzmanların yönetiminde, fail ile mağdurun bir araya gelerek işlenen suça dair uzlaşma sağladıkları bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Bu süreçte, fail, suçun sonuçlarıyla yüzleşerek, kabul edilebilir bir yaptırım anlaşmasına varmakta ve bu anlaşmaya ne ölçüde uyduğunu izlemek üzere kurul tarafından takip edilmektedir.

⁵Kurul, bu süreçlerin tamamlanmasının ardından, faile ilişkin bir rapor hazırlayarak mahkemeye sunmaktadır. Bu yöntem, mahkemenin uygun gördüğü bireyler için uygulanmakta olup, adaletin onarıcı bir şekilde sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu yapı, hem bireylerin yeniden topluma kazandırılması hem de mağdurun yaşadığı zararların telafisi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Böylece, Toplum Islah Kurulları, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplumun da iyileşmesine katkı sunarak, adaletin sağlanmasında bütüncül bir yaklaşım geliştirmiş olur. Bu mekanizma, onarıcı adaletin temel prensiplerini hayata geçirirken, suçun sosyal köklerine inerek, toplumsal barış ve huzurun yeniden tesis edilmesine yönelik önemli bir adım teşkil eder.

⁵ A. Özeroğlu, 'Türk ve Amerikan Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma', Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul 2023, s.37.

1.2. Onarıcı Adalet Sistemi İçerisinde Uzlaştırma Kurumunun Yerinin Tespiti

Onarıcı adalet (restorative justice) ve cezalandırıcı adalet (retributive justice) kavramları ceza hukuku yargılama sistemleri içerisindeki iki farklı adalet anlayışını açıklayan kavramlardır. Onarıcı adalet, meydana gelen bir suçun mağduru ile failin bir araya getirilmesi yöntemi olarak tanımlanmaktadır⁶.

Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu tarafından tanımlanan onarıcı adalet, işlenmiş bir suçun mağdurları, failleri ve diğer ilgili tarafları, suçun sebep olduğu zararları ve gelecekteki etkilerini birlikte ele alarak çözüm arayışı içine sokan bir süreçtir⁷.

Onarıcı adalet konusunda yapılan araştırmalar çok sayıda tanımın ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Bu alanın önde gelen araştırmacılarından Zehr ve Mika'nın 2003 yılındaki çalışmalarında onarıcı adalet modelini ele alırken, suçun doğası, üzerinde yükümlülükler ve adaleti sağlama yöntemleri gibi unsurları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Zehr ve Mika'ya göre, suç temelde insanlar arası ve toplumsal ilişkilerin bozulmasıdır. Mağdurun ve toplumun zarar görmesi, onarım ihtiyacını doğurur. Bu süreçte öncelikle, faillerin ve mağdurların onarımını, iyileşmelerini sağlamak, sorumluluk almalarını teşvik etmek ve tekrar suç işlenmesini önlemek esastır. Bu çerçevede, suça yaklaşımımızı sadece yasal bir sorun olarak görmekten ziyade, bir ilişki ve topluluk sorunu olarak ele almayı gerektirir.

Onarıcı adalet, suç ve suç mağduru arasındaki ilişkiyi merkeze alarak, zarar görenlerin iyileşme sürecine odaklanan, suçluların sorumluluk almasını teşvik eden ve toplumun bütünleşmesine katkı sağlayan bir adalet anlayışıdır. Bu yaklaşım, geleneksel cezalandırma yöntemlerinin ötesine geçerek, suça maruz kalmış bireyler ve suç işlemiş bireyler arasında diyalog ve uzlaşma fırsatları sunmaktadır.

Marshall'ın vurguladığı gibi, onarıcı adalet, suç fiiline maruz kalmış tarafların bir araya gelerek, bu fiilin yol açtığı ve gelecekte yol açabileceği olumsuz sonuçlarla nasıl başa çıkılacağını ortaklaşa çözümledikleri bir süreçtir. Bu süreç, tüm tarafların

⁶ A. Kul Yenigül, agm., Sayfa: 9-26.

⁷ M. Serdar Özbek, Çağdaş, 'Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması', *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 1, 2010, s. 141.

seslerinin duyulduğu, herkesin ihtiyaç ve endişelerinin dikkate alındığı bir ortamda gerçekleşmektedir. Bu yaklaşım, sadece mağdurların değil, aynı zamanda suçluların da rehabilitasyonuna ve topluma yeniden entegrasyonuna olanak tanımaktadır.

Onarıcı adaletin uygulanması, çeşitli yöntemlerle gerçekleşebilir. Bunlar arasında arabuluculuk, uzlaştırma panelleri, topluluk konferansları ve daireler yer alır. Bu yöntemler, tarafların bir araya gelerek olayı tartışmalarını, duygularını ifade etmelerini ve nasıl ilerleyeceklerine dair karşılıklı anlaşmaya varmalarını sağlar. Onarıcı adalet, suçun bireysel ve toplumsal etkilerini ele alırken, suç mağdurlarına zararlarının tanınması ve telafi edilmesi için fırsatlar sunmaktadır.

Bu adalet anlayışı, suç ve ceza paradigmasını yeniden şekillendirerek, adaletin yalnızca cezalandırmak değil, aynı zamanda iyileştirmek, onarmak ve toplumu güçlendirmek amacıyla da işlev görebileceğini ortaya koymaktadır. Onarıcı adaletin temel prensipleri, suça dair sorumlulukların kabul edilmesi, mağdurların zararlarının giderilmesi ve taraflar arasındaki ilişkilerin onarılmasını içerir. Bu süreç, toplumun bütünleşmesine katkıda bulunarak daha adil ve barışçıl bir toplumsal düzenin temellerini atar.

Onarıcı adalet anlayışı, Anglo-Sakson hukuk geleneğinden türeyerek özellikle İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya gibi kıta ülkelerinde kendine sağlam bir yer bulmuştur. Bu anlayış, cezai adalet sistemi ile tam zıt olmasa da, uyuşmazlıkların çözüm yolları açısından bariz farklar gösterir. Onarıcı adalet, ceza adaleti sistemlerinde ciddi dönüşümler yaratmış ve özellikle uzlaşma mekanizmalarının işleyişinde bu dönüşümü tetiklemiştir. Temelde, suçtan zarar görenler ile suçluları, suça bağlı zararları diyalog ve katılım üzerinden iyileştirme sürecine dahil eden bir modeldir.

Onarıcı adalet modeli, geleneksel cezalandırıcı adalet sistemlerinden farklı olarak, suç sonucu meydana gelen zararların giderilmesine odaklanır. Bu yaklaşım, zarar görmüş bireyler ve suç işlemiş kişileri bir araya getirerek, hasarın tespiti ve onarımı için ortak bir diyalog platformu sunar. Bu süreç, taraflar arasında anlayış ve uzlaşma gelişimini teşvik ederken, aynı zamanda toplumun adalet algısını da yeniden şekillendirir. Onarıcı adaletin popülerleşmesi ve yaygınlaşması, adalet sistemlerinin

daha katılımcı ve çözüm odaklı hale gelmesine önayak olmuştur, bu da uzlaşma kurumlarının daha etkin ve işlevsel hale gelmesine zemin hazırlamıştır.

Onarıcı adalet yaklaşımı, suçun sadece hukuki bir ihlal değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal düzeyde ciddi sonuçlar doğurduğu bir olay olarak ele alınmasını önermektedir. Bu anlayış, suçların arka planındaki sosyal ve kişisel dinamikleri göz önünde bulundurarak, mağdurların, failin ve topluluk üyelerinin aktif olarak süreçte yer almalarını teşvik etmeye katkı sağlamaktadır. Bu süreçte, mağdurlar yaşadıkları travmayı dile getirme, failer ise eylemlerinin sonuçlarıyla yüzleşme fırsatı bulur. Böylece, topluluk bütünlüğünün yeniden sağlanması ve sosyal bağların güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Onarıcı adalet odaklı uzlaşma süreçleri, geleneksel uzlaşma mekanizmalarının aksine, taraflar arasındaki ilişkilerin onarılmasını ve toplum içindeki sosyal bağların kuvvetlenmesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, suçun yol açtığı zararları gidermeye ve tarafların benzer sorunlar yaşamamaları için ortak bir anlayış ve iş birliği geliştirmelerine odaklanmaktadır. Bu süreçler, açık ve yapıcı diyaloglarla desteklenerek bireylerin birbirlerine karşı empati geliştirmelerine ve uzun vadeli çözümler üretmelerine olanak tanır.

Onarıcı adalet, suçun topluluk üzerindeki etkilerini de dikkate alarak bireyleri ve toplulukları sürece dahil etmektedir. Bu kapsamlı katılım, suçun neden olduğu zararların topluluk düzeyinde onarılmasını ve toplumsal bağların yeniden kurulmasını sağlar. Topluluk katılımı, toplumsal destek sistemlerini güçlendirmekle birlikte toplumun bütünlüğünü koruma konusunda daha etkin olunmasına katkıda bulunmaktadır. Onarıcı adaletin benimsenmesi, adaletin sağlanmasında sadece yasal yükümlülüklerin ötesinde, toplumsal ve bireysel iyileşmenin de önemli bir parçası haline gelmesini sağlar. Türkiye'de onarıcı adalet yaklaşımı, 2005 yılında yürürlüğe giren ve daha sonra 2017'de yenilenen yasal düzenlemelerle uzlaştırma kurumuna entegre edilmiştir. Bu entegrasyon, Türk Ceza Kanunu (TCK), Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) dahilinde yapılan revizyonlarla başlamıştır. Uzlaştırma, ceza muhakemesi sürecinde, klasik ceza adaleti anlayışına yeni bir perspektif getirmekte olup, taraflar arasındaki uyuşmazlıkları çözme yolunda önemli bir mekanizmadır.

Bu kurum hem kamu hem de özel hukukla ilgili uyuşmazlıkları çözmede alternatif bir yöntem olarak kullanılmaktadır⁸. Onarıcı adalet üzerine yapılan genel değerlendirmeler, bu yaklaşımın sadece cezalandırıcı olmayan, aynı zamanda toplumsal barış ve bütünlüğün sağlanmasına katkıda bulunan bir yöntem olarak öne çıktığını vurgular. Bu yaklaşımın, ceza adaleti sistemlerinde ve özellikle uzlaştırma mekanizmalarında daha fazla kabul görmesi beklenmektedir⁹. Yargı organlarının iş yükü her geçen gün artmakta ve yargılama süreçleri hem yerel hem de yüksek mahkeme düzeylerinde çok uzun sürede gerçekleşmektedir. Bu durum, dava sayılarında hızlı bir artışa ve yargının toplumsal beklentilere cevap vermede yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Yetişkinlerin yargı sürecinin yanı sıra mahkemelerin yoğun olması çocuk yargılama sürecini ve çocuğun psikolojik, sosyolojik durumunu da olumsuz etkilemektedir. Toplum, karşılaşılan sorunların daha etkin ve tatmin edici şekillerde çözülmesini sağlayacak alternatif yollar aramaktadır. Bu bağlamda, onarıcı adalet anlayışı, toplumun bu yeni çözüm arayışları doğrultusunda gelişmiştir. Ayrıca, bu anlayışın uzlaşma mekanizmasının tesis edilmesi ve geliştirilmesi üzerinde belirgin bir etkisi bulunduğu açıktır. Bu çerçevede, onarıcı adalet yaklaşımının Türkiye'deki uzlaşma kurumu üzerindeki etkisi, mağdurların haklarının daha etkin bir şekilde korunmasına ve suçluların topluma yeniden entegrasyon süreçlerine önemli katkılar sağlamıştır. Bu yöntem, geleneksel ceza hukuku sistemlerinin tersine, suçun bireysel ve toplumsal sonuçları ile yüzleşmeyi ve bu sonuçları onarmayı amaçlar. Onarıcı adalet, adaletin gerçekleştirilmesi sürecinde, mağdur, fail ve toplum arasında diyalog ve uzlaşmayı teşvik ederek, tarafların çatışmayı ve onun sonuçlarını anlamalarına yardımcı olur ve böylece daha kalıcı çözümlerin üretilmesine olanak tanımaktadır.

Onarıcı adalet sistemine alternatif yol olarak geliştirilen uzlaştırmaya çocuk ceza yargılama sistemi açısından bakıldığında, çocukların işledikleri ya da dahil oldukları suçlar sonucunda yargılama sürecinde çocuğun üstün yararını gözetilen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı bir deyişle bu sistem, aynı zamanda çocuk ceza yargılaması sistemi açısından da bakıldığında cezalandırıcı model karşıtı olarak geliştirilen uzlaştırma modeli çocukların sorumluluk alması gerektiğine inanılan bir

⁸ M. Güngör, 'Mağduriyetin Giderilmesi Açısından Uzlaştırma Kurumu ile Mağdur Hakları Tasarısının İncelenmesi'. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, sayı:2, Temmuz 2019, s.189-230.

⁹ B. A. Mercan, 'Onarıcı Adalet Pratiklerinde Mağdur-Fail Karşılaşması: Duygusal Temsiller karşısında Hakiki Duygulanımlar'. *Journal of Penal Law and Criminology*, cilt: s:1, Temmuz 2019.108.

modeldir¹⁰. Çocuklar için uzlaştırma, çocuk suçlular ile mağdurlar arasında bir anlaşma sağlanmasına yönelik bir uygulamadır. Uzlaştırma, genellikle mahkeme sürecinin dışında, tarafsız bir uzlaştırmacının yardımıyla gerçekleştirilir ve tarafların anlaşmaya varması durumunda yargılama süreci sonlandırılabilir.

1.3. Uzlaşma, Uzlaştırma Kavramı

Uzlaşma kavramı, Türk Dil Kurumu Sözlüklerinde “uylaşım, uymaca, uzlaşmak durumu, uyuşma”¹¹ olarak ifade edilmektedir. Hukuk sözlüğünde ise uzlaşma kavramı, “Anlaşma, bir ihtilafın sona erdirilmesi, sulhlaşma, sulh olma”¹². Şeklinde ifade edilmektedir. Farklı ifadelerle uzlaşma tanımı olarak, Ceza hukukumuz bakımından yeni bir kurum olan uzlaşma aslında “bir suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yöntemidir”¹³. Bir başka tanımla uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin kanun veya yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaşma süreci sonunda anlaşılmış veya uzlaşmış olmaları anlamına gelmektedir”¹⁴.

Yenisey/Nuhoğlu'na göre uzlaşma, “soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan, ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, 'tarafların barışması' yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararının da giderilmesi sureti ile adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurumdur”¹⁵.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin (Yön.), tanımlar başlıklı 4. maddesinin (j) bendinde Uzlaşma: “Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını” ifade eder denilmektedir. Yönetmeliğin 4. maddesinin (k) bendinde de uzlaştırma kavramı tanımlanmıştır. Bu

¹⁰ A. Öztezel, ‘Çocukların Taraf Olduğu Suçlarda Uzlaştırmada Geliştirilmesi Gereken Hususlar: Fransa Ceza Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı olarak’, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:18, s.215, Temmuz-Ağustos 2023, s.813.

¹¹ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.02.2024

¹² <https://sozluk.adalet.gov.tr/uzla%c5%9ft%c4%b1rma> Erişim Tarihi: 10.02.2024

¹³ V. Özer Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 905.

¹⁴ F. Yenisey, ‘Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma’ *Uzlaştırmacı Eğitimi Rehber Kitapçık*, Bahçeşehir Üniversitesi, 2009, s. 6.

¹⁵ F. Yenisey, A. Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s. 836.

hükme göre uzlaştırma eylemi; “Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade etmektedir”¹⁶.

Uzlaşma, tarafların bir çatışma veya anlaşmazlık durumunda, dava açılmadan ya da dava sürecinde, doğrudan ya da bir arabulucunun yardımıyla anlaşmaya varmalarını içeren bir süreçtir. Bu süreçte, taraflar, ortak bir çözüm bulabilmek adına esnek davranır ve müzakerelerde bulunurlar. Uzlaştırma temelde tarafların barışmasını amaçlar.¹⁷ Uzlaşma, genellikle hafif ve orta dereceli suçlarla sınırlı olup, mağdur ve fail arasında gönüllülük esasına dayanan bir anlaşma sürecidir. Uzlaşma, aile hukuku sorunları, ticari uyuşmazlıklar ve bazı ceza davalarında tercih edilen bir çözüm yoludur. Çocuk hukuku bağlamında baktığımızda ise uzlaşma, genellikle para veya başka bir edim şeklinde tazminatla sonuçlanabilir. Ancak, çocukların ekonomik bağımsızlıklarının olmaması, bu tür tazminatların genellikle aileleri tarafından sağlanmasını gerektirebilmekte ve bazı zorlukları beraberinde getirebilmektedir.

Uzlaştırma, ceza hukuku alanında ele alındığında mağdur ve fail arasında, tarafsız bir uzlaştırmacı aracılığı ile gerçekleştirilen bir iletişim süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte amaç, uyuşmazlıkların yargı dışı yollarla, ancak adli makamların gözetiminde çözülmesidir. CMK md. 253 kapsamında düzenlenen uzlaştırma kavramı, tarafların anlaşmaya varması halinde, devletin ceza soruşturması ya da kovuşturmasından feragat etmesi ve suçla bozulan toplumsal düzenin barışçıl bir biçimde yeniden tesis edilmesini sağlamayı hedeflemektedir. 6763 sayılı yasa ile 24 Kasım 2016 tarihinde CMK’da yapılan değişiklikte, önceden "uzlaşma" olarak adlandırılan kurumun başlığı ve içeriği "uzlaştırma" olarak değiştirilmiştir. Bu ayrımda, uzlaştırma süreci, taraflar arasındaki iletişim ve müzakere sürecini ifade ederken, uzlaşma ise bu sürecin sonunda varılan anlaşmayı tanımlamaktadır. Özellikle Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2022/42 sayılı kararında belirtildiği üzere, uzlaştırma

¹⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm> ‘Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’, Erişim Tarihi: 10.03.2024.

¹⁷ F. Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Hakkında Temel Bilgiler”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Özel Sayı 1, 2010, s. 9.

hukuki niteliği itibarıyla bir yargı işlemidir ve tarafların rızasıyla yürütülen bu süreç, toplumsal barışın korunmasına katkı sağlamaktadır.

Uzlaştırma, ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların adli makamların denetiminde ancak yargı dışı yollarla çözümünü amaçlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma, sürece tarafsız bir üçüncü kişinin dahil olduğu, tarafların belirli yöntemler ile uyuşmazlığa çözüm aradıkları bir süreçtir.¹⁸ Uzlaştırma, meydana gelen uyuşmazlığın ceza muhakemesine ait yollar dışında çözülmek suretiyle muhakemenin sona erdirilmesini sağlamaya yönelik bir yöntemdir¹⁹. Başka bir deyişle uzlaştırma, genellikle ceza hukukunda karşımıza çıkmakta ve daha ziyade küçük çaplı suçlarda uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem, suçun faili ile mağdurunu bir araya getirerek, failin hatasını kabul etmesi ve mağdurun bu kabulü onaylaması sürecini içerir. Uzlaştırma daha kapsamlı bir süreçtir ve taraflar arasında daha derin bir diyalog ve anlayış geliştirilmesi amacını taşır. Bu süreç, suçun neden olduğu zararın onarılmasını, toplumla olan ilişkilerin yeniden kurulmasını ve suç işleyen çocuğun rehabilite edilmesini hedefler. Uzlaştırma süreci, genellikle profesyonel bir uzlaştırmacı²⁰ tarafından yönetilir ve tarafların duygusal ihtiyaçlarını ve beklentilerini de dikkate alır, uzlaştırma sürecinde diyalog kurularak suçun etkileri üzerinde bir farkındalık yaratılmasına yardımcı olur.

Alternatif uyuşmazlık çözümleri; yargının yanında yer alan ona yardımcı olan ve onunla yan yana yürüyen uyuşmazlık çözümünde kendisine müracaat edilebilecek, etkin ve barışçıl hukuksal korunma yöntemleri bütünü olarak nitelendirilmiştir.²¹ Alternatif uyuşmazlık yollarının Anayasa'ya uygunluğuna ilişkin farklı görüşler uzun süredir tartışılmaktadır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin 2017/178 Esas ve 2018/82 Karar sayılı, 11 Temmuz 2018 tarihli kararı önemli bir dönüm noktası olmuştur. Mahkeme bu kararıyla, arabuluculuk kurumunu bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak değerlendirmiş ve bu sürecin temel amacının, taraflar arasında iletişim kurarak, tarafların anlaşmazlıklarına kendilerinin çözüm üretmelerine olanak

¹⁸ M. Özbek, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fakültesi Dergisi*, C:54, S:3, Ankara, 2005, s.295.

¹⁹ C. Şahin, N. Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Baskı 12, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 212.

²⁰ Uzlaştırmacı ve niteliklerinden ikinci bölümde bahsedilecektir.

²¹ G. Ildır, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, Seçkin yayıncılık, Ankara, 2003, s.48.

tanınmak olduğunu vurgulamıştır.²² Karara göre, arabuluculuk süreci, tarafların menfaatlerinin en uygun şekilde dengelenmesine dayalı olarak yürütülmekte ve dava şartı olarak arabuluculuğa başvuru zorunluluğu getirilmiş olsa da bu zorunluluk yalnızca başvuru aşaması ile sınırlıdır. Sürecin devamı ve sonucunda tarafların iradeleri belirleyici olup, zorlayıcı bir mahiyeti bulunmamaktadır. Böylece Mahkeme, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının taraf iradesine dayalı yapısını teyit ederek, Anayasa ile uyumlu olduğu yönünde bir karar vermiştir. Bu karar, yalnızca arabuluculuk sürecini değil, aynı zamanda "uzlaşma", "hakem heyeti", "tahkim" ve "sulh" gibi diğer alternatif uyuşmazlık yollarını da yargı teminatı altına almış ve bu yolların Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediğini kesinleştirmiştir. Kararın, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları üzerinde süregelen tartışmaları büyük ölçüde sona erdirdiği söylenebilir. Sonuç olarak, bu karar ışığında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin, hukukun temel ilkelerine aykırı olmadığını ve Anayasal teminatlar çerçevesinde kullanılabileceğini belirtmek mümkündür.

Yukarıda da görüldüğü gibi uzlaşma ve uzlaştırma kavramları, çağdaş hukuk sistemlerinde uyuşmazlıkları çözümleme yöntemleri olarak giderek daha fazla öne çıkarmaktadır. Bu yöntemler, özellikle ceza ve medeni hukukta, uzun süreli yargı süreçlerine alternatif olarak geliştirilmiş ve daha hızlı, maliyet etkin ve tarafların memnuniyetini sağlayacak çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, uzlaşma ve uzlaştırma kavramları, modern hukuk pratiklerinde vazgeçilmez unsur olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Adaletin daha etkin sağlanmasına, tarafların çatışma sonrası ilişkilerinin iyileştirilmesine ve sosyal uyumun devamına katkıda bulunmaktadırlar. Hukukçular ve yargı sistemleri, bu yöntemlerin daha geniş bir kullanımını teşvik etmek ve düzenlemeler yapmak için çalışmaktadır. Uzlaşma ve uzlaştırma, yalnızca hukuki çözüm yöntemleri olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir uzlaşma aracı olarak değerlendirilmelidir.

²²<chromeextension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2017-178-nrm.pdf>. Erişim Tarihi: 01.09.2024.

2. UZLAŖTIRMA KURUMUNUN BENZER KAVRAM VE KURUMLARLA İLİŖKİSİ VE FARKLARI

UzlaŖtırma, çatıŖma çözümleri süreçlerinde sıklıkla başvurulanan önemli bir yöntemdir. Bu kavram, bireyler veya gruplar arasında mevcut anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözme amacı gütmektedir. Uzlaşma kurumu, mahkemelerin yükünü hafifletmek, süreçleri hızlandırmak ve taraflar arasında uzun süreli pozitif ilişkilerin kurulmasını teşvik etmek için çeşitli hukuki ve toplumsal yapılar içinde işlemektedir. Bu kurum, arabuluculuk, tahkim ve yargılama gibi benzer çatıŖma çözüm mekanizmaları ile birçok ortak özelliğe sahip olmakla birlikte, uygulama şekilleri ve sonuçları açısından önemli farklılıklar da göstermektedir. Uzlaşmanın, tarafların kendi çözümlerini yaratmalarını destekleyen daha katılımcı ve esnek bir yapısı vardır. Bu bölümde, uzlaşma kurumunun işleyiŖi, benzer kavram ve kurumlarla olan ilişkileri ve bu kurumlarla arasındaki farklar ele alınacaktır.

2.1. Tahkim

Türk Dil Kurumu Sözlüğü anlamına göre tahkim, anlaşmazlıkların hakem yoluyla çözülmesi olarak tanımlanmaktadır²³. Hukuk anlamına bakıldığında ise tahkim Tarafların, aralarındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünü ya yasal bir zorunluluk ya da anlaşmak suretiyle Devlet mahkemeleri yerine, hakem olarak nitelendirilen kiŖi veya kiŖilere bırakmalarına denir²⁴. Tahkim (Arbitration), bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş olan tarafların anlaşmak suretiyle, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kiŖi veya kiŖilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kiŖi veya kiŖiler tarafından incelenip karara bağlanması şeklinde tezahür eden bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir²⁵.

6100 Sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 407-444. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.

²³ <https://sozluk.gov.tr/> Tahkim tanımı, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

²⁴ <https://sozluk.adalet.gov.tr/tahkim> , Erişim Tarihi: 12.03.2024.

²⁵ B. Kuru, R. Arslan, E. Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 22. Baskı, Ankara, 2011, s.816.

²⁶ Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşmeden veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğan ya da doğabilecek uyuşmazlıkların çözümünü bir hakem ya da hakem heyetine havale etme kararı aldıkları bir anlaşmadır. Tahkim sözleşmesi, ya taraflar arasında var olan bir sözleşmenin bir maddesi olarak ya da bağımsız bir sözleşme şeklinde düzenlenebilir. Bu sözleşmenin yazılı olarak yapılması zorunludur ve yazılı form şartı, sözleşmenin taraflar tarafından imzalanmış olmasına, yazılı bir belge, mektup, telgraf, teleks, faks gibi iletişim araçları üzerinden ya da elektronik ortamda gerçekleştirilmesine veya bir dava dilekçesinde tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilip, buna karşı cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olmasına bağlıdır.

Tahkim sözleşmesi, asıl sözleşmenin bir parçası olarak düzenlenebilir. Asıl sözleşme geçersiz olsa dahi tahkim sözleşmesinin uygulanabilirliği bu durumdan etkilenmez. Yargılama sürecinde, tarafların tahkim yoluna başvurdıkları anlaşılırsa, dava dosyası ilgili hakem veya hakem heyetine gönderilir.

Eğer bir uyuşmazlık mahkemede görülmekteyse ve tahkim sözleşmesi mevcutsa, karşı taraf tahkim itirazında bulunabilir. Mahkeme, tahkim sözleşmesinin geçerli olduğunu ve uygulanabilir durumda olduğunu tespit ederse, davanın esasına girmeden usulden reddine karar verir. Tahkim itirazı, tahkim sürecinin başlamasına engel teşkil etmemektedir. Tahkim süreci boyunca, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine ihtiyati tedbir alma veya delil tespiti yapabilir. Hakem, bu kararları uygun bir teminat talep ederek verebilir. Mahkeme, hakem tarafından verilen ve geçerli bir tahkim sözleşmesine dayanan ihtiyati tedbir kararlarının icrasına karar verebilir.

Hakem sayısı konusunda taraflar serbesttir, ancak genelde bu sayı tek olmalıdır. Eğer taraflar hakem sayısında anlaşamazlarsa, üç hakem atanmaktadır. Hakemlerin seçimi konusunda da taraflar serbesttir; ancak anlaşmazlık durumunda mahkeme aracılığıyla hakem atanabilir. Hakemlerden en az birinin hukuk alanında en az beş yıl deneyimi olması gereklidir. Taraflar veya hakemler, hakem seçimi konusunda anlaşamazlarsa ve hakem seçimi görevi üçüncü bir tarafa verilmişse ancak bu kişi veya kurum hakem seçimi yapmazsa, mahkeme hakem ataması yapar. Mahkeme kararlarına

²⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Tahkim tanımı, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

karşı kanun yolu kapalıdır, yani bu kararlar kesindir ve itiraz edilemez. Bu kurallar, tahkim sürecinin hızlı ve etkili bir şekilde ilerlemesini sağlamak amacıyla konulmuştur.

Çocuk yargılama sistemlerinde tahkim ve uzlaştırmanın kullanımı, uyuşmazlıkları çözme yöntemi olarak farklı özellikler taşır ve bazı benzerliklere sahiptir. Her iki yöntem de, çocuklarla ilgili hukuki meselelerin mahkeme dışında çözülmesine olanak tanır ve genellikle daha az çatışmalı bir süreç sunar. Ancak, bu iki alternatif uyuşmazlık çözüm yolu arasında önemli farklar bulunmaktadır.

Hem tahkim hem de uzlaştırma, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yöntemleridir ve gizlilik sağlarlar. Bu süreçler, genellikle daha hızlı ve daha az resmi olup, taraflar arasındaki ilişkilerin korunmasına yardımcı olabilir. Çocuklarla ilgili uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda, her iki yöntem de çocuğun yararını gözetmeyi ve çocukların yargı sürecinin stresinden uzak tutulmasını amaçlar.

Tahkim ve uzlaştırma arasındaki temel fark, karar verme sürecinde yatmaktadır. Tahkimde, hakem bağlayıcı bir karar verirken, uzlaştırmada herhangi bir bağlayıcılık söz konusu değildir ve anlaşma tarafların ortak kabulüne bağlıdır. Ayrıca, tahkim daha maliyetli ve formal bir süreçken, uzlaştırma genellikle daha az maliyetli ve daha esnek bir yaklaşım sunar.

Hukuk sistemimizde cezai davalar kamu davası olarak kabul gördüğünden suçun mağduru ile birlikte devlet de bir bakıma taraf olmaktadır. Bu nedenle ceza davalarında tarafların anlaşmak suretiyle yargılamanın özel hakemlerce yürütülmesini istemeleri mümkün değildir. Zira ceza yargılamasında tahkim kurumu, devletin cezalandırma yetkisinden vazgeçtiği anlamı ve sonucu doğuracaktır. Sonuç olarak, tahkim özel hukuk alanına etki etmekte iken, uzlaştırma ise kamu hukuku alanında sonuç doğurur²⁷.

2.2. Sulh

Sulh kurumu Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 313-315. Maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunun 313. maddesine göre sulh; görülmekte olan bir davada,

²⁷ R. Bıkmaz, *Uzlaştırma: Ceza Yargılamasında Alternatif Çözüm*, Simya Yayınları, İstanbul, 2018, s. 44.

tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir²⁸.

Sulh, iki tarafın karşılıklı istekleri ile aralarındaki mevcut çekişmeyi ortadan kaldırmayı veya çekişmenin ortaya çıkmasına engel olmaları anlamına gelmektedir²⁹. Sulh, tarafların yargı sürecinde karşılıklı olarak var olan uyuşmazlıkları sonlandırmak amacıyla mahkeme huzurunda vardıkları ve yargı organları tarafından kabul edilen bir uzlaşma yöntemidir. Tarafların serbest iradeleriyle ve dava konuları üzerinde tasarruf edebilmeleri, sulh anlaşmasının geçerli olabilmesi için esastır. Sulh, yargılama sürecinde tarafların aktif olarak katılımıyla gerçekleşir. Yalnızca tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıklar üzerinde sulh yapılabilir. Örneğin, tarafların kişisel haklarını veya üçüncü kişilerin haklarını ilgilendiren konularda sulh yapılması mümkün değildir.

Sulh, hüküm kesinleşinceye kadar olan süreçte her an yapılabilen olup, dava sürecinin farklı aşamalarında uygulanabilir. İlk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi düzeyinde bir sulh sağlandığında, bu anlaşma mahkeme tarafından bir kararla onaylanır. Eğer sulh, dosyanın temyiz incelemesine sevk edildikten sonra gerçekleşirse, Yargıtay dosyayı temyiz incelemesi yapmaksızın ilgili mahkemeye geri gönderir. Sulh, var olan davanın sona ermesine ve kesin hüküm benzeri hukuki sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Tarafların anlaşmaya varması ve mahkemenin bu anlaşmayı onaylaması, davanın sonlandırılmasını sağlar. Mahkeme, eğer taraflar sulh kararının uygulanmasını talep ederlerse, sulh sözleşmesine uygun olarak karar verir; aksi halde davanın sonlandırılmasına hükmeder.

Sulhun iptali, özellikle irade bozukluğu veya aşırı yararlanma gibi durumlar söz konusu olduğunda gündeme gelebilir. Taraflar, anlaşmanın adil olmadığını veya bir tarafın diğer taraf üzerinde haksız bir baskı kurduğunu ispatlayabilirse, sulh anlaşmasının iptali için başvuruda bulunabilir.

Sulh kurumunun çocuk ceza yargılama sistemindeki rolü, çocukların yeniden topluma kazandırılması ve ceza adalet sistemi içinde onlara ikinci bir şans verilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Çocuk ceza hukuku, genellikle daha koruyucu ve

²⁸ www.mevzuat.gov.tr, Mevzuat Bilgi Sistemi, 'Sulh tanımı', E. T: 15.04.2024.

²⁹ Ejder Yılmaz, *Sözleşme*, Ankara, Yetki yayınları, 5.b., 1996, s.846.

eğitici bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu kapsamda, uzlaştırma süreci, çocukların yargılanma süreçlerinde merkezi bir role sahip olabilir.

2.3. Ön ödeme

Ön ödeme, kamu davası açılmadan veya açıldıktan sonra yargılama yapılmadan failin cezalandırılmasına imkân veren bir kurumdur³⁰. Ön ödeme, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 75 inci maddesine göre, uzlaştırma kapsamında kalan suçlar hariç olmak üzere, sadece adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının üst sınırı 6 ayı aşmayan hapis cezası gerektiren suçlar bakımından, kanunda gösterilen usule göre belirlenen belli bir miktar paranın, şüpheli/sanık tarafından süresi içerisinde ödenmesi durumunda, kamu davasının açılmamasını ya da açılmış olan kamu davasının düşürülmesi sonucunu doğuran alternatif bir çözüm yöntemidir³¹.

Ön ödeme, şüphelinin işlemiş olduğu suçtan dolayı cezalandırılma ihtimalinden kurtulmak için devlete belirli bir para cezası ödemesini gerektirir. Bu ödeme, devlet tarafından belirlenen sabit bir miktar üzerinden yapılır ve ödeme yapıldığında, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir.

Ön ödeme sistemi, özellikle daha az ciddi suçlar için kullanılır ve bu süreçte şüphelinin veya sanığın savunma hakkı tam olarak işletilmeden cezai sorumluluk hafifletilir. Öte yandan, uzlaşma süreci, şüpheli veya sanık ile mağdur arasında, cezai sorumluluğu ortadan kaldırmak için bir anlaşmaya varılmasını içerir. Bu süreçte, taraflar ceza yerine tazminat niteliğinde bir ödeme konusunda müzakere ederler ve anlaşmaya vardıkları miktar, mağdura doğrudan ödenir. Uzlaşma, genellikle tarafların duygusal veya finansal zararlarının giderilmesine yönelik daha kişisel ve esnek bir yaklaşım sunmaktadır.

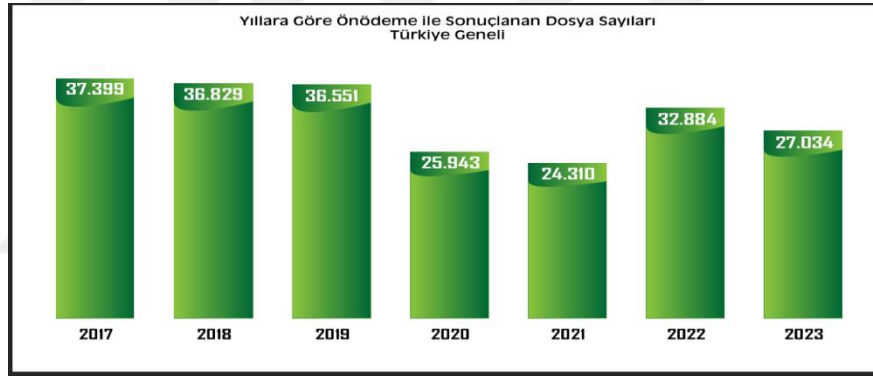
Ön ödeme ve uzlaşma, hukuk sisteminde önemli alternatif çözüm yollarından ikisidir ve her ikisi de ceza muhakemesi sürecinin erken aşamalarında uygulanabilir.

³⁰ B. Öztürk, M. Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2006, s. 89

³¹ <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, 'Ön ödeme,' E.T: 18.03.2024.

Bu mekanizmalar, suç işlemiş şüphelilerin yargılama sürecine girmeden önce belirli şartlar altında sorumluluklarından kurtulmalarına olanak tanır. Uzlaşma kurumu, ön ödeme ile benzerlikler göstermektedir. Her iki sistem de genel ceza muhakemesi sürecinin yükünü azaltmayı ve özellikle daha az ağır suçlar söz konusu olduğunda daha hızlı çözümler sunmayı amaçlar. Ancak, bu mekanizmaların uygulanışı, adaletin sağlanması, tarafların haklarının korunması ve toplumun genel yararı arasında dikkatli bir denge kurulmasını gerektirir. Her iki yöntem de özellikle ciddi suçlar karşısında kullanıldığında, kamuoyunda adaletin yeterince tecelli etmediği yönünde eleştirilere neden olabilir.

Türkiye’de yıllara göre ön ödeme ile sonuçlanan istatistik veriler incelendiğinde dosya sayılarında giderek azalma görülmekle birlikte 2022 yılında artış göstermiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Ön Ödeme İle Sonuçlanan Dosya Sayıları Türkiye Geneli

Kaynak: <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/OrtaDetay/istatistikler>

Sonuç olarak, ön ödeme ve uzlaşma, ceza hukuku sisteminde yer alan ve belirli durumlar için etkili çözümler sunan mekanizmalardır. Ancak, bu süreçlerin adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilmesi için dikkatli bir şekilde tasarlanmış ve uygulanmış olmaları gerekir. Hakların korunması, adil yargılama hakkının gözetilmesi ve her iki tarafın da memnuniyetinin sağlanması bu süreçlerin başarısının temel taşlarıdır. Öte yandan bakıldığında her iki sistem de belirli durumlara uygun alternatif çözümler sunar, ancak çocuk ceza yargılaması daha çok bireyin rehabilitasyonuna ve sosyal entegrasyona odaklanırken, ön ödeme daha çok yargı sürecinin hızlandırılması ve yargı yükünün hafifletilmesine yöneliktir.

2.4. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık; suçun tamamlanmasından sonra ortaya çıkan ve suçun zararlı veya tehlikeli etkilerini ortadan kaldırmak veya hafifletmek için aktif bir çaba içine girmesiyle cezayı azaltan veya azaltan bir kurumdur³². Farklı bir yaklaşıma göre etkin pişmanlık; suçun icra hareketlerinin tamamlanmasından sonra failin neticenin meydana gelmesini önlemesi anlamına gelmektedir³³.

TCK md.168 kapsamında etkin pişmanlık kurumunu genel bir ilke olarak değil, belirli suç türleri için özel hükümler şeklinde düzenlemiştir. Bu bağlamda, kanunun çeşitli maddelerinde etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiş ve bu hükümler, yalnızca ilgili suç tipleri için geçerli kılınmıştır, dolayısıyla sınırlı sayıdadır.

Etkin pişmanlık, TCK belli suç türlerine özel olarak düzenlenmiş, genel bir hüküm olmayan istisnai bir kurumdur. Kanun koyucu, etkin pişmanlıkla ilgili düzenlemeleri bazı suçlar için bağımsız maddeler altında (TCK'nın 93, 110, 168, 192, 201, 221, 248, 254, 269, 274 ve 293. maddeleri) yer verirken, diğer bazı suç türlerinde ise bu düzenlemeyi suçun tanımlandığı madde içinde farklı fıkralar şeklinde ele almıştır (TCK'nın 184/5, 230/5, 245/5, 275/2-3, 281/3, 282/6, 289/2, 297/4 ve 316/2. maddeleri). Bu bağlamda, etkin pişmanlık dolayısıyla failin kusurluluğunu bazı durumlarda tamamen ortadan kaldıran, diğer hallerde yalnızca cezada belirli oranlarda indirim yapan cezayı azaltan iki ayrı kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzlaştırma etkin pişmanlık mahiyeti itibariyle birbirine benzese de esas olarak farklı kurumlardır. Her iki kurum da onarıcı adalet anlayışı ile hareket ediyor olsa da etkin pişmanlık kurumunda mağdurun iradesi aranmamakta, daha ziyade suçla bozulan ilişkilerin tekrar düzenlenmesi amaçlanmaktadır³⁴. Çocuk ceza yargılanması sistemi uzlaştırma içerisinde etkin pişmanlığı, çocuklar açısından düşündüğümüzde etkin pişmanlık, çocuk suçluların cezalarının hafifletilmesine olanak sağlayan bir hukuki düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde, failin suç işledikten sonra gösterdiği pişmanlık ve telafi çabaları, cezanın azaltılması için dikkate alınmaktadır. Çocuklar için etkin pişmanlık, suçun sonuçlarına yönelik

³² N. Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2014. s. 292.

³³ İ. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler)*, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 476.

³⁴ E. Çetintürk, 'Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma', HD Yayıncılık, Ankara, 1.b., 2009, s.483

sorumluluklarını kabul etmeleri ve gelecekte benzer hatalardan kaçınma konusunda öğrenmeleri açısından önemlidir.

Uzlaştırma ve etkin pişmanlık süreçlerinin etkin ve daha sağlıklı uygulanabilmesi için, uzman personelin yanı sıra adalet sistemine özgü bir yaklaşım gerekmektedir. Çocukların yaş, olgunluk düzeyi ve suça sürüklenme sebepleri gibi faktörler, bu süreçlerde özel olarak değerlendirilmeli ve çocuğun üstün yararı dikkate alınmalıdır. Ayrıca, çocukların topluma yeniden kazandırılması, uzlaştırma ve etkin pişmanlık süreçlerinin başarılı olabilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu süreçler, sadece cezalandırma odaklı bir yaklaşımdan ziyade, çocukların sosyal ve psikolojik gelişimine katkı sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu nedenle, çocuk ceza yargılamalarında uzlaştırma ve etkin pişmanlık hükümlerinin bilinçli ve etkin bir şekilde uygulanması, çocuk ceza yargılama adaletinin gerçek anlamda tecelli etmesi için oldukça elzemdir.

2.5. Arabuluculuk

Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk kavramı 6325 sayılı kanunda, taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözümlenebilmesi için, tarafların rızası ile bağlayıcılığı belirlenen, gizlilik esaslarına dayanan bir müzakere sürecidir³⁵. Bu süreçte, tarafsız üçüncü bir kişi olarak bilinen arabulucu, tarafların ihtilafı mahkeme sürecine taşınmadan çözmelerine yardımcı olmaktadır. Arabulucu, taraflarla yaptığı görüşmelerde tarafların yasal haklarını ve mevcut ihtilafın hukuki boyutlarını anlamaları için bilgilendirme yapmaktadır.

Bu süreç sonucunda taraflar bir anlaşmaya varabilirlerse, uyuşmazlık mahkeme sürecine taşınmadan çözülmüş olmaktadır. Ancak, taraflar arabuluculuk sürecinde bir çözüme ulaşamazlarsa, dava yoluyla çözüm arayışına devam edebilirler. Arabuluculuk sürecinin yargılama aşamasına geçişte de faydaları gözlemlenebilir; çünkü, bu süreçte uyuşmazlığın pek çok yönü ele alınmış ve aydınlatılmış olur, bu da yargılamayı daha hızlı ve etkili kılabilir.

³⁵ www.mevzuat.gov.tr, 'Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu', E. T:17.03.2024.

Arabuluculuğun hızlı ve düşük maliyetli olması, tarafların yargılama süreci dışında anlaşmalarını teşvik eder. Bu süreç, tarafların bir mahkeme kararıyla zorlanmadan kendi aralarında sorunları çözme fırsatı sunar. Ayrıca, arabuluculuk tarafların gelecekteki ilişkilerinin korunmasına da katkı sağlar, çünkü müzakere yoluyla elde edilen anlaşmalar genellikle daha sürdürülebilir ve tatmin edici sonuçlar doğurur. Bu avantajları nedeniyle, arabuluculuk giderek daha fazla tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemi haline gelmektedir.

3. MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMA

Uzlaştırmmanın mukayeseli hukuk alanındaki tanımı, 26 Temmuz 2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 'Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırmmanın Uygulanmasına Dair Yönetmelik' ile 4. madde kapsamında gerçekleştirilmiştir. Anglo-Amerikan hukuk sisteminde ortaya çıkmış ve esas itibariyle bu sisteme özgü olan uzlaştırma kurumu, zamanla Kıta Avrupası hukuk sistemlerini de etkilemiş ve Kıta Avrupası'nda uygulanmaya başlanmıştır³⁶. Mukayeseli hukukta uzlaştırma kurumunun incelenmesi, farklı hukuk sistemlerinin ceza adaleti yaklaşımlarını ve uyuşmazlık çözüm yöntemlerini anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ceza hukukunda uzlaştırma, devletin cezalandırıcı gücünün yanında mağdur ve fail arasındaki barışçıl çözüm süreçlerini de ön plana çıkaran bir yöntemdir. Bu doğrultuda, Fransa, İngiltere, Amerika, Almanya, Hollanda ve Avusturya gibi gelişmiş ülkeler, uzlaştırma kurumunu kendi yargı sistemlerine entegre ettiği görülmektedir. Ancak her bir ülkenin yaklaşımı ve uygulama biçimi farklılık göstermektedir. Örneğin, Fransa'da ceza davalarında mağdurun faile yönelik taleplerini çözmek için uzlaştırma özellikle 1993 yılında getirilen yasal düzenlemelerle teşvik edilmeye başlanmıştır. Uzlaştırma süreci, mahkemeye gitmeden önce tarafların anlaşarak uyuşmazlığı çözmelerini amaçlamaktadır. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ise uzlaştırma daha çok "restoratif adalet" anlayışının bir parçası olarak kabul edilmektedir. İngiltere'de Ceza Adaleti ve Gözetim Yasası çerçevesinde, failin suçtan doğan sorumluluğunu kabul etmesi durumunda mağdur ile yüzleşmesini sağlayan süreçler geliştirilmiştir. Amerika'da da uzlaştırma genellikle yerel yargı sistemlerine göre farklılık göstermekle birlikte, mağdurun zararını gidermeye yönelik süreçlerin yanı sıra failin rehabilitasyonuna odaklanmaktadır. Almanya ve Avusturya gibi Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde uzlaştırma, ceza sisteminde alternatif bir çözüm olarak yer almaktadır. Almanya'da uzlaştırma, özellikle genç suçlular için teşvik edilen bir yöntemdir ve suçlunun topluma yeniden kazandırılmasını hedeflemektedir. Hollanda ise uzlaştırma süreçlerini daha çok küçük suçlarda ve genç faillerle ilgili olarak uygulamaktadır.

³⁶ C. Şahin, 'Ceza Muhakemesinde Uzlaşma', *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, Y. 1998, cilt. 6, sayı. 1-2, s. 222- 223, s. 221- 297; N. Centel, H. Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Bası, İstanbul 2016, s. 524.

Genel olarak yukarıda da görüldüğü gibi ülkelerde uzlaştırma, toplumsal barışın yeniden sağlanması, suçtan doğan zararın telafi edilmesi ve tarafların gönüllü katılımıyla çözüm arayışını öne çıkarmaktadır. Her bir ülkenin yasal düzenlemeleri ve uygulama biçimleri farklı olsa da, uzlaştırma genellikle daha az maliyetli, daha hızlı ve toplumsal fayda sağlayıcı bir çözüm yöntemi olarak değerlendirildiği düşünülmekte olup bu ülkelerin uzlaştırma kurumlarının işleyişleri daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.1. Fransa

1993 yılında, Fransız Ceza Usul Kanunu'na eklenen 41-1 (5) maddesi ile Fransız Ceza Hukuku'na uzlaşma mekanizması dahil edilmiştir. Bu düzenlemeyle, kamu davasının açılmasından önce, tarafların rızasının alınması şartıyla, savcı tarafından uzlaşma yoluna gidilebilir. Ayrıca, 02/02/1945 tarihli yasayla, 18 yaş altı bireylerin de savcı veya hakim inisiyatifiyle, uzlaşma sürecine dahil edilebilecekleri belirlenmiştir.

Fransız Ceza Usul Kanununun (Le Code de Procedure Penale) 41/1 maddesine göre³⁷, kamu davası açılmasına karar verilmesinden önce, savcı, tarafların rıza göstermeleri halinde uzlaşmaya (La médiation) başvurabilir. Cumhuriyet Savcısı, adli kolluk görevlileri, yetkilendirilmiş kişiler veya Cumhuriyet savcılığı uzlaştırmacıları aracılığıyla, kamu davasına karar verilmeden önce, aşağıdaki tedbirlerin uygulanmasını gerektirecek durumların varlığı halinde, bu tedbirlerin alınmasına yönelik işlemler başlatılabilir:

1. Faile, kanuni yükümlülüklerinin hatırlatılması ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli yönlendirmelerin yapılması,
2. Failin, profesyonel, sosyal veya sağlıkla ilgili bir kuruluşa yönlendirilmesi; bu kapsamda, fail tarafından finanse edilecek bir stajın veya hizmet

³⁷ A. Öztezel, 'Çocukların Taraf Olduğu Suçlarda Uzlaştırmada Geliştirilmesi Gereken Hususlar: Fransa Ceza Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı olarak', *Bahçeşehir Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:18, sayı:215, Temmuz-Ağustos 2023, s.838-842.

formasyonunun tamamlanması, özellikle motorlu araç kullanımı sebebiyle işlenen suçlar durumunda, trafik güvenliği bilincini artırmaya yönelik bir vatandaşlık stajının yapılması,

3. Failin, kanunlar ve düzenleyici işlemler karşısında hukuka uygun davranmasının sağlanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasının talep edilmesi,
4. Zararın giderilmesi ve tazminatın faile ödettirilmesi,
5. Taraflar arasında uzlaşma sağlanması durumunda, uzlaşma sürecinin başlatılması.

Eğer fail yükümlülüklerini yerine getirmezse veya davranışları nedeniyle önlemler uygulanamazsa, Cumhuriyet Savcısı bu durumu dikkate alarak yeni bir iddianame hazırlayabilir veya soruşturmanın devamını sağlayabilir. Zarar gören tarafın çıkarlarının korunması ve zararının tazmini, Medeni Yargılama Usulü Kanunu'na uygun şekilde yürütülür ve gerektiğinde para cezasıyla tahsili sağlanabilir.

CMK, uzlaşma müessesesini düzenlerken, zararın tazmin edilmesi, failin topluma yeniden kazandırılması ve sosyal barışın sağlanması amacını taşımaktadır. Fransız Ceza Hukuku, hafif cezalar gerektiren basit suçlar için uzlaşma yöntemini benimsemiştir. Bu süreçte, özür dilenmesi, zararın tazmin edilmesi, failin kamu hizmetlerinde görev alması ve küçük miktarda para cezası ödenmesi gibi çeşitli yollarla ihtilaflar çözülmektedir. Fransız Ceza Hukukunda, uzlaşma sürecinin mahkeme tarafından yürütülmesi zorunlu değildir; savcılık, polis, şartlı tahliye durumlarında gözlem yapan kuruluşlar veya bağımsız topluluk kökenli kuruluşlar tarafından da yönetilebilir.

Fransa'da, 18 Aralık 1998 tarihinde kabul edilen "Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça Çözümüne Dair Kanun"³⁸ ile uzlaşma uygulamaları açık bir şekilde düzenlenmiştir. 2001 yılından bu yana, Fransa'da faaliyet gösteren arabuluculuk birimleri, özellikle hafif cezaları gerektiren basit suçlar bağlamında

³⁸ F. Hekimoğlu, 'Fransa'da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması', *Ankara Barosu Dergisi*, 2002/2, s.34 vd.; Gökcan, Kaymaz, sayı:69; Çolak, s.138.

Cumhuriyet Savcılığı tarafından bir arabulucunun atanmasını öngörmektedir. Arabulucular, tarafları dinleyerek olayın özelliğine göre çeşitli çözüm yolları önerirler; özür dileme, zararın giderilmesi gibi yöntemlerle mağdurun şikayetten vazgeçmesini teşvik etmektedirler. Uzlaşma sağlanamaması halinde, Adalet ve Hukuk Evi görevlileri mağdura hukuki danışmanlık yapar veya uygun destek kuruluşlarına yönlendirme yaparlar. Bu sistemin temel amacı, toplumsal uyum ve adaletin hızlı bir şekilde sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Fransa Ceza Usul Kanunu'nun 41/1. maddesinde amaç, zararın giderilmesi, sosyal barışın sağlanması ve suç işleyen bireyin topluma yeniden kazandırılması olarak özetlenebilir. Uzlaşma sürecinin yürütülmesi, polis, savcılık, suçlunun şartlı serbestlik sürecindeki denetimleri yapan kurumlar veya bağımsız topluluk temelli organizasyonlar tarafından da gerçekleştirilebilir. Bu, yargı süreçlerine alternatif, daha esnek ve toplum merkezli bir yaklaşım sunmaktadır.

3.2. Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan ceza hukukunda, uzlaşma yöntemleri uzun süredir kullanılmakla birlikte, 30 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe giren "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Kanunu" ile bu uygulamalar resmiyet kazanmıştır.³⁹ Bu yasa ile mahkemelerin uzlaşma yöntemlerini uygulaması genel bir kural haline gelmiştir. Ancak, ABD'deki her eyalet, uzlaşma konusunda kendi yasal düzenlemelerini belirleme özgürlüğüne sahiptir ve bu nedenle eyaletler arasında bu konuda bir ortak karar bulunmamaktadır. Eğer bir eyaletin kanun sisteminde uzlaşma ile ilgili hüküm bulunmuyorsa, yine de uzlaşma yoluna gidilebilir.

ABD'de, bir suç işlendiğinde sanığın yakalanmasıyla birlikte uzlaşma süreci başlamaktadır. Uzlaşma görüşmeleri genellikle sanık müdafisi ile savcı arasında yapılır; doğrudan sanığın kendisiyle yapılan görüşmeler ise hukuka uygun değildir. Erken aşamada sanığa yöneltilen suçlamaların belirlenmesi, bu suçlamaların yargılama

³⁹ M. Özbek, Tavsiye Kararı, s.127 vd.; Özbek M., Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.137; Gökcan/Kaymaz, s.74; Yıldırım, s.463.

sürecinde değiştirilebilir ve kontrol edilebilir olması, iddia ve savunma tarafları için bir uzlaşma zemini oluşturur.

Suçlama pazarlığı (charge bargaining) yöntemi, savcının suçu belirlediği ve sanığın suçu kabul edip etmeme konusunda karar verdiği bir süreçtir. Sanık, suçu kabul etmeye karar verirse, bu kararıyla bağlı kalır. Suçun niteliği ve miktarı ise yargıç tarafından belirlenir. "Sentence bargaining" veya "hüküm pazarlığı" ise, hakim de sürece dahil olduğu veya ceza tayini yetkisinden vazgeçtiği ve tarafların ortaklaşa önerdiği cezayı kabul ettiği bir yöntemdir⁴⁰.

"İddia pazarlığı", "savunma pazarlığı (Plea Bargaining)" olarak bahsettiği Yenisey ise; savcılık makamı ile şüpheli veya sanık arasında gerçekleşen, yargılama sürecinden vazgeçilmesi karşılığında cezanın hafifletilmesi veya tamamen kaldırılması sonucunu doğurabilecek bir hukuki süreç olarak tanımlamaktadır. Bu işlem, tarafların karşılıklı anlaşmasıyla şekillenir ve çeşitli hukuk sistemlerinde uygulama alanı bulabilir.

Seri muhakeme usulü ise sınırlı sayıda suç için düzenlenmiş olan, bu suçlar söz konusu olduğunda soruşturma aşamasının sonunda başvurulması mecburi olan, ancak şüphelinin kabulü halinde uygulanabilen ve yargılama yapılmadan indirimli cezaya hükmedilebilen bir muhakeme yöntemidir⁴¹.

Her iki uzlaşma yöntemi de ABD'de yaygın olarak kullanılmaktadır. Çeşitli eyaletlerde farklı uzlaşma programları uygulanırken, tarafların hem fail hem de mağdur olarak olayı kendi perspektiflerinden anlatmaları sağlanmaktadır. Sonrasında mağdurun zararının giderilmesi için belirlenen bir yükümlülük, tarafların özgür iradeleriyle kabul ettikleri yazılı bir anlaşma ile resmileştirilir⁴². Bu anlaşma, yargıç tarafından dikkate alınmaktadır. Bu eyaletlere örnek olarak Teksas, Arkansas, Illinois, Wisconsin, Delaware gösterilebilir.⁴³ ABD'de bazı eyaletlerde çocuk ve yetişkin

⁴⁰ Çolak, s.136 vd.; H. Çolak, M. Taşkın, *Açıklamalı- Karşılaştırılmalı- Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara 2005, s.729.

⁴¹ F. Yenisey ve A. Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 10. Baskı Seçkin Yayıncılık 2022 892; V. Özer Özbek, K. Doğan ve P. Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022, 488-490.

⁴² V. Özbek, 'Suçtan Doğan Mağduriyet,' s.129 vd.; G. Kaymaz, s.77, T. Çolak, s.728-729.

⁴³ A. ÖZEROĞLU, 'Türk ve Amerikan Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma' Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul 2023, s.77.

uzlaştırma birimleri tamamen farklı olup çocuk uzlaştırma birimleri için ayrı düzenlemeler ve programlar bulunmaktadır.

3.3. İngiltere

İngiltere'de, uzlaşma mekanizması, mağdurun tüzel kişi olduğu durumlar ve failin verdiği zararı kabul ettiği ciddi suçlar dahil olmak üzere uygulanabilmektedir. Uzlaşma işlemleri genellikle yarı bağımsız otoriteler tarafından yönetilir ve soruşturma safhasında, yargılama esnasında ya da hüküm sonrası gibi çeşitli aşamalarda devreye girmektedir.

İngiltere'de uzlaşma kurumuna sıkça başvurulmakta olup, ihtilafların önemli bir kısmı uzlaşma ile sonuçlanmaktadır. Uzlaşma sağlandığında, sanığa verilecek cezada genellikle %25 veya %33 oranında indirim yapılmaktadır⁴⁴.

Ayrıca, "charge bargaining" olarak bilinen bir süreçte, polis, şüpheliyle bir görüşme yapar ve bu görüşme sonucunda şüphelinin suçunu kabul etmesi halinde sorgulamayı sonlandırma veya suçlamalardan vazgeçme gibi bazı seçenekler sunulabilmektedir. Uzlaşma sağlanırsa, işlenen suç yerine farklı bir suçtan dava açılabilir. Bu süreç, polisin çözümlediği vaka sayısını artırırken, sanığın daha hafif yaptırımlarla karşılaşmasına olanak tanır. Bu, hukuk sisteminde hem zaman hem de kaynak tasarrufu sağlar ve suçluların topluma yeniden uyum sağlamasını kolaylaştırabilmektedir.

3.4. Almanya

Almanya'da "tater-opfer ausgleich" olarak ifade edilen uzlaştırma, Türkçe karşılığı itibariyle "mağdur-fail dengesi" olarak ifade edilmektedir. Alman hukuku, mağdurun zararlarının giderilmesi amacıyla 1976 yılında yürürlüğe giren bir kanunla bu konuya özel bir düzenleme getirmiştir. Bu kanun, ağır şiddet suçlarına maruz kalan mağdurların haklarını korumayı hedeflemekte olup, zararın giderilmesi sürecini ceza mahkemeleri yerine idare mahkemelerine bırakmıştır. Almanya'daki uzlaşma

⁴⁴ C. Şahin, 'Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt.6, sayı.1-2, 1998, s.274.

mekanizmalarıyla ilgili ilk yasal düzenleme ise 1990 yılında Alman Çocuk Ceza Kanunu ile yapılmıştır. Bu alanda eyaletler arası tam bir uyum olmamakla birlikte, bazı temel standartlar geniş çapta kabul görmüştür. Örneğin, uzlaşma sürecine başvurabilmek için, failin suçu inkar etmemesi ve hem mağdurun hem de failin uzlaşma sürecini kabul etmesi gerekmektedir. Uzlaştırmacı, tarafsızlığını koruyarak, mağdur ve fail arasında eşit mesafede durmalıdır⁴⁵.

Alman Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu, uzlaşma süreciyle ilgili çeşitli düzenlemelere sahiptir. Özellikle, Alman Ceza Kanunu'nun 46/a maddesi, failin uzlaşma sürecine samimi bir çaba göstermesi ve zararı büyük ölçüde gidermesi durumunda, yine aynı yasanın 49/1. maddesi uyarınca mahkemenin fail hakkında vereceği cezayı azaltabileceği veya hafif suçlar için ceza vermekten tamamen vazgeçebileceği hükümlerini içermektedir. Çocuk Ceza Kanununda ise, savcının dava açmadan ve hakimın hüküm vermeden önce mahkeme dışı önlemleri değerlendirmesi zorunlu kılınmıştır. Bu düzenlemeler, Alman ceza hukuk sisteminin, özellikle çocuklar ve gençler arasında suçla mücadelede uzlaşma ve rehabilitasyonu teşvik eden yaklaşımlarını yansıtmaktadır.

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 153. maddesine göre⁴⁶, 21 yaşını doldurmuş ve bazı durumlarda 18 yaşını aşmış kişiler tarafından işlenen hafif suçlar söz konusu olduğunda, tarafların uzlaşmaya varması halinde savcılık tarafından dava açılmaksızın dosyanın kapatılması mümkündür. Yani bu kanunla birlikte mevcut yasal düzenlemeye göre, küçük suçlar (kabahatler) durumunda savcı, mahkemenin ve şüphelinin onay ve rızası ile suçun takibinden vazgeçebilir. Eğer suç ve failin işlediği fiil, kamuoyunun ilgisini çekmeyecek kadar önemsiz bir konuya ilişkin ise, savcı bu durumda takibat başlatmama kararı alabilmektedir. Bu düzenleme, yargı sisteminin etkinliğini artırmak ve kaynakların daha önemli davalar için kullanılmasını sağlamak amacıyla getirilmiştir. Bu nedenle, küçük suçların takibatının savcı tarafından durdurulması hem yargı sürecini hızlandıracak hem de kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına katkıda bulunacaktır. Bu düzenleme, belirli hafif suçlar için

⁴⁵ D. Dieter, 'İşlenen Suç Nedeniyle Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk', (Çev. S. Dönmezer, 'Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma', Feridun Yenisey, İstanbul. 2005, s.20.

⁴⁶ C. Şentürk, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, *Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 2009, s.10.

mahkeme kararına gerek olmadan takipsizlik kararı verilmesine olanak tanırken, daha ciddi durumlar için mahkeme onayı gerektirmektedir.

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 155/a maddesi uyarınca, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde savcılık veya mahkeme, mağdur ve sanık arasında uzlaşma imkanının olup olmadığını değerlendirir. Bu kanunun 155. maddesi (a)bendine göre, Savcılık veya mahkeme her aşamada mağdur ve sanık arasında uzlaşma olanağını araştırır ve uygun olan hallerde onları etkiler. Ancak mağdurun iradesinin aksine işlem yapılamaz.⁴⁷ Bu süreçte, mağdurun rızası olmaksızın bir uzlaşmaya gidilmesi yasaklanmıştır, bu sayede mağdurun hakları korunmaktadır.

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 380. madde kapsamında ise, konut dokunulmazlığını ihlal, hakaret, posta dokunulmazlığı ihlali, yaralama, tehdit ve mala zarar verme gibi suçlarda, davacının dava açmadan önce bölgesel adli yönetim tarafından belirlenen bir uzlaştırma kuruluğu aracılığıyla tarafların uzlaştırılması teşebbüsünde bulunması zorunludur. Bu süreç başarısızlıkla sonuçlanırsa, davacının bu durumu dava dilekçesiyle birlikte belgelemesi gerekmektedir. Bu düzenleme, acele ve düşüncesiz kararlarla dava açılmasının önlenmesi amacını taşımaktadır.

Almanya'da bir ihtilaf konusuyla ilgili dosya savcının önüne geldiğinde ve savcı uzlaşma sürecinin uygun olduğuna karar verirse, işlemler şu şekilde ilerler: İlk olarak, dosya ilgili uzlaştırma kurumuna gönderilir. Bu kurum, suçlanan kişiyle iletişime geçerek mağdur ile uzlaşma konusunda anlaşmak isteyip istemediğini sorgular. Suçlanan kişinin bu teklifi kabul etmesi durumunda, kurum bu kez mağdur ile iletişime geçer ve uzlaşma sürecine katılmak isteyip istemediğini sormaktadır.

Mağdurun da uzlaşmayı kabul etmesi üzerine, uzlaştırma kurumu her iki taraf ile ayrı ayrı görüşmeler yapmaktadır. Bu görüşmelerin sonucunda eğer mağdur ve suçlanan kişi bir uzlaşma noktasında buluşabilirlerse, tarafların anlaşma sağladıklarını belirten bir uzlaştırma raporu hazırlanır. Bu rapor, savcılığa sunulur. Savcı, sunulan uzlaştırma raporunu değerlendirerek ceza takibatını sonlandırabilmektedir. Bu süreç, Almanya'da hukuki uyuşmazlıkların çözümü için etkili bir alternatif yöntem olarak işlev görür ve tarafların daha hızlı ve uzlaşmacı bir şekilde anlaşmalarını sağlar.

⁴⁷ C. Şentürk, a.g.e, s:11.

3.5. Avusturya

Uzlaştırma mekanizmasının kullanımı, çocuklarla başlamış olup, Avusturya'da da bu durum gözlemlenmektedir. Özellikle 1989 tarihli Çocuk Ceza Kanunu'nda bu kurumun düzenlenmesiyle başlamış, 2000 yılında Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu'nda gerçekleştirilen değişikliklerle uzlaştırma kurumu, çocuklar ve yetişkinler için daha entegre bir yaklaşım altında ele alınmıştır. Bu değişikliklerle, çocuk ve yetişkin bireyler arasındaki çoğu farklılık ortadan kaldırılmış, ancak Çocuk Ceza Kanunu'nda yer alan bazı hükümler halen geçerliliğini korumaktadır.

Avusturya mevzuatı, uzlaştırma sürecine başvurulabilmesi için belirli şartlar öngörmüştür. Bu şartlar arasında, sanığın muhtemel bir yargılama sonucu ceza alabileceğinin yüksek olasılığı, sanığın işlediği suçun farkında olması, son bir yıl içinde uzlaştırma sürecine başvurmamış olması, işlenen suçun ölümle sonuçlanmamış olması ve yetişkinler için öngörülen cezanın beş yıldan az olması sayılabilir⁴⁸. Ancak, hangi suçlar için uzlaştırma sürecine başvurulabileceğine dair spesifik düzenlemeler bulunmamakla birlikte, sadece cezai yaptırımların üst sınırı belirlenmiştir. Çocuk Ceza Kanunu'nda yapılan düzenlemelerle, çocuklar için belirlenen cezai üst sınır yetişkinlerinkinin iki katına çıkarılmış ve çocuklar için uzlaştırmaya uygun suçların sayısı artırılmıştır. Avusturya Çocuk Adalet Kanunu'nun 7. Maddesi, çocuk suçlular için özel hükümler içermektedir. Bu maddeye göre, çocuklara yönelik para cezası veya toplum yararına çalışma gibi yaptırımlar uygulanırken, çocukların özel durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk failler için işletilecek uzlaştırma uygulamalarında mağdurun onayı aranmayacaktır. Aynı maddenin bir diğer hükmü, çocuk suçlular için verilecek hapis veya para cezalarının üst sınırının, aynı suçu işleyen yetişkinler için öngörülen cezaların iki katı olarak belirlenmiş olmasıdır. Bu düzenleme, çocuklar için uzlaştırma kapsamındaki suç türlerinin yetişkinlere kıyasla daha geniş bir yelpazeye yayıldığını göstermektedir⁴⁹.

Uzlaştırma sürecinin başlatılması konusunda ilk yetki savcıya aittir. Eğer savcı bir karar vermemişse, hakim re'sen veya taraf talebi üzerine uzlaştırmaya karar

⁴⁸ M. B. Soygüt Arslan, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma Kurumu*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

⁴⁹ Veronika Hofinger, Christa Pelikan ve Birgit Zetinigg, "Victim-Offender Mediation with Juvenile Offenders in Austria", European Commission Grotius 2 Criminal Programme, Bologna, Italy, 2002. <https://www.researchgate.net/> E. T: 04.03.2024.

verebilir. Uzlaştırma sürecinin yürütülmesi ise, Adalet Bakanlığı tarafından finansal olarak desteklenen 'Aussergerichtlicher Tatausgleich'⁵⁰ adlı kurum tarafından gerçekleştirilir. Bu kurum, olayın uzlaştırmaya uygunluğunu değerlendirdikten sonra ya uzlaştırma işlemlerine başlar ya da dosyayı savcıya iade eder. Genel olarak, kurum tarafından, yakın insan ilişkilerini konu edinen aile içi uyuşmazlık gibi konular, uzlaştırma için uygun olarak değerlendirilmektedir.

3.6. Hollanda

Hollanda Ceza Kanunu kapsamında, on altı yaşını doldurmuş şüpheliler için, polisin belirlediği ödeme yapıldığında soruşturmanın sonlandırılmasına olanak tanınmaktadır. Ayrıca, altı yıl veya daha az hapis cezası gerektiren suçlar için, savcı tarafından kovuşturma aşamasına geçilmeden önce, belirlenen üst sınır ödemesinin yapılması, suçtan elde edilen gelirlerden feragat edilmesi veya zararın giderilmesi şartıyla soruşturma sona erdirilebilir. Savcının bu yöndeki teklifi kabul görmese dahi, mahkeme tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilir. Dava açılması durumunda, savcılık aşamasında belirlenen önerilen miktar, mahkemeyi bağlamaz; teklif kabul edilirse, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve şüpheli, bu karara itiraz ederek uzlaşmanın geçmişe yönelik olarak iptal edilmesini talep edebilmektedir.

⁵⁰ E. Yaşar, 'Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma', *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: XI, sayı: 2, 2021, s. 157-186.

4. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaştırma, modern hukuk sistemlerinde anlaşmazlıkların çözümüne yönelik alternatif bir yöntem olarak dikkat çekmektedir. Ceza ve medeni hukuk alanlarında uygulama alanı bulan uzlaştırma, tarafların karşılıklı rızasıyla yürütülen bir süreç olup, mahkemeye gitmeden sorunların çözümüne imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, uzlaştırmanın hukuki niteliği, sadece bir çözüm yolu olmanın ötesinde, taraflar arasında iletişimi ve işbirliğini güçlendiren, adaletin tecellisini sağlayan bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, uzlaştırmanın hukuki çerçevesi, yasal dayanakları ve uygulamadaki etkileri incelenerek, bu sürecin hukuk sistemindeki yeri ve önemi vurgulanacaktır.

4.1. CMK Düzenlemesi Bakımından Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumu ilk defa uzlaşma kavramıyla, TCK m. 73 ve CMK m. 253 düzenlemeleri ile Türk ceza hukukuna girmiştir. 5560 sayılı Kanun⁵¹ ile TCK m. 73/8 düzenlemesi yürürlükten kaldırılmış, CMK'nın “uzlaşma” başlığını taşıyan 253. ve 254. maddelerinde önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir⁵².

CMK kapsamında uzlaştırma, özellikle belirli suçlarda ceza adalet sisteminin yükünü hafifletmek ve taraflar arasında uzlaşma sağlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Öztürk, uzlaştırmayı; bir ceza soruşturması veya kovuşturması sürecinde işlenen bir suçla ilgili olarak, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet Savcısının atadığı uzlaştırmacının, şüpheli veya sanık ile mağdur ya da zarar göreni, tarafların anlaşması amacıyla bir araya getirdiği, mağdurun zararının giderilmesi ve şüpheli veya sanığın yargılama sonuçlarından muafiyeti hedefleyen, yargı dışı çözüm yöntemi olarak tanımlamıştır⁵³.

Uzlaştırma, hem Anglo-Amerikan hukuk sisteminde hem de Türk hukukunda önemli bir yere sahiptir. Uzlaştırma CMK ile resmi olarak düzenlenmiştir. Bu kurum,

⁵¹ 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, RG 19.12.2006 Sayı: 26381.

⁵² Birinci bölümde uzlaşma, uzlaştırma başlığı altında ele alınmıştır.

⁵³ B. Öztürk, T. Durmuş, M. R. Erdem, Ö. Sırma Gezer, Y. F. Saygılar Kırıt, E. Alan Akcan, Ö. Özaydın, E. Erden Tütüncü, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2017, s.59.

özellikle şikâyeteye bağlı suçlar ve kanunla belirlenen bazı diğer suçlar için geçerlidir. Uzlaştırmaya bütün suçlar için başvurulması mümkün değildir.

CMK'ya göre, uzlaştırma kurumundan faydalanabilmek için uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bulunması gerekmektedir. Uzlaştırma, mağdur ile fail arasında, failin işlediği suçtan doğan zararın giderilmesi veya tarafların anlaşmaya varması şeklinde gerçekleşebilir. Bu süreç, hem mağdurun hızlı bir şekilde tazminatını almasını sağlar hem de failin yargılama sürecine girmeden sorumluluk alarak topluma yeniden kazandırılmasına yardımcı olmaktadır.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları CMK'nın 253. maddesinde ve Ceza Muhakemesinde Uygulama Yönetmeliği'nin (CMUY) 8. maddesinde açıkça belirtilmiştir⁵⁴. Uzlaştırma sürecinde, şüpheli veya sanık ile mağdur arasında belirlenen konularda anlaşma sağlanması halinde, yargılama sürecine son verilmesi mümkündür. Bu süreç, hızlı ve etkili bir çözüm sunarak, daha uzun yargılamaların önüne geçmekte ve taraflar arasında uzlaşmayı teşvik etmektedir.

Ceza adalet sisteminin tarihi gelişimi, insanlık tarihi boyunca suç ve ceza kavramlarının değişen anlayışlarıyla şekillenmiş ve toplumların sosyal, kültürel ve hukuki ihtiyaçlarına paralel olarak evrilmiştir. İlk çağlarda, suçlar genellikle toplumsal düzenin korunması amacıyla sert ve acımasız cezalarla karşılık bulmuş, cezalandırma bireysel intikam ve misilleme esasına dayanmakta iken zamanla, özellikle Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde, adalet anlayışı daha insani, sistematik ve hukuki temeller etrafında şekillenmiştir. Bu süreçte, insan hakları, adil yargılanma hakkı ve orantılılık ilkeleri önem kazanmış, cezalandırmanın toplumsal faydaya hizmet etmesi gerektiği görüşü güçlenmiştir.

⁵⁴ CMUY'nin 8 inci maddesi; “(1) Kanunun 253'üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli, sanık, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. (2) Suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur. (3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir. (4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. (5) Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez” şeklindedir.

18. yüzyılda Cesare Beccaria gibi düşünürlerin etkisiyle, ceza adalet sistemlerinde suçlunun yalnızca cezalandırılması değil, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması da temel hedef haline gelmiştir. Cezaların insani, orantılı ve önleyici olması gerektiği fikri bu dönemde yaygınlaşarak modern ceza hukukunun temellerini oluşturmuştur. 19. yüzyılda gelişen hukuk teorileriyle birlikte, suçlunun topluma entegre edilmesi ve toplumsal düzenin korunması anlayışı daha da belirgin hale gelmiştir. Günümüzde ceza adalet sistemleri, birey haklarına saygılı, suçun önlenmesi ve suçlunun rehabilitasyonu ile toplumsal barışın sürdürülmesini amaçlayan bir denge üzerine kuruludur. Modern ceza hukuku, yalnızca cezalandırma değil, aynı zamanda suçlunun topluma kazandırılması ve toplumun güvenliğinin korunmasını da hedeflemektedir.

Yukarıda da görüldüğü gibi ceza adalet sisteminin zaman içinde değişiklik göstermesi ve onarıcı adalet kavramının da yaygınlaşmaya başlaması ile ülkemizde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesine göre CMK md. 253. Maddesi'nde bazı düzenlemeler yapılmıştır. 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamı genişletilmiş olup, bu değişikliklerle ilgili madde gerekçesinde, uzlaştırma kapsamının genişletilmesi ile şüphelilerin doğrudan kamu davası veya cezai yaptırımlarla karşılaşmak yerine ceza muhakemesinin onarıcı adalete dayanan kurumları ile muhatap olmalarının hedeflendiği ifade edilmektedir. Bu düzenleme ile suç işlenmesi sonucunda bozulan düzenin yeniden tesis edilmesi amaçlanmakta olup, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurularak uyuşmazlıkların mağdur odaklı olarak giderilmesinin yargı sistemini rahatlatacak ve ekonomik faydalar sağlayacak nitelikte olduğu vurgulanmıştır. 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinde gerçekleştirilen düzenlemelerle, madde başlığı "Uzlaştırma" olarak değiştirilmiştir. Bu kapsamda, uzlaştırma uygulanacak suçlar arasına tehdit (madde 106, birinci fıkra), hırsızlık (madde 141) ve dolandırıcılık (madde 157) suçları eklenmiştir. Ayrıca, suça sürüklenen çocuklara yönelik hükümler genişletilerek, üç yıla kadar olan hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar bu düzenlemenin kapsamına alınmıştır.

Etkin pişmanlık hükümleri kapsamındaki suçlar için, uzlaştırmmanın önündeki engeller kaldırılmıştır. Bu, maddenin üçüncü fıkrasından ilgili ibarenin çıkarılmasıyla sağlanmıştır. Uzlaştırma bürosunun kurulması ve uzlaştırmacıların görevlendirilmesi

ile ilgili düzenlemeler de dördüncü fıkra da yeniden yapılandırılmış, dokuzuncu fıkra yürürlükten kaldırılmış, on birinci ve on ikinci fıkralarda "Cumhuriyet savcısı" ifadesi "uzlaştırma bürosu" olarak değiştirilmiştir. Aynı zamanda, on beşinci ve yirmi birinci fıkralarda da benzer bir değişiklik yapılarak, "Cumhuriyet savcısına" ifadesi "uzlaştırma bürosuna" şeklinde güncellenmiştir. Uzlaştırmacılara ödenecek ücretlerin ise Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife üzerinden ödenmesi hususu yirmi ikinci fıkra da ele alınmış, her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde bir uzlaştırma bürosu kurulması ve gerekli personel atamaları yirmi dördüncü fıkra da düzenlenmiştir. Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı ve görev sorumlulukları gibi usul ve esaslar yirmi beşinci fıkra da Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

CMK md. 253 uyarınca, bazı suçlar için savcılık makamı, şüpheli ve mağdur arasında uzlaştırma teklif edebilir. Uzlaştırma süreci, yetkili ve eğitimli bir uzlaştırmacı tarafından yürütülmektedir. Bu sürecin başarıyla tamamlanması, davanın düşmesine yol açabilir, böylece adli kaynaklar daha ağır suçlara yönlendirilebilmektedir. CMK maddesinde açıklanan gerekçede, suçun işlenmesi sonrası failli ve mağdur arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmeye ve adaletin tecellisini sağlama amacıyla yer almaktadır. Bu süreç, bir arabulucunun katılımıyla yürütülerek, tarafların arasındaki ihtilafın, diyalog ve karşılıklı anlayış çerçevesinde giderilmesi hedeflenmektedir. Bu mekanizma, yargıya başvurmadan önce bir çözüm yolu sunarak, hem yargı sistemine olan yükü hafifletmekte hem de tarafların zaman ve kaynaklarını korumakta önemli bir rol oynamaktadır. Uzlaşmanın bu yönü, toplumda hukuki süreçlere olan güveni artırmakta ve daha hızlı, etkin bir adalet sisteminin önünü açmaktadır. Aynı zamanda uzlaştırma sadece belli başlı suçlar için geçerli olup, ağır suçlar bu kapsam dışında tutulmaktadır. Bu yöntemin, adalet sisteminin daha etkin ve verimli çalışmasına olanak sağladığı ve toplumsal barışa katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Uzlaştırmacının başarılı olabilmesi için, tarafların açık iletişim kurabilmesi ve karşılıklı anlayış göstermesi gerekmektedir. Ayrıca, uzlaştırma anlaşmazlıklarını çözmede, gönüllülük esasına dayanmakla birlikte her iki tarafın da sürece aktif katılımı oldukça önemlidir. Son olarak, bu süreç, hukuki ve etik kurallar çerçevesinde

yürütüldüğünde hem mağdurların hem de suça sürüklenmiş kişilerin haklarının korunmasında etkili bir araç olabileceği düşünülmektedir.

4.2. Yetişkin Uzlaştırmanın Şartları

CMK kapsamında, uzlaştırmanın uygulanabilmesi için belirli şartların yerine getirilmesi zorunludur. İlk olarak, uyuşmazlığın uzlaştırma kapsamındaki bir suçla ilgili olması gerekmektedir. İkinci olarak, ilgili suçun işlendiğine dair yeterli delil ve şüphe bulunmalıdır. Ayrıca, tarafların sürece kendi özgür iradeleriyle katılımı esastır ve belirlenen edimlerin tam olarak yerine getirilmesi şarttır. CMK md. 253 uzlaştırmanın şartları açıkça ifade edilmiştir. Bu maddeye göre uzlaşmanın şartlarından bahsedilecek olunursa, uzlaşma süreci, ceza hukukunda önemli bir yere sahiptir ve genellikle gerçek kişiler veya tüzel kişilikler mağdur olduğunda uygulanır. Ancak, kamu tüzel kişilikleri aleyhine işlenen suçlar, uzlaşma sürecinin dışında tutulmuştur. Bu, CMK md. 253 birinci fıkrasında açıkça belirtilmiştir.

Genel olarak, şikayete bağlı olarak soruşturma ve kovuşturma aşamasına gelen suçlar, uzlaşma süreci için uygun kabul edilmektedir. Bu durum, CMK md. 253/1-a ile düzenlenmiştir. Ancak, TCK dışında kalan özel kanunlarca düzenlenen suçlar için uzlaşma süreci, ilgili kanunda açık bir hükümle belirtilmişse mümkündür. Özel kanunlar kapsamında işlenen ve şikayete bağlı olmayan suçlar için de benzer bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

TCK'da yer alan ve belli suç türleri için öngörülen uzlaşma süreci, 'tipiklik unsuru'nu içermektedir. Bu unsur, bir suçun uzlaştırmaya uygun olup olmadığını ve hangi koşullarda bu sürecin başlatılacağını belirleyen kriterler bütünüdür. Tipiklik unsuru, suçun niteliği, işleniş biçimi, failin davranışı ve suçun topluma etkileri gibi faktörlere dayanmaktadır.

Cinsel dokunulmazlık gibi ciddi suçlar, şikayet şartı aransa bile uzlaşma sürecinden muaf tutulmaktadır. Ayrıca, eğer bir suç uzlaşma kapsamına girse dahi, aynı mağdura karşı işlenmiş diğer suçlarla birlikte işlenmişse, uzlaşma süreci uygulanmamaktadır.

Birden fazla faili olan suçlarda, fail veya failler arasındaki iştirak ilişkisinin varlığına bakılmaksızın, sadece uzlaşmayı kabul edenler için hükümler uygulanabilmektedir. Mağdur, tüm faillerle veya sadece bazılarıyla uzlaşmayı tercih edebilmektedir. Uzlaşmaya varılamayanlar hakkında ise soruşturma veya kamu davası süreci devam etmektedir.

Birden fazla mağdurun bulunduğu durumlarda, şüpheli veya sanığın tüm mağdurlarla uzlaşması gerekmektedir. Tüm mağdurlarla uzlaşma sağlanamazsa, uzlaştırma hükümlerinden yararlanılamamaktadır. Örneğin, bir kişi tarafından iki farklı kişiye karşı işlenen dolandırıcılık suçunda, failin her iki mağdur ile de uzlaşması şarttır.

Taraflar arasında uzlaşma sağlandığında, ilgili suç nedeniyle açılmış maddi ve manevi tazminat davalarından feragat edilmiş sayılmaktadır. Bu durum, CMK md. 253/19. fıkrası düzenlenmiştir. Bu hükümler, uzlaşma sürecinin adil ve etkili bir şekilde işlemlerini sağlamak için tasarlanmıştır.

4.3. Çocuk Uzlaştırmanın Şartları

20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) uyarınca, on sekiz yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilmektedir.⁵⁵ Bu durum, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken bir yaşta reşit olma durumu hariç tutulmuştur. Sözleşmenin bu maddesine göre, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmakta ve çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç tutulmuştur. Bu tanım, çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimlerinin sağlanması, özel ilgi ve koruma gereksinimlerinin karşılanması bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ayrıca, çocukların temel haklarına saygı gösterilmesi ve bu hakların etkin bir şekilde uygulanmasının sağlanması, tüm taraf devletlerin sorumluluğundadır.

⁵⁵ <https://www.unicef.org/>, 'Türkiye Çocuk Haklarına Dair Sözleşme', E. T: 22.05.2024.

Türkiye'de çocuk hukukunu düzenleyen Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) 3.maddenin birinci fıkrasına göre, çocuk tanımı yapılırken iki farklı şekilde ele alınmıştır. İlki, korunma ihtiyacı olan çocuklar olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimleri tehlike altında olan, ihmal veya istismara uğrayan, ya da bir suçun mağduru olan çocukları kapsamaktadır. İkincisi ise, suça sürüklenen çocuklardır. Bu ifade, suç işlemiş ya da suç işlemekle itham edilmiş çocuklar için kullanılmaktadır. Bu iki ayrım, hukuki yaklaşım ve uygulamalarda farklılaşan koruma ve müdahale yöntemlerini beraberinde getirir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar için rehabilitasyon ve destek hizmetleri ön plandayken, suça sürüklenen çocuklar için ise hem rehabilite edici tedbirler hem de adli süreçler devreye girer. Bu çifte yaklaşım, çocukların hem korunmasını hem de topluma yeniden kazandırılmasını amaçlamaktadır.

18 yaşından küçük bireyler tarafından işlenen ve kamu kurumlarına karşı gerçekleştirilmemiş suçlar için, eğer bu suçlara ilişkin öngörülen azami ceza süresi üç yıl veya daha azsa, bu durumlar uzlaşma yoluyla çözümlenebilmektedir. Şantaj suçu, bu tür durumlar için örnek teşkil edebilir. Yetişkinlerin işlediği suçlar genellikle uzlaşma yoluyla çözümlenemezken, çocuklar açısından bu suçlar için uzlaşma süreci mümkündür. Örnek olarak, şantaj suçu verilebilir. Bu suç, yetişkinler için uzlaşma ile çözüm yolu öngörülme de, çocuklar söz konusu olduğunda uzlaşma yapılabilir. Çocuk hukuku ve ceza hukuku bağlamında, bu yaklaşım, genç bireylerin rehabilite edilmesi ve topluma yeniden kazandırılması amacını taşımaktadır. Bu süreç, ilgili yasal çerçeveler ve profesyonel hukuki yönlendirmeler doğrultusunda yürütülmektedir.

Uzlaşma süreci, suça karışan çocuklar için uygulanan alternatif bir çözüm yolu olarak önem taşır. Bu süreçte, çocuğun işlediği suçun şikayete tabi olup olmaması, uzlaşmanın uygulanabilirliği açısından bir etken değildir. Ancak, uzlaşma sürecinin başarıyla uygulanabilmesi için dikkate alınması gereken bazı kritik şartlar bulunmaktadır. Öncelikle, suçun kamu kurumlarına veya devlet organlarına karşı işlenmemiş olması gerekmektedir. Kamu düzenini doğrudan hedef alan suçlar, uzlaşma süreci kapsamında ele alınmaz. Bu, devletin otoritesine ve işleyişine yönelik suçlarda daha katı bir yargı sürecinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Eğer çocuklar tarafından işlenen suçların mağduru kamu kurumları ise, bu durumda uzlaşma

mümkün değildir. Bu kurallar, çocukların yasal süreçlerde daha korunaklı tutulmalarını sağlamak için konmuştur. İkinci önemli kriter, suça ilişkin yasal ceza süresinin üç yıl veya daha az olmasıdır. Bu kriter, daha hafif kabul edilen suçlar için uzlaşma yolunun tercih edilmesini sağlamaktadır. Ağırlaştırıcı unsurlar taşıyan veya daha ciddi suçlar için yasal yargı sürecinin işletilmesi daha uygun görülmektedir.

5. UZLAŞTIRMA YASAĞI KAPSAMINDAKİ SUÇLAR

Uzlaştırma yasağı, mağdurun korunması ve toplumsal adaletin sağlanması amacıyla belirli suçlar için öngörülmüştür. Bu bağlamda, cinsel suçlar, şiddet suçları ve kamu güvenliğine karşı işlenen eylemler gibi ağır suçlar, uzlaştırma kapsamının dışına çıkarılmıştır. Bu çalışmada, uzlaştırma yasağının kapsamı, gerekçeleri ve bu yasak kapsamında yer alan suç türleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

5.1. Cinsel Suçlar

CMK'nın 253. Maddesinin 3. Fıkrasına göre “Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez⁵⁶. Bu suçlar; (TCK m. 102): Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar cinsel saldırı, (TCK m. 103): Çocukların cinsel istismarı, (TCK m. 104): Reşit olmayanla cinsel ilişki, (TCK m. 105): Reşit olmayana cinsel taciz, olarak ifade edilmektedir. TCK m.102/1, 104/1 ve 105/1 şikayete tabi suçlar olmasına rağmen uzlaştırma mümkün değildir⁵⁷. Bu düzenlemenin, mağdurun korunmasını ve adaletin sağlanacağına olan güvenini güçlendirmesi, aynı zamanda suçtan haberdar olan toplumun vicdanını daha fazla sarsmaması açısından, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

6763 sayılı Kanun'un 24 Kasım 2016 tarihli düzenlemesi öncesinde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 253. maddesinin üçüncü fıkrası, bazı suç türlerinin uzlaşma sürecinin dışında tutulmasını öngörüyordu. Bu fıkra, "Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar dışında, etkin pişmanlık hükümleri içeren suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez" şeklinde ifade ediliyordu. Bu düzenlemeyle, etkin pişmanlık içeren suçlarda uzlaşma mümkün değildi. Ancak, 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile yapılan değişiklikle, "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ifadesi metinden çıkarılarak, bu tür suçlar için de uzlaşma imkânı tanınmıştır⁵⁸.

⁵⁶ Husus Yönetmelik “Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları” başlıklı m.8/4’te de aynı şekilde düzenlenmektedir.

⁵⁷ Uzlaştırmanın Tarihsel Gelişimi Bölümünde bahsedilmiştir.

⁵⁸ “Hüküm tarihinden önce etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasından dolayı uzlaştırma kurumu uygulanabilen suçlar kapsamında bulunmayan basit mala zarar verme (TCK m.151) suçunun

5.2. Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar

Türk Hukuku'nda bazı suçlar özellikle uzlaşmaya tabi tutulamaz. Bu durum, suçların niteliği, mağdurun korunması ve kamu düzeninin sağlanması açısından önemli bir husustur. Çek Kanunu'nun 5. maddesi bu tür suçlardan birini örneklendirir ve TCK'da uzlaştırma kapsamına giren suçların sınırlarını belirler.

Çek Kanunu'nun 5/1 maddesi, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişiler hakkında, şikayet üzerine, her bir çekle ilgili olarak binbeşyüz güne kadar adli para cezası verilmesini öngörür. Burada bahsedilen suç, şikayete bağlı bir suçtur ve esasen uzlaştırmaya tabi olması gerekir. Ancak, 5. maddenin 10. fıkrası bu suç için uzlaşma, ön ödeme gibi ceza hukukunda yargılamayı sonlandırmaya yönelik alternatif çözüm yollarının uygulanmayacağını açıkça belirtir. Bu düzenleme, kanun koyucunun, belirli suçlar hakkında özel bir yaklaşım benimsediğini ve bu suçların çözümünde geleneksel yargılama prosedürlerine bağlı kalmayı tercih ettiğini gösterir.

Bu tür bir hüküm, özellikle çek suçları gibi mali disiplini ve güvenliğini zedeleyebilecek eylemlere karşı caydırıcılığı artırmayı amaçlar. Ayrıca, bu hükümler sayesinde mağdurun haklarının daha etkin bir şekilde korunması hedeflenir. Kanun koyucunun bu suç tipi için uzlaşma gibi alternatif çözüm yollarını kapatarak, suçla mücadelede daha sert bir tutum sergilemesi, hukuk politikasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

5.3. Uzlaştırmaya Tabi Bir Suçla Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Bir Suçun Birlikte İşlenmesi

5271 sayılı CMK 253. maddenin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesine göre, bir suçun uzlaşma kapsamında olması ve bu suçun uzlaşma kapsamına girmeyen başka

02.12.2016 tarihi itibarıyla uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün suçlar kapsamına alındığı ve kesinleşmiş kararlar bakımından da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği cihetle” Yargıtay 8. C.D., E. 2017/22065, K. 2018/7469, T. 25.6.2018), “Dava; Ticari iş yöneticinin kasten alacaklıyı zarara uğratması suçuna ilişkindir. 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresinin çıkarılması sebebiyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin aynı Kanun'un 338 maddesinde düzenlenen suç yönünden uzlaşma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi” (Yargıtay 19. C.D., E. 2015/3600, K.2017/2529, T. 22.3.2017).

bir suçla aynı mağdura karşı işlenmiş olması durumunda, uzlaşma hükümleri uygulanmaz.⁵⁹ Başka bir ifade ile bu düzenleme, yasal sürecin çerçevesini belirlerken, belirli suçların karmaşıklığını da göz önünde bulundurmaktadır.

CMK md. 253/1-b kapsamında, şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, belirtilen bazı suçların uzlaştırma kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Diğer kanunlarda yer alan suçlar açısından da suç şikâyeteye bağlı olmasa bile, kanunda açık bir hüküm bulunması durumunda uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. Bu çerçevede, CMK md. 253/1-b maddesinde belirtilen suçların "şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın" uzlaştırmaya tabi tutulmasının ilk sonucu olarak, şikâyeteye bağlı bir suçun ileride yapılacak bir düzenleme ile şikâyet şartı kaldırılmış olsa bile uzlaştırma kapsamından çıkmayacağı söylenebilir.

CMK md. 253/1-b'de yer alan suçların büyük çoğunluğunun basit hallerinin zaten şikâyeteye bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle, bu suçlar arasında yalnızca hırsızlık (TCK md. 141), dolandırıcılık (TCK md. 157) ve suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK md. 165) suçları -belirli kişilere karşı işlenmesi halleri hariç (TCK md. 167/2)- şikâyeteye bağlı değildir.

Bu düzenlemenin, suçların basit veya nitelikli halleri arasında uzlaştırma açısından bir ayırım yaparak, nitelikli halleri şikâyeteye bağlı olmayan bazı suçların da uzlaştırma kapsamına dahil edilmesini mümkün kıldığı anlaşılmaktadır. Böylece, suçun basit hali mi yoksa daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali mi olduğu konusunda bir belirsizlik yaşanması durumunda, suçun uzlaştırmaya tabi olup olmadığı konusunda yanlış bir sonuca varılma ihtimali bertaraf edilebilir. Bu

⁵⁹ 09.07.2009 tarih ve 27283 numaralı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5918 sayılı yasanın 8.maddesiyle yürürlüğe girmiştir. "Sanığın hakaret ve mala zarar verme suçlarını, birden fazla kişi tarafından birlikte tehdit suçuyla beraber işlediği, 5271 Sayılı Kanun'un 253. maddesinin 3. fıkrasına 5918 Sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen son cümlesinin yürürlük tarihinin 09.07.2009 olduğu ve bu tarihten önce uzlaşma kapsamında bulunan bir suçun, uzlaşma kapsamında bulunmayan başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşmaya konu olabileceği belirlenerek yapılan incelemede..." (Yargıtay, 4. C.D. E. 2017/18226, K. 2018/6342, T. 3.4.2018) "Sanığın suç tarihindeki yaşı ve 5237 sayılı TCK.nun 109/2. maddesinde öngörülen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin cezanın alt sınırının 2 yıl olduğu gözetilerek 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu, 5560 sayılı Yasayla değişik CMK.nun 253/3. maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlendiği ve 5237 sayılı Yasanın 7/2. maddesi de nazara alındığında uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği anlaşılmakla; öncelikle CMK.nun 253 ve 254. maddelerine göre uzlaşma girişiminde bulunulması sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması" (Yargıtay 5. C.D. E. 2009/4947, K. 2009/7072, T. 11.6.2009).

çerçeve, düzenlemenin uzlaştırma mekanizmasının etkinliğini artırdığı ve hukuk sisteminde önemli bir işlev gördüğü değerlendirilmelidir.

Uzlaşma kapsamındaki bir suçla ilgili olarak uzlaşma kapsamına girmeyen bir suç da işlendiği zaman, soruşturma aşamasında bu iki suç birlikte ele alınabilmektedir. Eğer uzlaşma kapsamına girmeyen suçla ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve bu karar kesinleşirse, uzlaşma kapsamındaki suç için uzlaşma hükümleri tekrar devreye girmektedir.

Aynı şekilde, uzlaştırma kapsamındaki ve kapsam dışı suçlarla ilgili olarak birlikte iddianame düzenlenip kamu davası açılması ve sonrasında uzlaşma kapsamına girmeyen suç için beraat kararı verilmesi durumunda, bu beraat kararının kesinleşmesi halinde, mahkumiyetle sonuçlanan uzlaştırmaya tabi suç için uzlaşma hükümleri uygulanabilir. Bu durum, Yargıtay 1. CD 18.10.2022 tarihli kararında teyit edilmiştir. Bu bağlamda, uzlaştırma kapsamı dışındaki bir suç nedeniyle mahkumiyet kararı alınmış ve bu karar kesinleşmiş ise, yukarıda belirtilen şartlar gerçekleştiğinde, kararın uyarlama yargılaması yapılarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi ve infazın durdurulması için ilgili Mahkeme'ye başvurulabilir. Bu yönergeler, mevcut yasal çerçevede, adaletin yerine getirilmesi sürecinde esneklik sağlamak ve ilgili taraflar arasında uzlaşmayı teşvik etmek amacıyla kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Yönetmelik madde 7/4, birden fazla suçun varlığı durumunda, kanunda tek ceza öngörülmüş olsa dahi, her suç için ayrı ayrı uzlaşma yapılmasını öngörmektedir. Bu düzenleme ışığında, "bir suçun başka bir suç ile birlikte işlenmesi" ifadesi, "bir kişiye karşı eş zamanlı olarak işlenen suçlar" olarak yorumlanmalıdır. 6763 sayılı Kanun'un getirdiği değişikliklerle uzlaşma mekanizmasının yoğun olarak kullanıldığı, uzlaşma istatistiklerinden açıkça anlaşılmaktadır. Özellikle tehdit ve dolandırıcılık suçlarının uzlaşma kapsamına alınması, doktrinde çeşitli eleştirilere neden olmuştur. Bu suçların yapısal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu eleştirilerin makul olduğu söylenebilir. Çok sayıda uyuşmazlığın bu yöntemle çözüme kavuşturulması genel olarak olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmekle birlikte, uzlaşma sürecinin mağdur açısından yeni bir mağduriyete yol açmaması için gereken özenin gösterilmesi

büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, uzlaşma kapsamına dahil edilen suç türlerinin artırılmasının, adaletin sağlanmasında olumlu bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

5.4. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kamu Tüzel Kişisi Olduğu Suçlar

CMK çerçevesinde uzlaştırma kurumu, suçun çözümünde alternatif bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. CMK'nın md. 253 1. fıkrasına göre, mağdur veya suçtan zarar gören tarafların gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir. Kamu tüzel kişilerinin zarar gördüğü durumlarda ise uzlaştırma mekanizması devreye girmez. Kamu tüzel kişisinin mağdur olduğu suçlar, doğrudan kamu yararını ilgilendirdiği için, bu tür suçların cezalandırılmasında bireysel uzlaşma yoluyla çözüm yerine, kamu düzeninin korunması önceliklidir. Devlet veya kamu kurumları, vatandaşların hak ve özgürlüklerini, toplumsal düzeni ve güvenliği korumakla yükümlüdür. Dolayısıyla, kamuya karşı işlenen suçlar sadece taraflar arasındaki bir anlaşmazlık değil, toplumsal dengeyi bozan ve kamu düzenini tehdit eden eylemler olarak kabul edilmektedir. Bu, özellikle mala zarar verme suçlarında, kamu malına yönelik işlenen suçlar bakımından uzlaştırmının mümkün olmadığını gösterir. Farklı bir açıdan bakıldığında ise eşitlik ilkesine aykırı olmakla birlikte kamu tüzel kişisinin hiyerarşik olarak kuvvetli olmalarından kaynaklandığını göstermektedir. Yani; Uzlaşma uygulamasında çocukların işlediği suçun şikayete tabi suçlardan olup olmamasının bir önemi yoktur. Önemli olan suçun kamu tüzel kişisine karşı işlenmemiş olması ve üst sınırının uzlaşmaya elverişli olmasıdır. Özellikle belirtmeli ki, çocukların işlediği suçların mağduru veya zarar göreni kamu tüzel kişisi ise, çocuklar açısından da uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁶⁰.

Ceza Kanunu'nun kişilere karşı işlenen suçlar bölümü, mağdurun belirlenebilir olduğu suçları kapsar. Bu tür suçlar genellikle, bireyler arası çatışmalardan kaynaklanır ve mağdurun kimliği açıkça tespit edilebilir. Uzlaştırmının bu suçlar için uygulanabilir olması, mağdur ile fail arasında potansiyel bir uzlaşma zemininin bulunmasını gerektirir.

⁶⁰ <https://barandogan.av.tr/>, 'Uzlaştırma Nedir', E. T: 05.09.2024.

Öte yandan, TCK'nın topluma karşı işlenen suçlar bölümü, mağduru genel olarak toplumun bütünü olarak tanımlar. Bu tür suçlar, toplumun huzurunu, güvenliğini ve düzenini bozan eylemlerdir ve genel olarak mağdurun bireysel olarak belirlenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, bu tür suçlar için uzlaştırma sürecinin uygulanması öngörülmez. Fakat topluma karşı gerçekleştirilen suçlarda çocuk uzlaştırma yapılabilmelidir. TCK'da uzlaştırma sadece şikayete bağlı suçlarda olduğu için bu suçlar için uzlaştırma kullanılamamaktadır. Oysa savcı toplumun barışını korumakla yükümlü değil midir sorusu düşünülmesi ve geliştirilmesi gereken bir noktadır. Ancak, bazı durumlarda suçun niteliğine bağlı olarak, yani şikayete bağlı olup olmadığını göz önünde bulundurulmasıyla uzlaştırmanın mümkün olduğu özel haller de vardır. Bu duruma çocuklar açısından bakıldığında, şikayet olgusu muhakeme engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu gibi, belli bir mağdurun doğrudan etkilendiği ve mağdurun kimliği belirlenebilir olduğunda, uzlaştırma süreci devreye girebilir.

Sonuç olarak, uzlaştırma süreci, Türk hukuk sisteminde ceza adalet sistemini destekleyici bir role sahiptir ve belirli koşullar altında, tarafların anlaşmazlıklarını çözmelerine yardımcı olur. Bu sürecin uygulanabilirliği, suçun mahiyetine ve tarafların kimliğine bağlıdır, bu yüzden her suç tipi için genel geçer bir uygulama sunmaz. Uzlaştırma hem mağduru hem de faili gözeterek, adaletin daha hızlı ve etkin bir şekilde tecelli etmesine imkan tanımaktadır.

6. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Uzlaştırma, anlaşmazlıkların çözümünde etkin, daha az maliyetli bir alternatif olarak öne çıkmakta ve taraflara birçok avantaj sunmaktadır. Mahkeme süreçlerinin getirdiği zaman ve maliyet yükünden kaçınma imkanı sağlayan bu yöntem, aynı zamanda tarafların kendi çözüm yollarını bulmalarına olanak tanıyarak ilişkilerin onarılmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak uzlaştırmanın sonuçları sadece taraflar arasındaki ilişkiyi değil, aynı zamanda hukuki süreçleri ve toplumun adalet algısını da etkilemektedir. Bu çalışmada, uzlaştırmanın sağladığı faydalar, olası dezavantajları ve bu süreçlerin hukuki sonuçları derinlemesine incelenecek, uzlaştırmanın bireyler ve toplumsal düzen üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

6.1. Uzlaştırmanın Zamanaşımı Ve Dava Süresi Bakımından Sonuçları

CMK ve ilgili Yönetmelikler kapsamında uzlaştırma süreci, ceza hukuku uygulamalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle dava sürelerinin uzlaştırma süreci boyunca durmasını öngörür. Şüpheli, sanık ya da zarar görenlerden birine uzlaşma teklifinin yapılmasından itibaren, bu teklifin reddedilmesi veya cevapsız kalması gibi durumlarda uzlaşma sürecinin sonuçsuz kaldığı kabul edilir. İlk uzlaşma teklifinin yapıldığı tarih ile uzlaştırmacının uzlaşma sürecinin sonuçsuz kaldığını bildiren raporunu uzlaştırma bürosuna sunduğu tarih arasında, dava sürelerinin işlememesi sağlanır (CMK md. 253/21). Ayrıca, yönetmelik de benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Uzlaşma teklifi üzerine, belirlenen süre içinde herhangi bir yanıt verilmemesi ya da teklifin açıkça reddedilmesi halinde, uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılmaktadır. (Yön. m. 34/1). Taraflardan birinin uzlaşmadan vazgeçtiğini yazılı veya sözlü olarak beyan etmesi ya da uzlaşma müzakerelerine katılmaktan kaçınması durumunda düzenlenen raporun büroya verilmesiyle dava zamanaşımı ve kovuşturma süreci yeniden işlemeye başlar (Yön. m. 34/3).

Bu düzenlemeler, ceza yargılamalarında uzlaşma sürecinin etkin bir şekilde işlenmesini ve tarafların dava süreçlerinde gereksiz yere zaman kaybetmelerinin önüne geçilmesini amaçlamaktadır. Uzlaşma sürecinin hukuki çerçevesi, süreç içindeki her adımın hukuki sonuçlarını belirleyerek, adaletin sağlanmasında önemli bir role sahiptir.

6.2. Uzlaştırmanın Soruşturma ve Kovuşturma Evresinde Ortak Sonuçları

6.2.1. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşturamaması

Adli sicil kayıtlarına dair hususlar, Adli Sicil Kanunu'nun (ASK) 4. ve 6. maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Uzlaşma sürecinin başarıyla tamamlanması sonucunda, soruşturma aşamasında "kovuşturmaya yer olmadığına" dair karar verilmekte, kovuşturma aşamasında ise kamu davasının düşmesi kararı alınmaktadır. Bu kararlar, Adli Sicil Kanunu gereğince adli sicile kaydedilmez⁶¹.

Uzlaşma sürecinde, edimin ifasının ertelenmesi, taksitlendirilmesi veya sreklielik göstermesi durumlarında, soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesine, kovuşturma aşamasında ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Bu tür kararlar, ASK' nın 6. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, yalnızca ilgili soruşturma veya kovuşturma bağlamında ve mahkeme, hakim veya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine kayda alınabilir ve bu kayıtlar adli sicil veya arşiv kaydı niteliği taşımaz. Ayrıca, CMUK 43. maddesi gereğince, uzlaştırma kaydının, denetim ve performans kayıtlarıyla birlikte UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) sisteminde tutulması zorunludur. Bu kayıtlar, adli sicil veya arşiv kaydı olarak değerlendirilmez. Bu hükümler ışığında, uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde şüpheli veya sanık hakkında adli sicil veya arşiv kaydı oluşturulmamaktadır. Bu düzenlemeler, sürecin şeffaflığını korumakta ve adalet sisteminin daha işlevsel hale gelmesine katkıda bulunmaktadır.

6.2.2. Tekerrüre Esas Olmaması

Ceza hukuku bağlamında tekerrür, suçun tekrarlanması olarak tanımlanmaktadır. Hukuk sözlüğüne göre ise tekerrür; tekrarlama, tekrar etme. Bir kimsenin bir suçu işleyip hakkında hüküm verildikten sonra yeni bir suç işlemesi durumu. Mükerrirlik hali. Tck md: 29.⁶²

⁶¹ www.mevzuat.gov.tr, 'Tekerrürün Tanımı', E. T:20.04.2024.

⁶² <https://sozluk.adalet.gov.tr/>, 'Tekerrürün Tanımı' E. T: 20.04.2024.

Suçta tekerrür TCK md. 58’te düzenlenmiştir. TCK md. 58’e göre, önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Eğer tekerrür hükümleri uygulanıyorsa, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde hapis cezası ile adlî para cezası arasında seçim yapma imkânı varsa, hapis cezasına hükmedilir. Tekerrür halinde verilen ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir. Ayrıca, mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. TCK md. 58’e göre tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceden işlenmiş olan suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün bulunması gerekmektedir. Uzlaştırmamanın olumlu sonuçlanması halinde ceza muhakemesi herhangi bir mahkûmiyet hükmü bulunmadan sonlandırılmaktadır. Uzlaştırmamanın sağlanması halinde kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmayacağı için uzlaşmaya konu suç tekerrüre esas olamamaktadır.

6.2.3. Müsadereye Etkisi

Müsadere, suçla ilgili olarak devlete geçirilen mal veya kazancı ifade eder. Ceza hukuku anlamında müsadereyi kasıtlı bir suçla bağlantılı bir eşyanın, maddi menfaatin veya kazancın mülkiyetinin mahkeme kararıyla devlete geçirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır⁶³.

TCK md. 54 ve 55 kapsamında düzenlenen müsadere, eşya ve kazanç müsadere olmak üzere iki türe ayrılmaktadır. Bu süreç, suça karışmış malvarlıklarının hukuki yollarla devlet kontrolüne alınmasını sağlar.

Uzlaşmanın müsadere kararlarını nasıl etkilediği konusu, hukuk çevrelerinde tartışmalıdır. Genel kabul gören görüşe göre, TCK md. 54/4 dışında, müsadere kararı için mahkumiyet şartı aranır ve mahkumiyet kararı olmadan müsadere yapılamamaktadır. Bu nedenle, uzlaşma sağlandığında genellikle müsadere kararı verilmez. Ancak, TCK md. 54/4 kapsamında, mahkumiyet şartı aranmadan, uzlaşma sağlansa dahi müsadere kararı verilebilmektedir.

⁶³S. Yumak, ‘Ceza Hukuku Bilimleri Kavramına Genel Bir Bakış’, *İnönü Üniversitesi Hukuk İncelemesi* 12-1, 2024, 394-411. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.773600>.

TCK md. 54, suç işleme sırasında kullanılan ya da suç sonucu ortaya çıkan eşyaların müsadereesine dair önemli hükümler içermektedir. Bu hükümler, özellikle suçla mücadelede etkin bir araç olarak değerlendirilmektedir. Maddeye göre, bir suç kasıtlı olarak işlendiğinde ve işlenen suç sırasında kullanılan veya suç sonucu ortaya çıkan, üçüncü şahıslara ait olmayan eşyalar, bu eşyaların kamu güvenliği, sağlık ya da ahlaki değerler açısından tehlikeli olup olmadığına bakılmaksızın müsadere edilmektedir. Eşya, suç işlenmeden önce hazırlandıysa veya suç işlemek amacıyla ayrılmışsa da müsadereye tabi tutulmaktadır. Bu süreçte, eşya üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine var olan sınırlı aynı haklar gözetilerek işlem yapılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, müsadere edilemeyecek durumda olan eşyalar için bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, eşya müsadere edilemiyorsa, eşyanın değeri kadar para cezasına hükmedilmektedir. Üçüncü fıkra, müsadere kararının suçun mahiyetine göre orantısız sonuçlar doğurması halinde, hakkaniyet ilkesi gereği müsadereye vazgeçilmesine olanak tanınmaktadır.

Dördüncü fıkra ise, yasaklanmış eşyaların durumunu ele alınmaktadır. Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alımı ve satımı yasaklanmış olan eşyaların müsadere zorunlu kılınmıştır. Beşinci fıkra, müsadere edilmesi gereken bir eşyanın yalnızca bir bölümüne karar verilmesi gerektiğinde, zarar vermeden bu bölümün ayrılmasını ve sadece bu kısım için müsadere kararının uygulanmasını öngörmektedir.

Altıncı ve son fıkra ise, birden fazla kişinin ortak mülkiyetinde olan eşyalara ilişkin düzenlemeyi içermektedir. Bu durumda, suça karışan kişinin payına düşen kısım, müsadere kararı kapsamına alınmaktadır. Bu maddeler, suçla mücadelede etkinlik ve adaletin sağlanması adına önemli düzenlemeler olarak öne çıkmaktadır.

TCK md.55'te ise, suç işlenmesi sonucu elde edilen veya suçun asıl konusunu oluşturan maddi kazançlar, mağdura iadesi mümkün değilse müsadere edilmektedir. Ayrıca, müsadere edilemeyen varlıklar veya maddi değerler, ilgili yargı mercilerine teslim edilmediği takdirde, bu değerlerin müsadereesine karar verilir. Bir malın müsadere edilebilmesi için, malı sonradan edinen kişinin, TMK'nın iyi niyet korumasından yararlanma hakkının olmaması gerekmektedir. Bu güncelleme, mevzuatın anlaşılmasını kolaylaştırırken hukuki geçerliliğini de sürdürmektedir.

Diğer yandan, uzlaşma sürecinin müsadere kararını etkilemeyeceği yönünde bir görüş bulunmaktadır. Mevcut yasal çerçeve, uzlaşma durumunda müsadere kararının uygulanmasını açıkça yasaklamamaktadır. Ancak, bu konuda daha net yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği savunulmaktadır. Yasa koyucunun bu konudaki açıklığı artırması, uygulamadaki belirsizlikleri ortadan kaldıracaktır ve yargı süreçlerinde daha tutarlı kararlar alınmasını teşvik edebileceği düşünülmektedir.

6.2.4. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına Etkisi

Sanığın işlediği suç sonucunda verilecek ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise, mahkeme hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilir. Bu, mahkumiyet kararının açıklanmadığı anlamına gelir; ancak bu karar sanık hakkında herhangi bir hukuki sonuç doğurmaz. Hükümün açıklanmasının geri bırakılabilmesi için bazı koşulların sağlanmış olması gereklidir: Sanığın daha önce kasıtlı işlenen bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olması, yeniden suç işlemeyeceği yönünde kanaate varılması, suç sonucu ortaya çıkan zararın sanık tarafından giderilmiş olması ve sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını (HAGB) kabul etmiş olması şarttır⁶⁴.

Yapılan yargılama sonucunda hâkim, yetişkinler bakımından iki yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezasına hükmedecek ise, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilirken bu süre suça sürüklenen çocuklar bakımından üç yıldır (CMK md. 231). Maddede yer alan koşulların sağlanması halinde⁶⁵ hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanık hakkında verilecek olan hükmün kanunda belirlenen süreler içerisinde açıklanmaması, böylece hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir⁶⁶.

⁶⁴ <https://www.tahanci.av.tr/>, ‘Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Nedir?’ E. T: 24.04.2024.

⁶⁵ “Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.”

⁶⁶ M. E. Tulay, Muhammed Emre; ‘Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması: Yasal Şartların Yerindeliği ve Kararın Hukuki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme’, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 25, sayı: 4, Ankara 2021, s. 480-481.

Karar verildiği takdirde, sanık beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Bu süre zarfında sanık, en fazla bir yıl süreyle uygulanacak denetimli serbestlik tedbirlerine uymak zorundadır. Bu tedbirler; eğitim programlarına devam etme, kamu kurumlarında çalışma, belirli yerlere giriş yasağı ya da belirli yerlere devam etme zorunluluğu gibi yükümlülükler içerebilir. Sanık, bu yükümlülükleri ihlal ederse veya denetim süresi içinde kasıtlı olarak yeni bir suç işlerse, mahkeme tarafından verilen hüküm açıklanmaktadır.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir. İtiraz, kararın verildiği mahkemeye, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde sunulmalıdır. Ayrıca, sanığın durumuna göre mahkeme, verilen cezanın yarısına kadarının infaz edilmemesine, koşullar uygunsa hapis cezasının ertelenmesine veya alternatif yaptırımlara çevrilmesine karar verebilir.

6.2.5. Koşullu Salıverilmeye Etkisi

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin 12. fıkrasında belirtilen düzenlemeye göre koşullu salıverilmiş bir hükümlü, denetim süreci içerisinde hapis cezası gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya mahkeme tarafından yüklenen yükümlülüklerle, infaz hakiminin yapmış olduğu uyarıya rağmen sürekli olarak uymayı reddetmesi durumunda, koşullu salıverilme kararı iptal edilmektedir. Ancak, hükümlünün denetim süreci içinde işlediği kasıtlı suç bakımından uzlaşma sağlanmışsa ve bu suçtan dolayı bir mahkumiyet kararı bulunmuyorsa, koşullu salıverilme kararının iptali söz konusu olmamaktadır. Bu durum, hükümlü hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet olmaması nedeniyle koşullu salıverilmenin devamına olanak tanır. Bu hüküm, denetim süresinin adalet ve rehabilitasyon amacıyla ne şekilde işlediğine dair önemli bir örnektir.

6.2.6. Hapis Cezasının Ertelenmesine Etkisi

Hapis cezasının ertelenmesi kararının verilebilmesi için TCK md.51'de düzenlenen şartlardan biri daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmasıdır. Daha önce hükümün açıklanmasının geri

bırakılması kısmında yapılan açıklamalar bu başlık için de geçerli olacaktır. Bireyin işlediği kasıtlı suç ile ilgili uzlaşmanın gerçekleşmiş olması halinde bir mahkûmiyet kararı olmayacağından daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı uzlaşmış olması hapis cezasının ertelenmesine engel olmamaktadır. TCK md. 51/7'ye göre denetim süresi süresince kasıtlı bir suç işlenmesi durumunda ertelenmiş olan cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine infaz hâkimliğince karar verilmektedir. Denetim süresi içerisinde işlenen kasıtlı suç sebebiyle uzlaşmanın sağlandığı durumlarda kasıtlı suçtan bir mahkûmiyet olmayacağı için hapis cezasının ertelenmesi kararı düşmemektedir.

6.2.7. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminata Etkisi

Uzlaşma süreci, şüpheli veya sanığın daha önceden işlediği iddia edilen suç nedeniyle yakalanmış, gözaltına alınmış veya tutuklanmış olmasını kapsar. Eğer uzlaşma başarıyla gerçekleşirse ve şüpheli veya sanık kanuna uygun bir şekilde yakalanmış veya tutuklanmışsa, koruma tedbirleri çerçevesinde tazminat talep etme hakkı bulunmaz. CMK md. 144/1-c, genel veya özel af, şikayetten vazgeçme ve uzlaşma gibi nedenlerle kovuşturmanın olmadığı veya davanın düşürüldüğü durumları kapsar ve bu kişilerin tazminat talebinde bulunamayacağını belirtir.

Ancak, şüpheli veya sanık haksız yere yakalanmış, tutuklanmış veya gözaltına alınmışsa, uzlaşmanın sağlanmış olması tazminat hakkını etkilemez. Bu durumda, şüpheli veya sanık, koruma tedbirlerinin kanuna aykırı uygulanması sebebiyle CMK'nın 141. maddesi uyarınca tazminat davası açma hakkına sahiptir.

6.2.8. Ödenmiş Olan Adli Para Cezalarına Etkisi

TCK kapsamında uzlaşma süreci ve adli para cezası ödemelerinin iadesi konusunda bazı hukuki belirsizlikler bulunmaktadır. Özellikle, uzlaşma sürecinin sonradan başlatılması ve cezanın infaz aşamasında bir uzlaşmaya varılması durumunda, daha önce ödenen adli para cezalarının iadesi konusunda kanunlar açık bir hüküm içermemektedir.

TCK md. 74’de, "Dava veya cezanın düşmesinin etkisi" başlığı altında işlenmiş olup, bu maddeye göre genel af, özel af ve şikayetten vazgeçme gibi durumlar, müsadere edilen şeylerin veya ödenen adli para cezalarının geri alınmasını gerektirmez. Bu hüküm, uzlaşma sonrası ödenen adli para cezalarının iadesi konusunda doğrudan bir kural koymamaktadır. Hukuk doktrininde bu durum üzerine iki farklı görüş bulunmaktadır. İlk görüşe göre, uzlaşmanın da dava ve cezayı düşürme etkisi olduğu kabul edilmekte ve bu nedenle TCK md.74’de uzlaşma durumlarında da uygulanabileceği, dolayısıyla ödenen adli para cezasının iadesinin talep edilemeyeceği savunulmaktadır. İkinci görüş ise TCK md. 74/1’de yapılan sayımın tahdidi olduğunu ve uzlaşmanın bu maddede yer almadığını belirterek, adli para cezalarının iade edilmesinin önünde bir engel bulunmadığını ileri sürmektedir⁶⁷.

Bu hukuki belirsizlik, uzlaşma sürecinin daha sonraki aşamalarda etkili bir şekilde kullanılabilmesi için kanuni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Kanun koyucunun bu konuda açık bir düzenleme yapması hem mağdurların hem de sanıkların haklarının korunmasında önemli bir rol oynayacaktır. Bu tür bir düzenleme, uzlaşmanın hukuki netliğini ve adaletin gerçekleştirilmesini sağlama yolunda atılacak önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

6.3. Uzlaştırmanın Tazminat Sonuçları

CMK md. 253’ün 19. fıkrasının 5. cümlesinde, uzlaşmanın başarıyla gerçekleşmesi durumunda, ilgili suçtan kaynaklanan zararlar nedeniyle tazminat davası açılmaz ve var olan tazminat davalarından feragat edilmiş kabul edilmekte idi. Fakat Anayasa Mahkemesi, 26 Temmuz 2023 tarihinde açıklanan kararla, CMK md. 253’ün 19. fıkrasının beşinci cümlesini Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir.⁶⁸ Bu

⁶⁷ U. Aşkın, V. B. B. Topuz, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.216; “TCK’nın 74/1. maddesinde ödenen adli para cezalarının geri alınamayacağı durumların, kanunkoyucu tarafından genel af, özel af ve şikayetten vazgeçme halleri olarak tahdidi şekilde sayıldığı ve uzlaşma hükümlerinin uygulanması aynı madde kapsamındaki hallerden biri olarak belirtilmediği, uzlaşma hükümlerinin uygulanması durumunda ödenen adli para cezasının hükümlüye iade edilemeyeceği şeklindeki değerlendirmenin, yukarıda açıklamalar göz önüne alındığında, TCK’nın 2/3. maddesi uyarınca kıyas yasağına aykırılık teşkil edeceği anlaşılmakla, bu husus açısından kanun yararına bozma talebinin reddine karar verilmiştir.” (Yargıtay 18. CD E:2018/7936, K:2019/4121, T:26.02.2019)

⁶⁸ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, ‘Uzlaştırmanın Tazminat Sonuçları’, E.T: 26.04.2024.

düzenleme, uzlaşma sağlanan suçlar bakımından tazminat davası açılmasını engelleyen bir hüküm içermekteydi. Mahkemenin iptal kararı, uzlaşmanın sağlandığı durumlarda dahi mağdurların maddi veya manevi tazminat talep etme hakkını kullanmalarının önünü açan önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Karar öncesinde, uzlaşma süreci sonunda taraflar arasında bir anlaşmaya varılması durumunda, failin fiili nedeniyle mağdurun ayrıca tazminat davası açması mümkün değildi. Ancak Anayasa Mahkemesi, bu düzenlemenin mağdurların hak arama özgürlüğünü kısıtladığı ve adil yargılanma hakkını zedelediği gerekçesiyle iptal kararı vermiştir. Mahkeme, ceza yargılamasında taraflar arasında uzlaşma sağlanmış olmasının, mağdurun hukuk mahkemesinde tazminat talebinde bulunma hakkını ortadan kaldırmasının Anayasa'ya aykırı olduğuna hükmetmiştir. Bu iptal kararıyla birlikte, uzlaşma sağlanmış olsa bile mağdurların, uğradıkları zararı tazmin ettirmek amacıyla hukuk mahkemelerinde dava açma hakları korunmuş ve bu haklarına sınırlama getirilmesi engellenmiştir. Karar, özellikle suçun uzlaşmayla sonuçlandığı durumlarda, mağdur haklarının daha kapsamlı bir şekilde korunmasına olanak tanımaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı, hem ceza hem de hukuk yargılamalarının dengesini gözetten bir adım olarak düşünülmekte ve mağdurların hak arama özgürlüklerini güçlendiren bir düzenleme niteliği taşımaktadır.

Ancak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin (CMUY) 7/6. maddesi, bu düzenlemeyi hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasındaki suçlar için geçerli kılmaktadır. Şüphelinin, uzlaşma kapsamında üstlendiği yükümlülükleri yerine getirmemesi durumunda, uzlaşma belgesi 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesi anlamında bir ilam niteliği taşır. Böylelikle, uzlaşma yalnızca ceza hukuku ile sınırlı kalmayıp, ilgili özel hukuk haklarını da sonlandırmaktadır. Birden fazla şüphelinin veya sanığın olması birkaçıyla uzlaşılmanın sağlanması durumunda uzlaşan şüpheli ya da sanığın payına düşen dışındaki kısım için tazminat davası açabilmektedir. Sanıklar edimlerini yerine beraber beraat etmeleri durumunda verdiklerini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri alamamaktadırlar.

Genel olarak uzlaştırma, yetişkin ve çocuk yargılanması sisteminden baktığımızda veya çatışmayı bir anlaşmazlığı mahkemeye gitmeden çözmelerini sağlayan bir alternatif çözüm yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle aile hukuku

ve çocuklarla ilgili meselelerde, uzlaştırmının kullanılması, çocukların iyi oluşunu gözetmek ve uzun süreli yıpratıcı hukuk mücadelelerini önlemek açısından tercih edilebilir bir yöntem olabildiği düşünülmektedir.

Çocuklar söz konusu olduğunda, uzlaştırmının temel amacı, çocuğun en iyi çıkarlarını korumak ve onların refahını sağlamaktır. Bu bağlamda, çocuk uzlaştırması genellikle velayet, nafaka ve erişim hakları gibi konuları kapsamaktadır. Uzlaştırma süreci esnasında, profesyonel uzlaştırmacılar çoğunlukla çocuğun sesinin duyulmasına yardımcı olur ve tarafların çocuğun ihtiyaçlarını önceliklendirmelerine olanak tanımaktadır. Tazminatla ilgili uzlaştırma süreçlerinde ise, maddi veya manevi zararların giderilmesi konusunda taraflar arasında bir uzlaşma sağlanmaya çalışılır. Burada da uzlaştırmacının rolü, her iki tarafın da kabul edebileceği adil bir çözüm bulunması yönünde önemlidir.

Sonuç olarak, sürecin adaletli, hızlı ve tarafların duygusal veya maddi yükünü azaltacak şekilde yönetilmesinin önemini vurgulamak gerekir. Çocuklarla ilgili konularda ise, her zaman çocuğun en iyi çıkarlarının gözetilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

7. SİSTEMİN ÇOCUK ÖZELİNDE BİR UZLAŞTIRMA MÜESSESESİNE İHTİYACI

TCK'nın 6. maddesi çocuk kavramını, on sekiz yaşını tamamlamamış bireyler olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu da, erken yaşta erginlik kazanmış olsalar bile, çocuğu on sekiz yaşını doldurmamış kişiler olarak tanımlamaktadır.⁶⁹Bu düzenlemeler, çocukların hukuki olarak tanımlanmasını ve korunmasını sağlamak üzere tasarlanmıştır ve uluslararası sözleşmelere uyum gösterme çabası içerir.

Onarıcı adalet, suç mağdurları, suç işleyenler ve topluluk üyeleri arasında iş birliği ile sorunların çözülmesini amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yöntemin en temel unsurlarından biri uzlaştırma sürecidir. Uzlaştırma, mağdurun ve failin bir araya gelerek yaşanan olayın etkilerini ve sonuçlarını ele aldıkları, karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler geliştirdikleri bir süreçtir. Bu süreçte amaç, sadece suçun cezalandırılması değil, aynı zamanda mağdurun zararının giderilmesi ve failin sorumluluk alarak topluma yeniden kazandırılmasıdır.

Çocuk ceza muhakemesi ve onarıcı adalet yöntemlerinin entegrasyonu, çocuğun üstün yararı ilkesinin gözetilmesi açısından büyük önem taşır. Çocuğun üstün yararı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)'de de vurgulanan ve tüm çocuk hakları mevzuatının temelini oluşturan bir ilkedir. Bu ilke doğrultusunda, çocukların adalet sistemi ile karşı karşıya kaldıklarında haklarının korunması, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesinin üçüncü fıkrası, çocuk haklarının anayasal teminat altına alındığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, her çocuğun korunma ve bakım hakkının yanı sıra, çocuğun yüksek yararına aykırı olmamak şartıyla, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır. 'Çocuğun yüksek yararı' kavramı, Anayasa'da belirtilen bağlamda sınırlı bir yorum alanına sahip gibi görünse de, ÇHS kapsamında bu kavram, çocuğun sadece iletişim ihtiyacı bakımında değil, psikolojik, sosyolojik gibi çok daha geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Çocukların korunmasına dair tüm taahhütler bir

⁶⁹ B. Dönmez, 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları', Seçkin Yayıncılık Ankara 2020, s. 36.

arada değerlendirildiğinde, çocukların ceza adalet sistemine temasını asgari düzeye indirecek veya zaruri durumlarda teması sağlayacak uzlaştırma mekanizmalarının kabulü, devletin koruma yükümlülüğü çerçevesinde ele alınmalıdır.

Onarıcı adaletin bir adımı olarak gelişen uzlaştırmaya çocuk ceza yargılanması sistemi açısından baktığımızda ise çocuklar söz konusu olduğunda, bu yaklaşımların daha da hassas bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Çünkü çocukların sürekli gelişim süreçlerinde olması ve psikolojik olarak yetişkinlerden farklı olmalarından dolayı özel bir muameleyi hak ederler. Çocuk ceza yargılanması sisteminde, uzlaşma ve uzlaştırma mekanizmaları, tekrar suç işleme riskini azaltmak amacıyla kritik öneme sahiptir. Çocukların gelişim süreçlerini ve sosyal adaptasyonlarını olumsuz etkileyebilecek uzun süreli hapis cezaları yerine, bu tür alternatif yargı yöntemleri tercih edilir. Çocuklar için uygulanan uzlaşma ve uzlaştırma programları, onların topluma yeniden entegre olmalarına yardımcı olurken aynı zamanda tekrar suç işleme eğilimlerini azaltabilir. Çocukların suç işleme süreçlerine ilişkin anlayışın derinleştirilmesi ve onların toplum içinde sorumluluklarını pekiştirme yönünde atılan adımlar, suç tekrarını önlemede etkili olabilir. Özellikle uzlaştırma süreci, çocukların yaptıkları hatalardan öğrenmelerini ve gelecekte daha sağlıklı kararlar almalarını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Sonuç olarak, çocuk ceza muhakemesi ve onarıcı adalet yöntemi olarak uzlaştırma, çocuğun üstün yararını gözeten, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılmayı amaçlayan iki önemli kavramdır. Bu kavramların entegrasyonu, çocukların suç işlemelerinin önlenmesi, suça sürüklenen çocukların ise topluma yeniden kazandırılması açısından son derece etkili ve gereklidir. Yargı yükünü hafifletme, taraflar arası ilişkileri düzeltme ve toplumsal barışı destekleme gibi önemli avantajlara sahiptir. Bu yöntemler, geleneksel yargılama sürecine göre daha az zaman ve kaynak gerektirerek, bu da tarafların çözüm sürecine daha aktif katılmalarını ve çözümü daha iyi benimsemelerini sağlamaktadır. Bu sebeple çocuk ceza yargılama sisteminin çocuk özelinde bir uzlaştırma müessesesi olarak dönüştürülmesi geliştirilmesi önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

7.1. Çocuklar İçin Uzlaştırmanın Çocuk ve Toplum Açısından Önemi

Çocuk ceza muhakemesi, ceza sorumluluğunun yetişkinlerden farklı belirlenmesi, kendilerine özgü tedbir ve yaptırımları içermesi, amaçlarının yetişkinlerden farklılık göstermesi ve en önemlisi de çocuğun üstün yararı ilkesine dayanması nedeniyle, onarıcı adalet yöntemi olarak uzlaştırma ile bir arada bulunması gereken iki kavramdır⁷⁰. Çocuk yargılama sistemi özelinde, yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşuluyla alternatif yolların denenmesini tavsiye etmektedir. Alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin tamamı ve tabiki uzlaştırma da bu kapsamda düşünülmelidir⁷¹.

Ceza sorumluluğu, çocuklar için yetişkinlere kıyasla farklı belirlenir çünkü çocukların gelişimsel özellikleri ve psikososyal durumları, suça sürüklenme nedenleri ve suçtan etkilenme biçimleri büyük ölçüde farklıdır. Bu nedenle çocuk ceza muhakemesinde, çocukların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması öncelikli hedeftir. Bu bağlamda, çocuklar için özel tedbirler ve yaptırımlar öngörülmüş olup, bu yaptırımların amacı cezalandırmaktan ziyade eğitici, öğretici ve rehabilite edici nitelikte olmalıdır.

Uzlaştırma, suçun mağduru ve faili arasında, bir arabulucu eşliğinde yapılan gönüllü bir görüşme sürecini ifade eder. Bu süreç, çocukların işledikleri suçun sonuçları üzerine düşünmelerine, mağdur ile yüzleşmelerine ve sorumluluk almalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca, mağdurların da yaşadıkları olayın üstesinden gelmelerine ve adalet hissini tecrübe etmelerine yardımcı olur. Çocuk hukukunda uzlaştırma, çocukların ceza sistemine girmelerini önleyebilir veya bu sistemin içinde daha az yıkıcı bir yol izlemelerini sağlayabilir.

Çocuk yargılamalarında uzlaştırma kullanılmasının birçok avantajı bulunmaktadır. İlk olarak, uzlaştırma süreci, çocuklara eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve telafi etme şansı vermektedir. Bu, çocukların kişisel gelişimine ve sosyal becerilerinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır. İkincisi, uzlaştırma yoluyla elde edilen çözümler, genellikle cezai yaptırımlardan daha yapıcı ve uzun vadeli çözümler

⁷⁰ B. Kontacı Baytemir, 'Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı', *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Nisan 2020, s.1707.

⁷¹ A. Öztezel, agm., s.816.

sunmaktadır. Bu çözümler, çocukların topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve tekr  r olasılığını azaltmaktadır

Uygulamada, uzlaştırmanın başarılı olması için, uzlaştırmacıların iyi eğitilmiş olmaları ve çocuk psikolojisi konusunda derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Ayrıca, süreç boyunca çocukların haklarının korunması, onların sürece katılımının gönüllü olması ve ailelerin veya yasal temsilcilerin süreçte aktif rol alması esastır. Uzlaştırmanın temel amaçlarından biri, çocuğun suç işleme davranışını düzeltmek ve tekrarını önlemek, aynı zamanda mağdurun zararını tazmin etmektir. Bu süreç, çocuğun suçun sonuçlarıyla yüzleşmesini ve sorumluluk almasını teşvik eder. Uzlaştırma aynı zamanda, çocukların uzun süreli yargılama süreçlerinden ve olası hapis cezalarından kaçınmalarına olanak tanır, böylece onların topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırır.

Farklı bir açıdan bakıldığında, çocuk ceza yargılama sisteminde uzlaştırma, çocukları cezalandırmaktan ziyade onları eğitmeyi ve rehabilite etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım hem bireysel çocukların hem de toplumun daha geniş çıkarlarına hizmet eder. Çocukların suç işleme sürecinden sağlıklı bir şekilde çıkmalarını sağlamak ve onları topluma yeniden kazandırmak, uzlaştırmanın temel amaçları arasındadır. Uzlaştırma, bu nedenle çocuk ceza yargılama sisteminde sadece bir seçenek değil, aynı zamanda bir zorunluluk olarak gör  lmelidir.

7.2. Uzlaştırmada İstatistik Verileri

Adalet Bakanlığı Alternatif çözümler Türkiye geneli 2022 – 2023 en fazla uzlaşma sağlanan ilk on suç tür   istatistik verileri incelendiğinde kasten yaralama, hakaret, tehdit, taksirle yaralama, mala zarar verme hırsızlık gibi suç türlerinden oluşmaktadır. 2022 yılına oranla da daha fazla suç dosyasında uzlaşma sağlandığı gör  lmektedir.

Şekil 2. 2022 Yılı Uzlaştırma İstatistiği

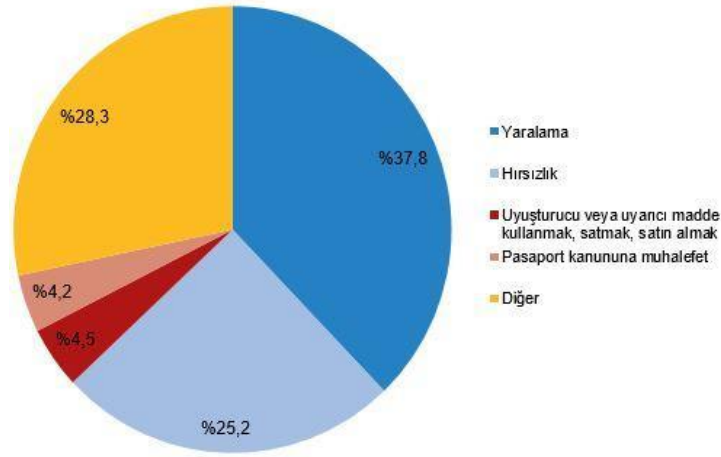
Kaynak: www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr E.T: 24.04.2024.

Şekil 3. 2023 Yılı Uzlaştırma İstatistiği

Kaynak: www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr E.T: 24.04.2024.

2022 Çocuk İstatistik verileri incelendiğinde çocukların en fazla yaralama, hırsızlık, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma, satma, satın alma, tehdit ve cinsel suçlar işlendiği açıkça görülmektedir.

Grafikteki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

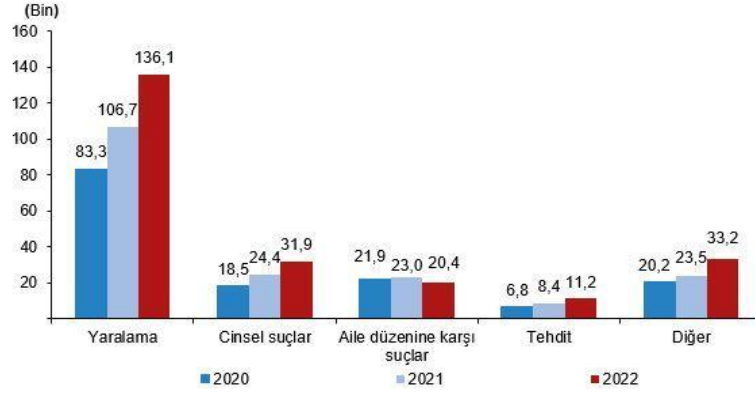
Şekil 4. Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı (%), 2022

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2023-53674>. E.T: 24.04.2024.

Güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 259 bin 106 çocuğun %89,8'ini suç mağduru, %10,1'ini takibi gereken olay mağduru çocuklar oluşturdu⁷².

Bu suç türleri incelendiğinde TCK md. 191'de düzenlenen uyuşturucu suçları uzlaştırmaya tabi olarak bulunmamaktadır. Taksirli adam öldürme dışındaki tüm suçların çocuklar için uzlaştırmaya açılabilceği düşünülmektedir. Çünkü kız ve erkek çocuk verileri incelendiğinde suç işleme yaşının en yüksek olduğu yaş grubu 15-17 olarak açıkça görülmektedir. Çocuğun ergenlik dönemi olarak adlandırdığımız taksirin doğasında olan özen yükümlülüğünün en yüksek olduğu döneme karşılık gelmektedir. Bu yaş grubu çocuklar için hem eğlenceli hem eğitici sosyal, kültürel ve spor çalışmalarının da geliştirilmesiyle çocukların suç ortamlarından ziyade kendilerini anlayan, dinleyen ve bu sayede kendilerini geliştirerek sağlıklı bir toplum içinde yaşamalarına ortam hazırlanmalıdır.

⁷² TUİK Tablo:4 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2022-49662>, E.T: 24.04.2024.

Şekil 5. Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Nedenlerine Göre Karıştığı Olay Sayısı, 2020-2022

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencilik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2023-53674>, E.T: 24.04.2024.

Grafik, 2020, 2021 ve 2022 yıllarına ait belirli suç türlerinin sayısını bin (k) cinsinden göstermektedir. Verilere göre, yaralama suçlarında sürekli bir artış gözlemlenmektedir: 2020 yılında 83,3 bin olan yaralama suçları, 2021'de 106,7 bine ve 2022'de 136,1 bine yükselmiştir. Bu artış eğilimi, toplumda şiddet olaylarının arttığını göstermektedir. Cinsel suçlar da benzer bir artış trendi sergilemektedir. 2020 yılında 18,5 bin olan cinsel suçlar, 2021'de 24,4 bine ve 2022'de 31,9 bine yükselmiştir. Bu durum, cinsel suçların giderek daha fazla raporlandığını veya meydana geldiğini düşündürülebilir. Aile düzenine karşı suçlar, 2020'de 21,9 bin iken 2021'de 23,0 bine çıkmış, ancak 2022'de 20,4 bine düşmüştür. Bu suç türünde dalgalı bir seyir izlenmektedir. Tehdit suçları ise, 2020'de 6,8 bin iken 2021'de 8,4 bine ve 2022'de 11,2 bine yükselmiştir, bu da tehdit olaylarında sürekli bir artışı işaret etmektedir. Son olarak, diğer suçlar kategorisinde de belirgin bir artış gözlemlenmektedir. 2020 yılında 20,2 bin olan diğer suçlar, 2021'de 23,5 bine ve 2022'de 33,2 bine yükselmiştir. Genel olarak, grafik, çoğu suç türünde yıllar içinde belirgin bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Bu artışların nedenleri, toplumsal ve ekonomik faktörlerden, hukuki ve kültürel değişimlere kadar birçok farklı unsurla ilişkilendirilebilir.

Ceza muhakemesi sürecinde çocuğun korunması için öngörülen güvencelerin, uzlaştırma sürecinde de etkin olarak uygulanması ve birlikte ele alınması

gerekmektedir. Suça sürüklenen çocuklar bakımından edim konusunun belirlenmesi ve ifasında, çocuğun sosyal ve ekonomik durumu, yaşı ve yaşam koşullarına uygun hareket edilmelidir. Bunun yanı sıra, çocuğun işlediği fiilin sorumluluğunu almasını ve yaptığının yanlış olduğunu idrak etmesini sağlayacak nitelikte, bizzat yerine getirebileceği edimler kararlaştırılmalıdır. Bu çerçevede edim türleri çeşitlendirilerek uygulanması teşvik edilmelidir.

Edimler, yalnızca zararı tazmin edici parasal nitelikte ya da özür dileme şeklindeki sınırlı türler dışında düşünülmelidir. Çocuğun yaşına uygun olmak kaydıyla eğitim programlarına katılma, sivil toplum kuruluşlarında yardım etme, çevre temizliği ve düzenleme gibi farkındalık aktivitelerine katılma gibi edim türlerine yönelik düzenlemeler ve desteklemeler yapılmalıdır⁷³. Ayrıca, kamu yararına bazı hizmetlerde çalışarak verdiği zararı tazmin etmesine olanak sağlanmalıdır.

Bu düzenlemeler yapılırken mağdurun hakları göz ardı edilmemeli ve sadece çocuğun yararına odaklanılmalıdır. Hem çocuğun hem de mağdurun haklarının dengeli bir şekilde gözetildiği bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu şekilde, ceza muhakemesi ve uzlaştırma süreçlerinde çocukların korunması ve rehabilitasyonu etkin bir şekilde sağlanabilir.

Çocukların uzlaştırma süreci ve usulü, yetişkinlerden tamamen ayrı olarak yeniden düzenlenmelidir. Suça sürüklenen çocuklar bakımından ceza yargılamasında alternatif uyuşmazlık çözümü ile ilgili ayrı yasal düzenlemeler yapılmalı ve bu çözüm yöntemlerinin uygulanabilirliği sağlanmalıdır.

⁷³ S. Işıka, Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun ve Değerlendirmeler, *TBB Dergisi*, İstanbul, 2020, s:62-65.

8. UZLAŖTIRMANIN FAYDALARI

UzlaŖtırma, modern hukuk sistemlerinin vazgeçilmez bir parçası olarak, tarafların anlaşmazlıklarını daha hızlı ve etkili bir şekilde çözmelerine olanak tanıyan bir mekanizmadır. Mahkeme süreçlerinin karmaşıklığı, uzunluğu ve maliyetleri göz önüne alındığında, uzlaŖtırmanın sağladığı avantajlar giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu süreç, yalnızca hukuki bir çözüm sağlamakla kalmaz, aynı zamanda taraflar arasındaki ilişkilerin yeniden inşasına da katkıda bulunmaktadır. Bu kısımda, uzlaŖtırmanın bireyler ve toplum üzerindeki olumlu etkilerini, sağladığı maliyet avantajlarını, zaman tasarrufunu ve adaletin erişilebilirliğini ele alarak, onarıcı adalet ile olan bağlantısını ele alınacaktır.

UzlaŖtırma süreci, tarafların doğrudan iletişim kurmasını sağlayarak, anlaşmazlıkların çözümünde daha insani bir yaklaşım sunmaktadır. Taraflar, mahkemelerdeki soğuk ve resmi atmosferin aksine, daha samimi bir ortamda sorunlarını tartışma fırsatı bulmaktadırlar. Bu, bireyler arasında empati geliştirilmesine ve duygusal bağların güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, taraflar sadece anlaşmazlıklarını çözmekle kalmaz, aynı zamanda gelecekteki ilişkilerini de sağlam bir temel üzerine inşa etme imkânı elde etmektedirler.

Toplumsal açıdan bakıldığında, uzlaŖtırma, sosyal uyumun ve barışın sağlanmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Toplum içinde uzlaşma kültürü, bireylerin çatışmalarını diyalog yoluyla çözme becerisini geliştirmelerine olanak tanır. Bu durum, toplumda şiddet ve çatışma düzeyinin azalmasına ve sosyal dayanışmanın artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, uzlaŖtırma, sadece bireyler için değil, genel toplum yapısı için de olumlu bir dönüşüm sağlar. UzlaŖtırmanın önemli bir avantajı, maliyetleri azaltma kapasitesidir. Mahkeme süreçleri, yüksek avukat ücretleri, mahkeme masrafları ve zaman kaybı gibi çeşitli mali yükümlölükleri beraberinde getirir. UzlaŖtırma, bu maliyetlerin önemli ölçüde düşmesine imkân tanımaktadır. Taraflar, uzlaşma sürecinde daha düşük maliyetlerle sorunlarını çözme fırsatı bulurken, mahkeme yükünü de hafifletmiş olurlar. Özellikle ekonomik zorluklar yaşayan bireyler için, uzlaŖtırma adalet arayışında önemli bir alternatif sunmaktadır.

Mahkeme süreçleri genellikle uzun ve karmaşık olup, birçok aşamayı içermektedir. UzlaŖtırma, tarafların daha hızlı bir çözüm bulmalarını sağlar ve bu

durum hem bireyler hem de toplum için zaman kaybını azaltır. Tarafların bir araya gelerek sorunlarını doğrudan tartışabilmesi, daha kısa sürede anlaşmaya varmalarına olanak tanımaktadır. Bu, mahkeme sisteminin üzerindeki yükü hafifleterek, diğer davaların daha hızlı bir şekilde çözülmesine katkıda bulunur.

Uzlaştırma, adaletin erişilebilirliğini artırma konusunda da önemli bir rol oynamaktadır. Mahkeme süreçlerinin karmaşıklığı ve maliyetleri, birçok bireyin adalete ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Uzlaştırma, daha düşük maliyetler ve hızlı çözüm süreci sayesinde, daha fazla bireyin adalet arayışına erişimini sağlamaktadır. Bu, toplumsal adaletin sağlanması adına kritik bir adımdır. Özellikle dezavantajlı gruplar için uzlaştırma, adaletin sağlanmasında önemli bir fırsat yaratır. Uzlaştırma ile onarıcı adalet arasındaki ilişki, bu iki kavramın temel ilkelerinin örtüşmesiyle belirginleşir. Onarıcı adalet, suçun veya çatışmanın sonuçlarını onarmayı, mağdurun ve failin ihtiyaçlarını gözetmeyi amaçlar. Bu bağlamda, uzlaştırma süreci, tarafların yaşanan olayın sonuçlarını anlamalarına ve duygusal yaralarını iyileştirmelerine yardımcı olur. Taraflar, uzlaşma sürecinde sadece hukuki bir çözüm aramakla kalmaz, aynı zamanda olayın duygusal ve sosyal boyutlarını da ele alırlar. Uzlaştırma, onarıcı adaletin temel ilkelerinden biri olan mağdurun sesinin duyulmasını sağlamaktadır. Mağdur, yaşadığı olayın etkilerini ifade etme fırsatı bulurken, fail de yaptığıının sonuçlarını anlamak için bir fırsat yakalamaktadır. Bu, her iki taraf için de iyileştirici bir süreç oluşturur ve ilişkilerin yeniden inşasına zemin hazırlamaktadır. Onarıcı adaletin amacı, sadece ceza vermek değil, aynı zamanda tüm tarafların yaralarını sarmaktır. Uzlaştırma, bu amacı gerçekleştirmek için etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Genel olarak uzlaştırma, modern hukuk sistemlerinde bireyler ve toplum üzerindeki olumlu etkileri, maliyet avantajları, zaman tasarrufu ve adaletin erişilebilirliği ile önemli bir yer edinmektedir. Onarıcı adalet ile kurduğu bağlantı sayesinde, uzlaştırma süreci, tarafların sorunlarını çözmelerine yardımcı olurken, ilişkilerin yeniden inşasına ve toplumsal barışın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Uzlaştırma, yalnızca hukuki bir süreç olmanın ötesinde, insan ilişkilerinin ve toplumsal uyumun güçlenmesine yönelik önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern hukuk, bu yenilikçi yaklaşımı benimsediğinde, daha adil, ulaşılabilir ve insani bir sistem yaratma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır.

8.1. Mağdur Açısından

Uzlaşma mekanizmasında mağdur, sürece aktif bir şekilde katılarak, yaşadığı suç dolayısıyla maruz kaldığı zararları ve duygusal etkileri bizzat kendisi ifade etme fırsatı bulmaktadır. Bu durum, mağdurların çıkarlarına önemli ölçüde hizmet eder. Geleneksel yargısal süreçlerde, duruşmaların yoğunluğu ve dosya sayısının fazlalığı sebebiyle duruşma süreleri genellikle kısa tutulmakta ve duruşmalar arasındaki uzun süreler, mağdurların detaylı bir şekilde dinlenememesine ve kendilerini yeterince ifade edememelerine yol açmaktadır. Buna karşın, uzlaşma müzakereleri sırasında mağdur, çatışmanın çözümünde önemli bir rol oynayarak, failin eylemlerinin kendisine nasıl zarar verdiğini daha etkin bir biçimde dile getirebilmektedir. Bu süreç, mağdurlar için hem daha duyarlı hem de daha etkili bir çözüm yolunu temsil etmektedir.

8.2. Fail Açısından

Uzlaşma mekanizması, failin cezalandırılması veya acı çektirilmesi amacını taşımaz; bunun yerine, suçlunun işlediği hatadan ders almasını ve zararını telafi etmesini sağlayarak toplumsal bütünleşmeyi teşvik eder. Bu süreç, failin toplumdan izole edilmesi yerine, toplum içerisinde rehabilite edilmesini ve yeniden entegre edilmesini hedefler. Fail, uzlaşmayı tercih ettiğinde, hapis cezası alma riskinden ve adli kayıtlara geçme olasılığından muaf tutulur.

Uzlaşma süreci sırasında, fail mağdur ile yüz yüze gelir ve suçun sebep olduğu zararları doğrudan görme fırsatı bulur. Bu karşılaşma, failin işlediği suçun maddi ve manevi boyutlarını kavramasına yardımcı olmaktadır. Fail, süreç boyunca sorumluluklarını anlama, suçun sonuçlarını değerlendirme ve özür dileme fırsatı elde eder. Suçunu kabul ederek mağdura ve topluma verdiği zararı gidermeye çalışır ve bu sayede toplumla yeniden bütünleşme şansı bulur. Zararın tazmini ve giderilmesiyle fail, ceza sorumluluğunu yerine getirmiş olur; bu durum mağdur açısından da adaletin sağlanmasına katkıda bulunur.

Uzlaşmanın sağlanması, failin toplum tarafından zararı gidermeye çalışan bir birey olarak algılanmasını sağlar ve rehabilite sürecini hızlandırır. Fail, uzlaşma sürecinde mağdurdan özür dileme ve açıklama yapma şansına sahip olduğundan, insan olarak görülme fırsatı elde eder ve uzun süreli yargı sürecinden kurtulabilir.

Mahkumiyet riskinin ortadan kalkmasıyla fail, mahkumiyete bağı hak yoksunluklarından ve yargılama sürecinin getirebileceğı temel hak ve özgürlük kısıtlamalarından muaf tutulur. Uzlaşma sonucunda mağdurun tatmin olması, intikam alma girişimlerinin önüne geçmektedir. Ayrıca, uzlaşma sağlanırsa, fail mağdur tarafından açılacak tazminat davası riskinden ve bu davanın sonucu olarak başlatılabilecek icra takibinden de muaf tutulur⁷⁴.

Klasik ceza yargılamasında geçerli olan aleniyet ilkesinin aksine, uzlaşma süreci gizlilik ilkesi ile yönetilir. Bu, yaşanan olayın başkaları tarafından öğrenilmesini engeller ve failin toplum nezdinde olumsuz bir imaj edinmesinin önüne geçmektedir. Bu yönleriyle uzlaşma kurumu hem fail hem de mağdur için adil ve etkili bir çözüm sunmaktadır.

8.3. Toplum Açısından

Uzlaşma mekanizması, toplumsal düzeyde barışın bozulan dokusunu onarmanın önemli bir aracıdır. Özellikle hafif suçlarda uzlaşmanın tercih edilmesi, hapis cezalarının yerine daha yapıcı çözümlerin benimsenmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım hem yargılama hem de cezaevi giderlerinde önemli tasarruflar elde edilmesine olanak tanır. Böylece, bu tasarruflar eğitim ve sağlık gibi hayati alanlara yönlendirilebilir ki bu da toplumun genel refah ve gelişimine katkıda bulunur.

Ayrıca, çatışma yaşayan tarafların uzlaşma yoluyla sorunlarını çözme eğilimi, toplumda dostane çözümlerin benimsenmesini teşvik eder. Bu durum, uzlaşmanın sadece taraflar arasında değil, geniş çapta kamusal barışın sağlanmasında da etkili olduğunu gösterir. Fail ile mağdur arasında sağlanan uzlaşma, ihlal edilen hukuk kurallarının önemini ve geçerliliğini pekiştirirken, kamusal düzenin yeniden tesisine de hizmet eder.

Fail ve mağdurun topluma yeniden kazandırılması, toplumun bütünlüğü için hayati önem taşır. Toplum içinde sıkça yaşanan ihtilaflar, yargısal müdahaleyi gerektiren durumlar yaratabilir ve bu da toplumsal huzuru olumsuz etkileyebilir.

⁷⁴ Adalet Bakanlığı, Birleşmiş Milletler, Kalkınma Programı, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara, 2009, s.34.

Uzlaşma yoluyla kişiler arasındaki ilişkilerin onarılması, suçların önlenmesine katkı sağlamakta ve toplumsal yapıyı güçlendirmektedir. Bu süreç, toplumun daha adil ve barışçıl bir yapıya kavuşmasını destekler.

8.4. Ceza Adalet Sistemi Açısından

Günümüzde yargı sisteminin ağır iş yükü altında kıvrandığı açıkça görülmektedir. Her ölçekteki uyuşmazlıkların mahkemelere taşınması, bu yükü daha da artırarak yargıyı olumsuz etkilemektedir. Uyuşmazlıkların çözümünde uzlaşma mekanizmasının etkin kullanımı hem ilk derece mahkemeleri hem de Yargıtay'ın iş yükünü önemli ölçüde azaltabilir. Mevcut durumda yerel mahkemelerde görülen davalar genellikle 1,5 yıl sürmekte, Yargıtay incelemesi de aynı süre zarfında tamamlanmakta ve böylece temyiz süreci dahil ortalama olarak 3 ila 3,5 yıl arasında bir zaman alabilmektedir. Özellikle özel hukuk kapsamındaki uyuşmazlıklar 3-3,5 yıl içinde sonuçlanırken, ceza hukukuna giren vakalar çok daha uzun sürelerde neticelenebilmektedir. Bu süreler adaletin gecikmesine ve dolayısıyla adaletin tecelli etmemesine neden olmaktadır. Bu yüzden, yargısal sürecin kısaltılması ve adaletin hızlı bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

Uzlaşma mekanizmasının benimsenmesi, mahkemelerin iş yükünü hafifletecek ve uzlaşma kapsamı dışındaki diğer suçlarla ilgili ihtilaflara daha fazla zaman ayırma imkanı tanıyacaktır. Bu durum, davaların daha kısa sürede ve daha az masrafla çözülmesine olanak sağlayacaktır. Uzlaşma, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olarak kabul edilmekte ve genellikle uzlaşma sonucunda hapis cezası verilmemekte, ceza takibatı durdurulmakta veya sonlandırılmaktadır. Bu nedenle, uzlaşmanın ceza sistemi üzerindeki iş yükünü azaltıcı etkileri ancak başarılı bir şekilde uygulandığında görülebilir.

Yargı organlarının iş yükünü azaltacağı açık olan uzlaşma kurumuna, hakim ve savcıların daha fazla önem vermesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak, günümüzde ceza hakimlerinin uzlaşma kurumuna yeterince ilgi göstermedikleri gözlemlenmektedir. Mağduriyetin giderilmesi doğrultusunda karar vermek hakim için daha yorucu ve daha fazla kontrol gerektiren, dolayısıyla daha zorlayıcı bir süreçtir. Özellikle tazminat hesaplamaları, ceza hakiminin bu konuları bir hukuk mahkemesi

hakimi kadar iyi bilmesini gerektirmektedir. Ancak, bu nedenlerle uzlaşma kurumunun desteklenmemesi ve etkin bir şekilde işletilmemesi büyük bir hata olurdu. Uzlaşma kurumunun faydaları, gerekli bilinç ve desteğin sağlanmasıyla net bir şekilde ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Farklı bir bakış açısıyla Uzlaştırma yolu ile görece basit suçlarda uzlaşma sağlandığında söz konusu suçlar açısından artık yargılama faaliyeti yürütülmeyecek ve yargılama makamları daha nitelikli suçlarla ilgili dosyalara daha fazla vakit ayırabilecektir. Böylece yanlış kararların sayısı azalacak ve toplumun yargıya ve adalete olan inancı artacaktır⁷⁵.

⁷⁵ M. S. Özbek, *Onarıcı Adalet*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.15.

9. UZLAŖTIRMA KURUMUNDA ETKİN UZLAŖTIRMA

Etkin uzlaŖtırma, taraflar arasındaki anlaŖmazlıkların hızlı, verimli ve kalıcı çözümlerle sonuçlandırılmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu süreç, uzlaŖtırmacının tarafları dinlemesi, yaratıcı çözüm önerileri geliŖtirmesi ve tarafların birbirini anlamasını teŖvik etmesi üzerine kuruludur. Etkin uzlaŖtırma, sadece anlaŖmazlıkların çözümüyle sınırlı kalmayıp, tarafların gelecekteki olası çatıŖmaları daha iyi yönetebilmesine de olanak tanır. Günümüzde uzlaŖmazlıkların sürdürülebilir ve barıŖçıl yollarla çözülmesi gerekliliği her zamankinden daha büyük önem taŖımaktadır.

9.1. UzlaŖtırma Sürecinde Etkinliğin Artırılması

Etkin uzlaŖtırma, anlaŖmazlıkların çözümünde daha verimli sonuçlar elde etmek için kullanılan özel bir yöntemdir. Bu süreç, tarafların karŖıllıklı anlayıŖını derinleŖtirmeyi ve daha kalıcı çözümler üretmeyi amaçlar. Etkin bir uzlaŖtırma süreci, iyi bir hazırlıkla baŖlamaktadır. UzlaŖtırmacı, tarafların durumlarını, beklentilerini ve duygusal durumlarını anlamak için ön görüşmeler yapmaktadır. Bu aŖama, sürecin her aŖamasında gereken bilgilere sahip olmasını sağlar. Etkin uzlaŖtırma sürecinde tarafların birbirlerini açıkça dinlemeleri ve anlamaları teŖvik edilmektedir. UzlaŖtırmacı, taraflara duygularını ve ihtiyaçlarını ifade etme fırsatı tanımaktadır, böylece herkes kendi görüşlerini ve diğer tarafın görüşlerini daha iyi anlar. Bu süreçte çözüm yolları geliŖtirilirken yaratıcı düşünce teŖvik edilmektedir. Tarafların, standart dıŖı çözümleri değerlendirmeleri ve yeni yaklaŖımlar benimsemeleri önerilir. UzlaŖtırmanın verimli ve baŖarılı Ŗekilde ilerleyebilmesi için uzlaŖtırıcının objektif ve tarafsız kalması esastır. Bu, tarafların sürece olan güvenini artırır ve adil bir çözümün bulunmasına yardımcı olur. Uygun bir çözüm bulunduktan sonra, anlaŖmanın detayları üzerinde çalıŖılır. Bu aŖama, tarafların anlaŖmanın Ŗartlarını tam olarak anladıklarından ve kabul ettiklerinden emin olmak için kritiktir.

AnlaŖmanın uygulanması sürecinde, uzlaŖtırmacı gerekirse taraflara destek olmaya devam etmektedir. Takip toplantıları, anlaŖmanın baŖarıyla uygulandığından emin olmak için yapılabilir. Etkin uzlaŖtırma, tarafların çatıŖmalarını daha derinlemesine anlamalarını ve uzun vadeli çözümler bulmalarını sağlayan kapsamlı bir süreçtir. Bu süreç sayesinde, taraflar sadece anlaŖmazlıklarını çözmezler, aynı

zamanda gelecekte benzer sorunları nasıl daha etkin yöneteceklerini öğrenirler. Bu sebeple sürdürülebilir ve etkin uzlaştırma ihtiyacı her geçen gün daha da artmaktadır.

9.2. Etkinliğin Artırılmasında Uzlaştırmacının Rolü

Uzlaştırmacılar, uzlaştırma sürecinin başarısında kilit rol oynamaktadır. Bu süreç, mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlıkların adil ve dostane bir şekilde çözülmesini sağlamak amacıyla yürütülür. Uzlaştırmacılar, sahip oldukları hukuki bilgi ve yetkinlikleriyle süreci yönlendirir, tarafsız bir şekilde müzakereleri yönetir. Etkili bir uzlaştırma için uzlaştırmacıların iletişim becerileri, empati yetenekleri ve hukuki bilgi donanımları büyük önem taşır.

9.2.1. Uzlaştırmacının Kişisel ve Mesleki Nitelikleri

Yönetmeliğe göre uzlaştırmacı; “şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi ifade etmektedir.” (Yön. m.4/1-l)

Uzlaştırma kurumunun süreç ve sonuç bakımından etkin ve başarılı olabilmesi ancak uzlaştırmacının başarılı olabilmesiyle mümkün olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple uzlaştırmacının sahip olması gereken bazı temel nitelikleri bulunmaktadır.

Uzlaştırma sürecinin etkin ve başarılı olabilmesi, uzlaştırmacıların yetkinlik ve niteliklerine doğrudan bağlıdır. Bu nedenle, Türkiye’de uzlaştırmacı olabilmek için belirli şartlar yerine getirilmelidir. Uzlaştırmacı olabilmek için ilk şart, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktır. Vatandaşlık, devlet ile birey arasında kurulan hukuki ve siyasi bağdır⁷⁶. Vatandaşlık, devlet ile birey arasında kurulan hukuki ve siyasi bir bağ olarak tanımlanmaktadır. Suça sürüklenen çocuklar açısından uzlaştırma sürecinin başarıyla işletilmesi ve uyuşmazlığın bu aşamada çözüme kavuşturulması, çocuğun menfaatine öncelik tanınmasını sağlar. Bu sürecin başarılı olabilmesi, ilk adımın etkili ve doğru şekilde atılması ile mümkündür.

⁷⁶B. Çelik, Neşe, ‘Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması’, *TBB Dergisi*, S. 130, 2017, s. 358.

Çocuğun kanuni temsilcisi ile çocuğun iradesinin çelişmesi durumunda, uzlaştırmacının çocuğun üstün yararını göz önünde bulundurması gerekmekte birlikte, kanuni temsilcinin iradesine de geçerlilik tanınmalıdır. Kanuni temsilcinin varlık sebebi, çocuğun üstün yararının korunmasını sağlamaktır⁷⁷.

Adaylar aynı zamanda Türk Medeni Kanunu'nun 9. maddesine göre tam ehliyetli olmalıdır. Bu, bir kişinin hukuki işlemler yapma kapasitesine sahip olması, ergin olması ve herhangi bir kısıtlılık altında olmaması anlamına gelir. Ayırt etme gücü, akıl sağlığının yerinde olması ve sarhoşluk gibi durumlar dışında akılcı kararlar verebilme yetisini ifade etmektedir.

Uzlaştırmacı olarak görev yapacak avukatlar baroya kayıtlı olmalıdır. Avukat olmayan hukuk fakültesi mezunları ise, hukuk eğitimi almış olarak kabul edilirler ve baro kaydı zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte, adayların hukuk, siyasi bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye gibi alanlarda en az dört yıl süren bir yükseköğrenim programını tamamlamış olmaları şarttır.

CMK md. 223'e uzlaştırmacı adayların kasten işlenmiş bir suçtan mahkumiyet kaydının bulunmaması gerekmektedir. Bu, bireyin doğrudan veya olası kastla işlenen suçlardan dolayı hapis veya para cezasına çarptırılmamış olması anlamına gelir. Terör örgütleriyle herhangi bir bağlantısı olmaması da zorunludur. Terör örgütü, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde tanımlanmıştır ve diğer suç örgütlerinden siyasi saik taşımasıyla ayrılmaktadır. Çünkü bu durum adayın uygunluğunu ciddi şekilde etkileyebilir.

Uzlaştırmacı adaylarının, yönetmeliğin 50.maddesi uyarınca düzenlenen uzlaştırmacı eğitimini başarıyla tamamlamış ve 55. Maddesine göre uygulanacak yazılı sınavdan geçmiş olmaları beklenir. Ayrıca, disiplin soruşturmaları sonucunda meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da bu tür bir yasakla karşılaşmamış olmaları gerekmektedir. Tüm bu şartlar, uzlaştırmacının görevini başarıyla yerine getirebilmesi için zorunlu nitelikler arasındadır.

⁷⁷ Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun ve Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2020, S.2020(151), s.61-84, s.71 (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-151-1941>), Erişim Tarihi: 21.05.2024.

Kişilik özellikleri bakımından bakıldığında ise uzlaştırmacılar, taraflar arasında adil ve tarafsız bir rol oynamalı, yüksek iletişim becerilerine ve empati yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Etkili bir uzlaştırmacı, tarafları dinlemeli ve onların ihtiyaçlarını anlamalıdır. Aynı zamanda onları çözüm odaklı düşünmeye teşvik etmelidir. Uzlaştırmacının hukuki bilgiye sahip olması, özellikle uyuşmazlıkların hukuki yönlerinin doğru anlaşılmasını ve değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bunlarla birlikte uzlaştırmacının aynı zamanda çatışma çözümleme tekniklerinde uzman olması, uyuşmazlıkların mahkeme dışında daha hızlı ve etkili bir şekilde çözümlenebilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Uzlaştırmanın temel amaçlarından biri, çocuğun suç işleme davranışını düzeltmek ve tekrarını önlemek, aynı zamanda mağdurun zararını tazmin etmektir. Bu açıdan bakıldığında uzlaştırmacı, çocuk yargılama sürecinde, çocuğun suçun sonuçlarıyla yüzleşmesini ve sorumluluk almasını teşvik eder. Bununla birlikte uzlaştırma sayesinde, çocukların uzun süreli yargılama süreçlerinden korunur ve olası hapis cezalarından kaçınmalarına olanak sağlar, böylece çocukların her açıdan üstün yararını gözeterek onların topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırır.

9.3. Çocuk Uzlaştırmada Uzlaştırmacının Önemi

Çocuk uzlaştırmada uzlaştırmacılar, çocukların hukuki süreçlerde travma yaşamalarını engellemek ve onların yüksek yararını gözetmekle yükümlüdür. Uzlaştırmacının kamu görevlisi ve gönüllü olarak hareket edebilmesi, sürecin tarafsız ve esnek yürütülmesini sağlar. Çocuğun duygusal ve psikolojik durumunu anlamak, profesyonel bir uzlaştırmacı için kritik bir yetkinliktir. Uzlaştırmacılara yönelik teşviklerin artırılması, çocuk uzlaştırma süreçlerinin daha etkin ve verimli olmasına katkı sunacaktır.

Çocuk uzlaştırmada uzlaştırmacının rolü büyük bir önem taşımaktadır. Uzlaştırmacı hem kamu görevlisi olarak hem de gönüllü olarak hareket edebilmektedir, bu da süreçteki tarafsızlığı ve bağımsızlığı korumasını sağlamaktadır. Uzlaştırmacının görevi, çocukların hukuki süreçlerde travma yaşamalarını önlemek ve onların yüksek yararını gözetmektir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin

3. maddesinin 1. Fıkrası uyarınca da çocuğun yüksek yararı gözetilmeli ve 12. Maddesi uyarınca çocuğun katılımının sağlanması gerekmektedir⁷⁸.

Çocuk suçluluğu uzlaştırmada uzlaştırmacı, taraflar arasında iletişimi kolaylaştırarak anlaşmazlıkların dostane bir şekilde çözülmesine yardımcı olmaktadır. Bu süreçte uzlaştırmacının profesyonelliği ve yetkinliği, çocukların duygusal ve psikolojik durumlarını anlaması ve buna uygun yaklaşımlar geliştirmesi açısından oldukça önemlidir. Uzlaştırmacının kamu görevlisi kimliği, devletin çocukların yüksek yararını koruma yükümlülüğünün bir yansımasıdır. Aynı zamanda, gönüllülük esasına dayalı olarak hareket edebilmesi, uzlaştırma sürecinin daha esnek ve insan odaklı olmasını sağlamaktadır. Fakat gönüllülük esasıyla işlemesi bazı zorlukları da beraberinde getirebilmektedir. Çocuk uzlaştırmada, uzlaştırmacıların teşvik edilmesi amacıyla vergi indirimi gibi ya da farklı öneriler değerlendirilmelidir. Bu tür teşviklerin, daha fazla uzlaştırmacının sürece dahil olmasını sağlayarak çocuk uzlaştırmasının etkinliğini artırmada etkili olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, çocuk uzlaştırmada uzlaştırmacının önemi yadsınamaz. Uzlaştırmacının kamu görevlisi ve gönüllü olarak çalışabilmesi, süreçte tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerini korurken, çocukların yüksek yararını gözetilen bir yaklaşım sunar. Ayrıca, uzlaştırmacılara vergi indirimi gibi teşvikler sağlanması, sürecin daha verimli ve etkin işlemesine katkı sağlayacaktır.

9.4. Yetişkin Uzlaştırmada Uzlaştırmacı

Yetişkin uzlaştırmada uzlaştırmacı, suçun mağduru ile şüpheli arasında çözüm sağlanmasında kritik bir rol oynar. Uzlaştırma süreci, Cumhuriyet savcısının gözetiminde ve uzlaştırmacının yönetiminde yürütülür. Uzlaştırmacı, taraflar arasında müzakereleri yönetir, uzlaşma tekliflerini sunar ve sürecin gizliliğini koruyarak adil bir sonuç elde etmeyi amaçlar. Sürecin verimli işlemesi için uzlaştırmacının tarafsız, profesyonel ve hukuki yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Ayrıca, uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi, tarafların anlaşmaya varma iradesine ve uzlaştırmacının etkili yönlendirmesine bağlıdır.

⁷⁸ A. Öztezel, agm., s.817.

9.4.1. Uzlaştırmacının Görevleri ve Uzlaştırma Usulünde Yapılması Gerekenler

Adalet Bakanlığının yayınladığı yönetmelik md.253/24'e göre uzlaştırma, Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesinde kurulan uzlaştırma büroları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bürolarda yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı ve personel istihdam edilmektedir. Uzlaştırma büroları, avukatlar veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerine göre uzlaştırmacı görevlendirilmektedir.

CMK md. 23-25'e göre, soruştırma konusu suçun uzlaştırmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması durumunda dosya, uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırma bürosu, bir uzlaştırmacı atar ve bu uzlaştırmacıya, soruştırma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısının uygun gördüğü belgelerin birer örneğini verir. Ayrıca, uzlaştırma bürosu, uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliği ilkesine uyması gerektiğini hatırlatır (m. 253/11).

Uzlaştırmacı, belgeleri aldıktan itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini tamamlar. Uzlaştırma bürosu bu süreyi, her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir (m.253/12). 31.12.2019 tarihinde yapılan değişiklikle, "bu süre içinde sonulandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde, bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı ile uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir" şeklinde düzenlenmiştir

CMK md.253-255'e göre uzlaştırmacı, dosyayı aldıktan sonra şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunmaktadır. Uzlaşma teklifinde, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları açıklanır. Uzlaşma teklifinin kime yapılacağı ve uzlaşma konusundaki iradenin kime ait olduğu önemlidir. Kural olarak uzlaştırma teklifi doğrudan şüpheliye, mağdura veya suçtan zarar görene yapılmaktadır⁷⁹. Bunların reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılmaktadır⁸⁰.

⁷⁹ A. ztezel, agm., s:845.

⁸⁰ S. Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen ocuklara İlişkin Bazı Sorun ve Değerlendirmeler*, TBB Dergisi, İstanbül, 2020, s:62-65.

Uzlaştırma sürecinde, uzlaşma teklifi açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapılabilir. Bu süreçte tarafların reşit olup olmadığı, suç tarihinde değil teklif tarihinde önem arz etmektedir. Suçun gerçekleştirildiği anda reşit olmasa bile, teklifin yapılacağı tarihte reşit olması durumunda teklifin kanuni temsilciye değil taraf olan muhataba yapılması gerekmektedir. Bu durum, uzlaşma teklifinin kanuni temsilciye yapılmasının sebebi, uzlaştırma sonucunda ortaya çıkacak edimin bir borçlandırıcı işlem olması durumunda, reşit olmayan küçüğün borç altına giremeyecek olmasından kaynaklanmaktadır. Uzlaşma teklifi ile birlikte, taraflara hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Velayetin boşanmış eşlerden birinde veya bakım veren bireyde olması halinde, kanuni temsilcisi velayet sahibi bireydir. Ortak velayet durumunda ise davet her iki tarafa da yapılmalıdır. Bu süreçte çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerekmektedir⁸¹. Uzlaşma teklifinde çocuğun fikrinin sorulması ve kanuni temsilcileri ile birlikte bu süreci başlatıp başlatmama kararına katılması sağlanmalıdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde, çocuğun kendisini ilgilendiren olaylarda görüşlerini beyan etme özgürlüğü düzenlenmiştir. Çocuğun üstün yararını gözeterek, katılım hakkının korunması için uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilere yapılsa da çocuk uzlaştırma sürecinden uzak tutulmamalıdır. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, uzlaşma teklifini aldıktan sonra üç gün içinde kararını bildirmezse, teklifi reddetmiş sayılmaktadır. (m.253/4). CMK m. 253/14'e göre uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenecek yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilmektedir.

CMUY md. 35'de uzlaştırma müzakerelerinin gerçekleştirilebileceği ortamları adliye binalarında uzlaştırma için ayrılan odalar, uzlaştırmacıların kendi ofisleri olarak yetişkin uzlaştırma ortamı olarak açıkça belirtilmiştir. Bu ortamlar çocuk suçluluğu uzlaştırmalarının gerçekleştirilmesi için uygun olmadığı düşünülmektedir. Çocuğun üstün yararını gözeterek, çocukların kendilerini rahat, huzurlu, güvende hissedebilecekleri, uzlaştırmının gizliliğine uygun mekanlar oluşturulmalıdır.

⁸¹ A. Öztezel, agm., s:847.

CMUY md. 33’de., yetişkin bireylere uygulanabilecek edimler ifade edilmiştir. Çocuklar için örnek edimlerden bahsedilmemiştir. Her türlü edimin belirlenmesinde, çocuk suçluluğu uzlaştırmacılarının çocuğun üstün yararını gözetmeleri gerektiği düşünülmektedir. Mukayeseli hukuka baktığımızda çocukların yargılanma sürecinde uzlaştırmada özel edimler belirlendiği görülmektedir. Bilinçlendirme toplantılarına katılması, mağdurun zararının karşılanması için kendisine uygun kamu görevinde çalışması, özür mektubu yazılması, aile konferanslarına, atölye çalışmalarına katılması, verdiği zararı gidermek için yapabileceği bir aktivite varsa onu gerçekleştirmedir⁸². Türk hukukunda da çocukların yaş gruplarına uygun, onurunu zedelemeyecek, çocuğun yaşadığı durumdan ders çıkarabilecek, gerçekleştirdiği davranışla ilgili düşünmeye yönlendirecek edimler geliştirilmesi ve yönetmelikte de yer alması gerektiği düşünülmektedir. Çocuğun kendisini geliştirebileceği ve akran gruplarına da ışık olabileceği ufak çaplı proje, atölye çalışması, oyun grupları gibi düzenlemelerin de geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bu sayede çocuk hem toplumdan soyutlanmamış hem de kendi cevherlerini açığa çıkarabileceği daha sağlıklı bir yaşam alanı oluşturabileceği düşünülmektedir.

CMK md. 253/13 ve CMUY md. 32/1’de uzlaştırma müzakerelerine mağdur, şüpheli, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekilin katılabileceği ifade edilmiştir. Buna ek olarak toplum içerisinde iletişim ve süreci izleme değerlendirme açısından önemli yeri olan ve çocuğun sosyal inceleme raporunu hazırlayan sosyal çalışmacının, gerektiği takdirde pedagog ve sosyoloğun da uzlaştırma sürecine katılabilecekleri düşünülmektedir. Burada önemli olan söylenilen her cümlede çocuğun üstün yararı için çalışılmasının hatırlanmasıdır. Bir diğer önemli husus reşit olmayan çocuk da dahil uzlaşma sürecinde mutlaka çocuğun katılımı sağlanarak düşüncelerini rahat ifade edebileceği bir ortam oluşturulmalı ve çocuk dikkate alınmalıdır.

Uzlaştırma müzakeresi sonrasında suça sürüklenen çocuğun uzaktan bir denetime ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda ÇKK md.5’ te bahsedilen eğitim, sağlık ve danışmanlık tedbirleri çocuğun durumuna ve gerçekleştirilen suçun hangisine gerektirdiğine göre önerilebileceği düşünülmektedir. Yine bu kanunun 7.

⁸² A. Öztez, agm., s:850.

maddesince bu tedbirleri kimlerin alabileceğine dair çocuğun annesi, babası, vasisi bakımından sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya çocuk hakimi tarafından alınacağı düzenlenmiştir. Bu tedbirler uzlaştırmaya tabi suçlar açısından Yönetmelikle düzenlenir ve bu tedbirlere uyulup uymadığının yine sosyal çalışmacı tarafından Savcıya rapor verilerek denetlenmektedir⁸³. Uzlaştırma süreci, anlaşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynayan ve tarafların bir araya gelerek konuyu müzakere etmelerini amaçlayan bir sistemdir. Bu süreçte, taraflar arasında bir uzlaşma sağlanabileceği gibi, bazen uzlaşmaya varılamaması da mümkündür. Özellikle suçla sürüklenen çocukların katıldığı uzlaştırma süreçlerinde, çocuğun gösterdiği iyi niyet ve uyum, cezanın değerlendirilmesinde dikkate alınabilecek önemli faktörler arasındadır.

Uzlaşma sağlanamaması durumunda, çocuğun yaş grubu ve işlediği suç türüne göre cezasında indirim yapılması değerlendirilebilir. Çocuğun yetişkiye veya başka bir çocuğa karşı işlediği suçlarda, mağdur tarafların velilerinin de uzlaştırma sürecine dahil edilebileceği öngörülmektedir. Yetişkin uzlaştırma süreçlerinden farklı olarak, çocuk uzlaştırmalarında, anlaşma sağlanamaması halinde, uzlaştırma sırasında konuşulanların duruşmada dile getirilmemesi esastır. Ancak, çocuğun üstün yararı gözetilmesi gerektiğinden, bu kural bazı durumlarda esnetilebilir.

Çocuk uzlaştırma sürecinde, çocuğun uyumlu davranışları, yetişkin tarafın uzlaşmamış olması durumunda bile, çocuğun yaşı ve işlediği suç türü göz önünde bulundurularak cezasında indirim yapılmasını gerektirebilir. Bu süreçte, uzlaştırmacının güvenli bir ortamda çalışabilmesi için, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın tarafların tavırlarına ilişkin bir rapor tutabileceği düşünülmektedir. Bu rapor, uzlaştırma sürecinin sağlıklı ve güvenli bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, uzlaştırma süreci, çocukların üstün yararı gözetilerek titizlikle yürütülmesi gereken bir süreçtir. Bu süreçte, çocuğun iyi niyet ve uyumu, cezanın değerlendirilmesinde dikkate alınmalı ve gerekli durumlarda cezada indirim yapılmalıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sürece dahil olarak tarafların

⁸³ A. Öztezel, agm., s:855.

tavırlarını raporlaması, uzlaştırmamanın güvenli ve adil bir şekilde gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır.

9.5. Çocuk Suçluluğu Uzlaştırmada Uzlaştırmacı

Çocuk suçluluğu uzlaştırmasında uzlaştırmacılar, hem çocukların yüksek yararını gözetmek hem de adil bir çözüm üretmek için özel niteliklere sahip olmalıdır. Empati, sabır, iyi iletişim becerileri, tarafsızlık ve çocuk psikolojisi bilgisi, uzlaştırmacının temel nitelikleri arasında yer alır. CMK ve ilgili yönetmeliklere göre belirlenen eğitim ve sertifikasyon süreçleri, uzlaştırmacıların yeterliliğini artırarak, sürecin profesyonel ve tarafsız bir şekilde yürütülmesini sağlar. Bu standartlar, çocukların hassas durumlarında etkin bir uzlaştırma süreci yürütülmesine katkı sunmaktadır.

9.5.1. Çocuk Suçluluğu Uzlaştırmacısının Sahip Olması Gereken

Nitelikler

CMK md. 253' de yetişkinler için düzenlenen uzlaştırma CMUY tarafından düzenlenerek ÇKK md. 24 uyarınca uzlaştırmamanın çocuklar içinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. CMK, ceza uzlaştırması alanında düzenlemeler yapılmasının gerekliliği nedeniyle uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi ile eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri, uzlaştırmacı sicili ve uzlaştırmacılar ile eğitim kurumlarının listelerinin Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenleneceği hükme bağlanmıştır (CMK md. 253/25).

Bu bağlamda, uzlaştırmacı olabilmek için belirli bir meslekî tecrübe şartı aranmamakta, gerekli eğitimin koşulları ise ilgili yönetmelikte belirlenmektedir (CMUY md. 49- 50). Uzlaştırmacı olabilmek için belirli bir eğitim ve uzmanlık öngörülmesi, uzlaştırma eğitiminden geçen kişilerin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi isabetli bir yaklaşımdır. Bu düzenlemeler, ceza uzlaştırması sürecinin etkin, adil ve profesyonel bir şekilde yürütülmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Yönetmelikle belirlenen eğitim ve sınav koşulları, uzlaştırmacıların sahip olması gereken bilgi ve becerileri standart hale getirerek, uzlaştırma sürecinin kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, uzlaştırmacı sicili ve eğitim kurumlarının listelerinin Adalet Bakanlığı tarafından tutulması, denetim ve şeffaflık açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu düzenlemeler, uzlaştırma sürecinin tarafsız ve etkin bir şekilde yürütülmesini temin etmekte ve adaletin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında çocuk suçluluğu uzlaştırmacıları, adalet sisteminde çocukların suç işledikleri durumlarda taraflar arasında uzlaşmayı sağlamak amacıyla görev yapan kişilerdir. Yetişkin uzlaştırmacının niteliklerinde belirtilenlerin yanında çocuk uzlaştırmada niteliklerin bulunması oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bunlar; empati yeteneği, iyi iletişim becerileri, sabır ve hoşgörü, tarafsızlık, problem çözme yeteneği, çocuk psikolojisi bilgisi, yasal bilgi, gizlilik, ikna kabiliyeti, eğitim ve sertifikasyon bunlardan bazılarıdır.

Sonuç olarak, Ceza Muhakemesi Kanunu ve ilgili yönetmelikler kapsamında yapılan düzenlemeler, uzlaştırmacıların niteliklerinin ve eğitimlerinin standardize edilmesi suretiyle, ceza uzlaştırması sürecinin profesyonel ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda, uzlaştırmacıların belirli bir eğitimden geçmesi ve sicillerinin düzenli olarak denetlenmesi, sürecin güvenilirliğini ve tarafsızlığını artırmaktadır.

9.5.2. Çocuk Suçluluğu Uzlaştırmacısının Uyması Gereken Etik İlkeler

Çocuk uzlaştırmacıları, görevlerini yerine getirirken belirli etik ilkelere sıkı sıkıya bağlı kalmak zorundadırlar⁸⁴. Bu ilkeler, çocukların hassasiyetleri ve özel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak belirlenmiş olup, çocuk suçluluğu uzlaştırmacılarının görevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerini sağlamayı amaçlar. Çocuk suçluluğu uzlaştırmacılarının uyması gereken bu etik ilkelerden bazılarını aşağıda yer verilmektedir.

⁸⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm> , E.T : 03.05.2024.

9.5.2.1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi

Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir. Çocukların ve ailelerinin ortak yararlarını gözetir, müzakerelerde tarafların eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir. Herhangi bir tarafa karşı ön yargılı davranmaz ve tarafsızlığını korur. Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, taraflardan biriyle kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, mali veya diğer menfaatlerinin bulunması gibi durumları açıklamadan görev yapamaz. Bu tür durumlarda görev yapmaktan çekinir veya bu durumu açıklayarak tarafsızlığını korur. Görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii olarak görev üstlenmez. Görevden sonra da tarafsızlığını korur ve görevle ilgili menfaat sağlamaz.

9.5.2.2. Görevini Özenle Yerine Getirme İlkesi

Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, adalete hizmet etme bilinci ile hareket etmektedir. Görevini etkin, zamanında ve verimli bir şekilde yerine getirir. Sundukları hizmetin kalitesini sürekli olarak artırmayı hedefler. Çocukların adalet sistemi içinde korunmasını ve haklarının gözetilmesini sağlar.

Görevini yerine getirirken, çocuklar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapmaz. Tüm çocuklara eşit muamele eder ve itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunmaz.

Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, görevinin saygınlığını ve çocukların adalete olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınır. Görevini ciddiyetle ve sorumluluk bilinciyle yerine getirmektedir.

Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez. Görevini sadece adaletin ve çocukların yararı doğrultusunda yerine getirmektedir.

9.5.2.3. Taraflara Saygılı Davranma ve Taraflara Karşı Ön Yargılı Olmama İlkesi

Görevini yerine getirirken, çocuklara ve ailelerine nazik ve saygılı davranmalıdır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda bilgilendirir. Çocukların duygusal ve psikolojik durumlarını göz önünde bulundurarak, onlara empati ile yaklaşmaktadır.

Çocuk suçluluğu uzlaştırmacısı, masumiyet karinesi gereğince, çocukların suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz. Şüpheli veya sanık olan çocuklara karşı hiçbir şekilde ön yargılı tavır takınmaz ve adil bir şekilde yaklaşır. Uzlaştırmacı, taraflar için güvenli ve rahat bir ortam sağlamalı, tarafların zarar görme olasılıklarına karşı duyarlı olmalı ve birbirlerine saygılı davranmalarını teşvik etmelidir. Uzlaştırmacı, görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî olarak görev almamalıdır⁸⁵.

Bu etik ilkeler, çocuk suçluluğu uzlaştırmacılarının görevlerini adil, tarafsız ve etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Çocukların hassasiyetleri göz önünde bulundurularak hazırlanan bu ilkeler, adalet sisteminde çocukların korunmasını ve haklarının en iyi şekilde gözetilmesini amaçlamaktadır.

9.5.3. Çocuk ve Yetişkin Uzlaştırmacıya Tek Yaptırım: Sicilden ve Listeden Çıkarılması

CMUY md. 49'a göre, uzlaştırmacıların sicil ve listeden çıkarılması belirli koşullara ve süreçlere bağlıdır. Bu madde, uzlaştırmacıların etik ilkelere uyması, görevlerine uygun davranışlar sergilemesi ve yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini vurgular. Sicilden ve listeden çıkarılma işlemleri, uzlaştırmacının belirlenen şartları kaybetmesi veya görevle bağdaşmayan tutum ve davranışlar sergilemesi durumunda uygulanır.

⁸⁵ M. Özbek, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmacısının Usul ve Esasları, Ankara Üniversitesi, *Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:56, sayı:4, sf:1123-205.

9.5.3.1. Sicil ve Listedeki Çıkarılma Prosedürleri ve Yaptırımlar

Uzlaştırmacıların sicil ve listeden çıkarılma süreçleri, belirli koşullar altında işlemektedir. Öncelikle, kayıt koşullarını başlangıçta veya sonradan taşımayanlar, sicilden çıkarılabilmektedirler. Uzlaştırma göreviyle uyumsuz tutum ve davranışlar sergileyenler, yasal yükümlülükleri önemli ölçüde ya da sürekli olarak ihlal edenler, performans değerlendirmelerinde yetersiz bulunanlar, etik ilkelere aykırı davranışlar ve yenileme eğitimini tamamlamayanlar da bu kategoride değerlendirilmektedir.

Uzlaştırmacının etik dışı davranışları hafif ise, sicil ve listeden kalıcı çıkarılma yerine yazılı bir uyarı alabilir veya en fazla bir yıl süreyle geçici olarak listeden çıkarılabilirler. Ancak, bu süreçte uzlaştırmacının savunma hakkı gözetilmektedir. Uzlaştırmacı, kendisine yapılan yazılı bildirimden sonra on gün içinde savunmasını sunmakla yükümlüdür. Eğer bildirim reddeder veya belirlenen süre içinde savunma yapmazsa, savunma hakkından feragat etmiş sayılmaktadır. Uyarı sürecinde, etik dışı davranışlar nedeniyle uyarılan uzlaştırmacı, ilgili Daire Başkanlığı tarafından yazılı olarak uyarılmaktadır. Eğer uyarıya uyulmazsa, uzlaştırmacının savunması alınır ve sicil ve listeden çıkarılma kararı verilerek; bu karar ilgili kişiye tebliğ edilmektedir. Ayrıca, uzlaştırmacılar, sicil ve listeden çıkarılmayı her zaman talep edebilmektedirler. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışında diğer koşulları sağlamaları halinde yeniden kayıt yaptırabilirler.

Uzlaştırma sisteminin gönüllülük esasına dayanması, uzlaştırmacılara yönelik tek yaptırımın sicil ve listeden çıkarılmasıyla sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Uzlaştırmacılar genellikle bu görevi gönüllü olarak üstlendikleri ve profesyonel bir meslek olarak icra etmedikleri için, ek yaptırımlar uygulanması beklenmez. Bu nedenle, uzlaştırmacıların görevlerini doğru ve etik bir şekilde yerine getirmeleri esastır; aksi takdirde, sicil ve listeden çıkarılarak görevlerine devam etmeleri engellenmektedir.

Uzlaştırma Bürosu, bu süreçlerin yürütülmesinde ve uzlaştırmacıların performansının değerlendirilmesinde yetkilidir. Bu büro, uzlaştırmacıların sicile kaydedilmesinden, performanslarının izlenmesinden ve gerektiğinde yaptırımların uygulanmasından sorumlu olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Toplumların gelişmişlik düzeyini gösteren önemli unsurlardan biri, ceza adalet sistemlerinin etkinliği ve toplumsal barışın sağlanmasına yönelik uygulamalardır. Modern hukuk anlayışı ve onarıcı adalet prensipleri doğrultusunda uzlaştırma kurumu, suça karışan çocukların rehabilitasyonu ve mağdurların zararlarının telafi edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, uzlaştırma mekanizmaları, çocuk ceza yargılaması sisteminde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli faydalar sağlayan bir kurum olarak öne çıkmaktadır.

Bu uzlaştırma sürecinde, uzlaştırmacı olarak görev yapan kişiler, tarafların ihtiyaçlarını dikkate alarak adil ve dengeli bir çözüm bulma amacı güderler. Uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için, tarafların istekli ve gönüllü olmaları, süreç boyunca dürüst ve açık bir iletişim kurmaları gerekmektedir. Uzlaştırma kurumunun etkin bir şekilde işletilmesi, toplumsal huzurun sağlanmasında ve ceza adalet sisteminin etkinliğinin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Çocuk ceza yargılaması sisteminde uzlaştırma, modern hukuk anlayışının ve onarıcı adalet prensiplerinin bir gereği olarak önem kazanmaktadır. Uzlaştırma, suç işleyen çocukların topluma kazandırılması ve mağdurların zararlarının telafi edilmesi açısından etkili bir araçtır. Çalışmanın temel bulguları ışığında, çocuk uzlaştırmasının hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli faydalar sağladığı görülmüştür.

Öncelikle, onarıcı adalet anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte uzlaştırma mekanizmaları çocuk ceza yargılamasında daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Uzlaştırma, suçun tarafları arasında doğrudan iletişimi ve anlaşmayı teşvik ederek, mağdurun zararlarının giderilmesini ve failin sorumluluk üstlenmesini sağlamaktadır. Bu süreç, failin suçtan uzaklaşmasına ve rehabilitasyonuna katkıda bulunurken, mağdurun da adalet duygusunu tatmin etmektedir.

Çocuk uzlaştırması, farklı ülkelerdeki uygulamalardan elde edilen olumlu sonuçlarla desteklenmektedir. Özellikle Fransa, ABD, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerde uygulanan çocuk uzlaştırma programları, suçun tekrarını önlemede ve çocuk faillerin topluma kazandırılmasında başarılı sonuçlar vermiştir. Bu ülkelerdeki uygulamalar, çocuk uzlaştırmasının etkinliğini ve gerekliliğine olan önemi bir kez daha ortaya koymaktadır.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği ve CMK düzenlemeleri açısından ele alındığında, ocuk uzlaştırması için belirli şartların ve sınırların olduğu görülmektedir. Uzlaştırmanın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için ocuk uzlaştırmacılarının sahip olması gereken nitelikler ve uymaları gereken etik ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler, uzlaştırmanın adil, tarafsız ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla önem taşımaktadır.

ocuk uzlaştırmacılarının eğitimli, bağımsız ve tarafsız olması, sürecin başarısı için oldukça kritiktir. Uzlaştırmacıların, ocukların psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını anlayabilen, empati yeteneği yüksek ve profesyonel kişiler arasından seçilmesi gerekmektedir. Bu niteliklere sahip uzlaştırmacılar, çocukların yeniden suç işlemelerinin önüne geçilmesinde ve topluma yeniden kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Buradan hareketle çocuğun üstün yararı düşünülerek uzlaştırma sürecinde ve sonrasında çocuğa uygun edimlerin belirlenmesi, eğitim programlarının planlanması ve uygunlanması ile tekrar suç ortamına gönderdiğimiz çocuğun suçtan uzak kalmasının sağlanabileceği düşünülmektedir. Çocuğun iradesinin uzlaştırma sürecinde etkin kılınması, ocuk adaleti ve ceza yargılamasının ocuk üzerindeki önemli etkileri göz önünde bulundurularak büyük bir önem arz etmektedir. Ancak, ocuğun iradesinin tek başına yeterli olmadığı dikkate alınarak, sürece zorunlu avukat, hatta iki avukat psikolog, pedegog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların da katılımı sağlanmalıdır. Bu bağlamda, çocuklar için özel olarak tasarlanmış "Uzlaştırma ve Alternatif  z m Büroları" gibi birimlerin oluşturulması oluşturulması ve denetlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu birimlerde görev alacak kişilere, iki hukuk dersi alarak uzlaştırmacı olarak katılabilmenin yanı sıra ocuk mevzuatına uygun hukuk bilgisi, yaş gruplarına uygun ocuk psikolojisi uzmanlığını almış yetkin kişilerin görev yapması sağlanması gerektiği düşünülmekte ve eğitici atölyelerin, oyunların tartışılıp tasarlanabileceği ortamlar oluşturarak gerekli düzenlemelerle özel ve düzenli eğitimler verilmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir. Çocukların uzlaştırma süreci ve usulü, yetişkinlerden tamamen ayrı olarak yeniden düzenlenmeli ve suça sürüklenen çocuklar bakımından ceza yargılamasında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanabilirliği sağlanmalıdır. Bu düzenlemeler, çocukların adalet sistemi içindeki haklarını korumak ve onların gelişimsel ihtiyaçlarını dikkate alarak adil bir yargılama süreci yürütmek adına büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla,

çocukların haklarının korunması ve adil bir yargılama sürecinin sağlanması için gerekli adımlar atılmalıdır.

Sonuç olarak, çocuk ceza yargılaması sisteminde uzlaştırma, kurumu çocukları yargı sisteminden olabildiğince uzak tutmak ve çocukların üstün yararını yargı sistemin her adımında dikkate alınacak çalışmaların yapılması, çocukların rehabilitasyonu ve toplumsal barışın sağlanması açısından vazgeçilmez bir araçtır. Uzlaştırma süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi, çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçilmesinde, suça sürüklenen çocuğun ise bu durumu psikolojik, sosyolojik, ekonomik gibi her yönüyle daha kolay atlatabilmesi ve adalet sisteminin daha verimli işleminde önemli katkılar sağlamaktadır. Bu nedenle, çocuk ceza yargılamasında uzlaştırma sisteminin daha yaygın ve etkin kullanımı teşvik edilmeli, çocuğun üstün yararı için gerekli düzenlemeler yapılması adına çalışılmalı, uzlaştırmacıya da gerekli kolaylıklar sağlanabilmeli ve bu doğrultuda uygulamalar sürekli olarak gözden geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı, Birleşmiş Milletler, Kalkınma Programı, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara, 2009, s.34.
- Arslan, M. Buket, S. *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma Kurumu*, 1. Baskı, İstanbul, 2008.
- Baba, Y. *Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 1. Baskı, 2013.
- Başoğlu, T. 'Türkiye'de Mukayeseli Hukuk Çalışmaları', *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt:12, sayı:24, 2017, 197-230.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, İstanbul 2017.
- Çetintürk E, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, B. 1, HD Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Çolak H., Taşkın, M., Açıklamalı *Karşılatırılmalı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara 2005.
- Dönmez, B., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları*, Seçkin, Yayıncılık Ankara 2020, s. 36.
- Dönmezer, S. Erman, Sahir. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku* Cilt: II. İstanbul: Beta Yayınları, 12. Baskı, 1997.
- Ercan Y, Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 2, 2021, s. 157-186.
- Erem, F., Danışman, A. ve Artuk, E., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*,13. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi. 2019.
- Eriş, A. Uğur. 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi'. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 137 2018, s.241-271.

- Giyik, A. 'Bir Etkin Pişmanlık Hâli Olarak Azmettirenin Ortaya Çıkarılmasının Sağlanması (TCK m. 38/3)', *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (2023) 319-369.
- Güngör, M. 'Mağduriyetin Giderilmesi Açısından Uzlaştırma Kurumu ile Mağdur Hakları Tasarısının İncelenmesi', *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 2, 2019, 189-230,
- Hekimoğlu F. 'Fransa'da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması', *Ankara Barosu Dergisi*, 2002, Sayı:2, s.34. <https://doi.org/10.33432/ybuhukuk.544344>
- İpek Ali İ, Parlak E, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 3. Baskı, Adalet Yayınevi Ankara, 2016.*
- Kalem Seda, 'Ceza Davalarında Uzlaşma: Uygulayıcı Görüşü', Onarıcı Adalet; Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: *Türkiye ve Avrupa Bakışı dergisi*, JAHIC Galma, Yeşildalı Burcu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1.Baskı, İstanbul, 2008, s. 83-108.
- Kontacı Baytemir, B. 'Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı', *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Nisan 2020, s.1707.
- Kul Yenigül, A. 'Onarıcı Adalet ve Cezalandırıcı Adalet', *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, Haziran 2019, Sayfa: 9-26.
- Marshall, Tony F: Restorative Justice (An Overview), London, Home Office Research Development and Statistics Directorate, 1999.
- Nureddin Bozalan, M. İddia Pazarlığı (Plea Bargaining) ile Seri Muhakeme Usulü Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 2023, 165-188.
- Özbek M. Tavsiye Kararı, s.127 vd.; Özbek M., Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.137; Gökcan, Kaymaz, s.74; Yıldırım, s.463.
- Özbek, Veli Özer vd. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, 2019.
- Özbek, Veli Özer vd. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

- Özbek, Veli Özer vd. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* Ankara: Seçkin Yayıncılık: 13. Baskı, 2022.
- Özgenç, İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler)*, 201410. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları,
- Öztezel, A, ‘Çocukların Taraf Olduğu Suçlarda Uzlaştırmada Geliştirilmesi Gereken Hususlar: Fransa Ceza Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı olarak’, *Bahçeşehir Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:18, s.215, Temmuz-Ağustos 2023, s.838-842.
- Öztürk, B. Erdem, Mustafa R, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yenilenmiş, B.11., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.
- Öztürk, B. Erdem, Mustafa Ruhan. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 20. Baskı, 2020.
- Öztürk, Bahri vd. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 16. Baskı, 2022.
- Sümer, Arif E. ‘Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık’. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/2, Aralık 2023, 1229-1270, <https://doi.org/10.56701/shd.1369884>
- Şahin, C, Göktürk, Neslihan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, 2022.
- Şahin, C. ‘CMK, Uygulamasının Bir Yılı’. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, s.7, 2006.
- Şahin, C., Göktürk, N., *Ceza Muhakemesi Hukuku – II*, 10. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- Toroslu, N., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2014.
- Yenisey, F., ‘Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Hakkında Temel Bilgiler’, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Özel Sayı 1, 2010, s. 9.
- Yenisey, F., Nuhoğlu, A. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2018.

Yumak, S., ‘Ceza Hukuku Bilimleri Kavramına Genel Bir Bakış’, *İnönü Üniversitesi Hukuk İncelemesi*12-1, 2024, 394-411.
<https://doi.org/10.21492/inuhfd.773600>.

İnternet Kaynakları

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm>, ‘Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’, Erişim Tarihi: 10.03.2024.

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/ortaDetay/genel-bilgiler> , Erişim Tarihi: 10.03.2024.

<https://caneryenidunya.com/bir-dava-sarti-olarak-sikayet/> , Erişim Tarihi: 10.03.2024.

<https://sozluk.adalet.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 17.03.2024.

<https://www.tahanci.av.tr/hagb-nedir/> , Erişim Tarihi: 25.04.2024

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-0Istatistikleri-2022-49662> , Erişim Tarihi: 01.05.2024.

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/uzlastirma-nedir-cmk-ceza-uzlasma.html> , Erişim Tarihi: 01.05.2024.